

Masteroppgave

I hvilken grad kan Richard Floridas teorier brukes til å forstå utviklingen i Stor-Elvdal og Løten?

av

Bente Hagen

Sammendrag

I denne masteroppgaven i studiet innovasjon og næringsutvikling har jeg fokusert på Richard Floridas teorier som analytisk verktøy for å forstå utviklingen i de to Hedmarks-kommunene Stor-Elvdal og Løten. Det er Floridas teorier om den kreative klasse, om de 4 t-ene toleranse,, talent, teknologi og territoriale kvaliteter og om people climate versus business climate som vektlegges som teoretisk rammeverk. Sentralt er tanken om at kommunene bør jakte på mennesker heller enn arbeidsplasser ettersom det er menneskene og humankapitalen som skaper utvikling i vårt moderne samfunn. De to kommunene jeg undersøker er strukturelt ulike. Stor-Elvdal er en typisk distriktskommune med befolkningsnedgang. Kommunen er geografisk stor, men innbyggertallet er lite. Løten er en kommune i vekst og selv om det ikke er et stort næringsliv i kommunen, så nyter den godt av sin plassering mellom bykommunene Elverum og Hamar.

Jeg har valgt metodetriangulering med bruk av kvantitative sekundær data gjennom bruk av statistikk fra SSB og Telemarksforskning og Østlandsforskning, kombinert med kvalitative intervjuer med innflyttere i de to kommunene og representanter fra kommuneadministrasjonen. Selv om kommunene er ulike når det gjelder befolkningsvekst versus befolkningsnedgang har begge kommuner en høy andel utflyttinger fra kommunen i året. Dette er en felles utfordring som bør vies oppmerksomhet av kommuneledelsene. Fokus bør ikke bare være på å skaffe nye innbyggere, men å holde på innbyggere. Stor-Elvdal har en negativ utvikling når det gjelder antall arbeidsplasser, i perioden 2009-2012 har det vært en nedgang på 4,9 prosent, mens Løten i samme periode har hatt en økning på 8,6 prosent og kommunen ligger dermed mye over landgjennomsnittet på 3,7 prosent. Det etableres bedrifter i begge kommunene, men det er et mindretall av bedriftene som overlever i fem år eller mer. I Løten opplever det flertall av de som overlever i 5 år eller mer også en vekst i antall ansatte. Stor-Elvdal har ved utgangen av 2013 en arbeidsledighet på 2,2 prosent, Løten har en høyere ledighet, nemlig 3,1 prosent. Begge kommuner har en høyere andel pensjonister og uføretrygdete enn landet for øvrig. Løtens plassering mellom to større kommuner sikrer innbyggerne et større arbeidsmarked og pendlertallene for Løten er naturlig nok større enn for Stor-Elvdal.

Det framkommer variasjoner blant de to kommunene når jeg bruker Floridas 4 t-er som analytisk verktøy. Ingen av kommunene er spesielle høyteknologi kommuner, Stor-Elvdal har ingen høyteknologi arbeidsplasser mens Løten har 0,6 prosent. Utdanningsnivået brukes ofte for å måle talent og her overrasker den minste kommunen med en høyere andel av

befolkningen med høyere utdanning. Toleranse måles her gjennom integrering av innvandrere i arbeidslivet og hvor velkommen innflyttere føler seg. Stor-Elvdal har en noe høyere andel av sine innvandrere integrert i arbeidslivet. Innflyttere i begge kommunene føler seg godt mottatt, men det er kun Løten som har spesielle tiltak rettet mot denne gruppen.

Stedskvaliteter kan måles på mange måter, ved å se på Public Provision Index som viser antall arbeidsplasser innen helse, velferd og undervisning så ligger Stor-Elvdal mye høyere enn Løten. Culture Opportunity Index viser andelen ansatte i kulturnæringer, her ligger Løten høyest.

Medieomtale av de to kommunene kan være en utfordring. Saker knyttet til kriminalitet og for Stor-Elvdals del, rovdyrkonflikter, dominerer. Florida mener ”den kreative klasse” er nøkkelen til utvikling og at dette er innbyggergruppen kommuner og regioner bør kjempe om. Stor-Elvdal og Løten har omtrent lik andel av den kreative klasse, slik jeg har valgt å operasjonalisere begrepet. Begge kommuner ligger under landsgjennomsnittet. Det er kjent at flyttestrømmen går bra distrikt til sentrum. Stor-Elvdal merker dette spesielt, mens Løten fint kan fungere som bo-kommune for personer som arbeider i Hamar eller Elverum. Arbeid har blitt et mindre viktig motiv for flytting, mens stedskvaliteter blir viktigere. Stedskvaliteter er også en viktig grunn for å bli boende. Dette er en viktig faktor og i hensyndta ettersom begge kommuner har forholdsvis høye ut-flyttingstall. Dagens Næringliv og NHM utfører årlig et kommune NM hvor de rangerer norske kommuner etter ulike faktorer. Disse faktorene henspiller både på det som kan betegnes som people climate og business climate. Løten kommer best ut av undersøkelsen for 2013 samlet sett, men det er variasjoner innenfor de ulike temaene. Stor-Elvdal scorer bedre på arbeidsmarked, arbeidsplasser, privat sysselsetting, kompetanse, andelen med høyere utdanning, fagutdannede, eiendomsskatt og kommunens størrelse. Kommunenes planstrategier er også vurdert. Løten har ingen egen næringsplan og organiserer næringsarbeidet i et interkommunalt samarbeid. Vektleggingen av stedskvaliteter og den verdien dette har for utvikling er lite synliggjort i begge kommuners planstrategier. I intervjuer opplevdes det en høyere bevissthet rundt disse teoriene i Løten enn i Stor-Elvdal.

Jeg konkluderer med at Floridas teorier til en viss grad kan brukes til å forstå regional utvikling i distrikts-Norge, men at dette ikke nødvendigvis er det beste verktøyet. Elementer fra tankesettet er ikke nytt og en satsing på stedsutvikling og stedsattraktivitet er viktig, men dette har vært satsningsområder også før Florida sine teorier ble lansert.

Abstract

In this thesis, which is a part of my study in innovation and business development, I have focused on Richard Florida's theories as an analytical tool to understand the development of the two Hedmark municipalities Stor-Elvdal and Løten. I use Florida's theories of the creative class, the 4 Ts tolerance, talent, technology and territorial qualities, and people climate versus business climate that is my theoretical framework. Central is the idea that municipalities should hunt for people rather than business life/workplaces because there are people and human capital that creates development in our modern society. The two municipalities are structurally very different. Stor-Elvdal is a typical regional municipality with population decline. The municipality is geographically large, but the population is small. Løten is a municipality in the growth with a location between the cities of Elverum and Hamar.

I have chosen method triangulation using quantitative statistics from SSB, Telemarkforskning and Østlandsforskning, combined with qualitative interviews with migrants in the two municipalities and representatives of the municipal administration. Although the two municipalities are different in terms of population growth both have a high number of out-migration. This is a common challenge that should be paid attention by municipal managements. Focus should not only be on attracting new residents, but to make the residents stay in the municipality. Stor-Elvdal has a negative development in terms of the number of jobs in the period 2009-2012 where there has been a decline of 4.9 percent, while Løten in the same period have an increased by 8.6 percent and therefore is high above the national average of 3.7 percent. There is yearly establishing of new firms in both municipalities, but there is a minority of the firms that survive for five years or more. In Løten the majority of those who survive 5 years also experience growth. Stor-Elvdal had in 2013 an unemployment rate of 2.2 percent. Løten has a higher rate, namely 3.1 percent. Both communities have a higher proportion of older people/pensioners and work disabled pensioners than the rest. Løten's location between two larger municipalities gives the citizens a larger numbers of jobs to choose from.

It is variations among the two municipalities when I use Florida's 4 t's as analytical tool. None of the municipalities are special high technology municipalities. Stor-Elvdal has no high tech jobs while Løten has 0.6 percent. The level of education is often used to measure talent and the smallest municipality has here a higher population with higher education. Tolerance is measured through the integration of immigrants in the labor market. Stor-Elvdal has a slightly higher proportion of their immigrants in jobs. Migrants in both municipalities

feel well received, but it is only Løten that have special measures targeted at this group. Territorial qualities can be measured in different ways, for example by looking at Public Provision Index that shows us the number of jobs in health, welfare and education. This index shows a higher number in Stor-Elvdal than in Løten.

Culture Opportunity Index shows the proportion of employees in the cultural industries, here range Løten the highest. Media coverage of the two municipalities can be a challenge. Issues related to crime and also in Stor-Elvdal, conflicts regarding carnivore, dominate. Florida believes "the creative class" is the key to development and that this is the group of people that municipalities and regions should fight for. Stor-Elvdal and Løten have roughly equal share of the creative class. Both municipalities are below the national average. It is known that the migration flow goes from district to cities. Stor-Elvdal is influenced by this migration but Løten have a good placing between two cities and serve as a living municipality for people working in Hamar and Elverum. Work has become a less important motive for moving, while territorial qualities are important. Territorial qualities are also an important reason to remain living in a municipality. This is an important factor to consider since both municipalities have relatively high out - migration numbers. The newspaper Dagens Næringsliv and "NHO" have a yearly competition called "Municipality NM" where they rank Norwegian municipalities by various factors. These factors can be categorized both as examples of people climate and business climate. Løten the best results of the survey for 2013, but there are variations within the different themes. Stor-Elvdal has better score on labor, employment, private employment, and the proportion of higher education, property taxes and municipal size. I have also looked at the municipality's different strategies and plans. Løten has no separate plan for growth in business life and organize this work in an inter-municipal cooperation. The emphasis on territorial qualities and the value it has for development is little attention in both municipalities' planning strategies. In interviews I notice a higher awareness of these theories in Løten than in Stor-Elvdal.

I conclude that Florida's theories to some extent can be used to understand regional development in rural Norway, but this is not necessarily the best tool. Some elements of his mindset is not necessary new. A focus on local development and territorial attractiveness is important, but this has been the focus areas even before Florida's theories.

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på masterstudiet i innovasjon og næringsutvikling. Et av fagene som jeg syntes har vært veldig interessant er “kulturbasert næringsutvikling”. Både fordi kultur generelt interesserer meg, men også fordi faget ser på kultur utover den opplagte verdien den har og i tillegg ser kultur som en faktor i næringsutvikling og i regionalutvikling. Distriktpolitikk er et tema som opptar meg og jeg lurer på hvorfor noen kommuner lykkes bedre enn andre med å holde på innbyggerne og tiltrekke seg nye innbyggere. Er det kommunenes geografiske plassering som bestemmer alt eller vil det nytte å jobbe med stedsutvikling og næringsutvikling? Den amerikanske professoren Richard Florida har spennende teorier om hvorfor noen plasser gjør det bedre enn andre. Han mener blant annet at det å tiltrekke seg kreative mennesker og få disse til og trives er vel så viktig som å legge til rette for næringslivet. I vårt moderne tjenestesamfunn kommer menneskene først, så arbeidsplassene, mener Florida. Selv om mange av teoriene til Florida bærer preg av å være utviklet i amerikanske forhold og i storbyer, er det spennende å se om noen av teoriene kan bidra til å forstå utviklingen i norske regioner. Jeg håper denne oppgaven kan gi de to kommunene jeg har undersøkt ny kunnskap og bidra til målrettet innsats i kampen om flere innbyggere.

Takk til Atle Hauge for svært god veiledning og takk til de som har stilt opp i intervjuer.

Løten, 15.04.2014

Bente Hagen

Innhold

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling.....	2
1.2	Operasjonalisering	3
1.3	Oppgavens oppbygning	5
2	Teoretisk rammeverk.....	6
2.1	Den kreative klasse	7
2.2	People climate.....	8
2.3	Business climate	11
2.3.1	Klyngeteori	11
2.4	Floridas 4 t-er.....	13
2.5	Attraktivitetspyramide	15
2.6	Flyttemotiver	16
2.7	Kritikken av Florida.....	18
2.7.1	Gammelt nytt?	18
2.7.2	Begrepsbruk	18
2.7.3	Ikke overførbart til Norge.....	19
2.7.4	Ja takk, begge deler?	19
2.7.5	Skaper kultur bolyst?.....	19
3	Metode.....	22
3.1	Forskningsdesign	22
3.2	Utvalg	23
3.3	Dataenes holdbarhet	24
3.4	Andre metodiske betraktninger	25
4	Analyse.....	26
4.1	Nærings- og befolkningsstruktur	26
4.1.1	Befolkningsutvikling.....	26

4.1.2	Næringsstruktur	32
4.1.3	Etableringer og lønnsomhet	35
4.1.4	Arbeidsmarked	36
4.1.5	Pendling.....	39
4.1.6	Sammendrag.....	40
	Befolkningsstruktur	40
	Næringsstruktur	41
	Etableringer og lønnsomhet	41
	Arbeidsmarked	41
	Pendling.....	42
4.2	Floridas 4 t-er.....	43
4.2.1	Teknologi	43
4.2.2	Talent.....	44
4.2.3	Toleranse	46
4.2.4	Territorielle kvaliteter	51
	Kommunenes egen markedsføring.....	54
	Medieomtale.....	55
4.2.5	Sammendrag.....	58
	Teknologi	59
	Talent.....	59
	Toleranse	59
	Territorielle kvaliteter	60
4.3	Kreativ klasse	61
4.3.1	Sammendrag.....	64
4.4	Flyttemotiver	65
4.4.1	Sammendrag.....	69
4.5	Kommunenes arbeid med people climate og business climate	71

4.5.1	Kommune-NM	71
4.5.2	Kommunenes planstrategier	75
4.5.3	Kommunenes egne vurderinger	76
	Stor-Elvdal	77
	Løten.....	78
5	Konklusjon	79

1 Innledning

Den amerikanske professoren Richard Florida har møtt både beundring og kritikk for sine teorier om den kreative klasse og betydningen av people climate for utviklingen av steder. Det er ingen tvil om at teoriene har fått gjennomslag i mange kretser og, enten det skyldes Florida eller ei, så er mange kommunale og regionale planer mer viet emner som bolyst, trivsel og kultur enn tidligere. Jeg har ønsket å bruke Floridas teorier til å se om jeg kan avdekke likheter og ulikheter mellom de to Hedmark-kommunene Stor-Elvdal og Løten. Disse to kommunene har åpenbare forskjeller, som størrelse; Løten er har mer enn dobbelt så mange innbyggere. Stor-Elvdal er en typisk distriktskommune som kjemper for ikke å miste innbyggere. Løten er mer sentralt plassert mellom byene Elverum og Hamar og er i vekst befolkningsmessig. Satt på spissen kan vi si at disse faktorene gjør at Stor-Elvdal vil miste innbyggere nesten uansett hva kommunene gjør og Løten vil vinne innbyggere uansett hva kommunen gjør. Jeg ønsker imidlertid å se på om det med Floridas teorier som rammeverk er mulig å forstå bedre likheter og ulikheter mellom disse to kommunene.

I 257 av Norges 430 kommuner er det flere som flytter fra enn de som flytter til (SSB). En av disse kommunene er Stor-Elvdal. Fra et folketall på over 4000 på 50-tallet har utviklingen sakte, men sikkert gått nedover og er snart nede i 2500 innbyggere. Stor-Elvdal er en typisk distriktskommune og man kan lett ta for gitt at det automatisk betyr fraflytting, forgubbing og synkende folketall. Bildet er nok ikke så svart-hvitt, for variasjonen er stor blant distriktskommunene. Noen opplever både befolkningsvekst og etablerervekst. Hva er det disse kommunene gjør riktig som andre kan lære av?

Tidligere var bosettingen i Norge basert på naturgitte forhold som ga ekstra gunstige kår for en bestemt type næring. Disse forholdene som ga fortrinn for for eksempel landbruk, fiske eller industri har vært avgjørende for hvor folk har valgt å bosette seg. Norge har dessuten tradisjon for en aktiv distriktpolitikk, der ulike tiltak har blitt brukt for å opprettholde bosettingsmønstre og hjelpe kommuner med distriktsulemper. Bosetting etter naturgitte forhold er i dag mindre vanlig og i dag er det andre forhold som er avgjørende for hvor folk velger å bosette seg. Dette åpner for nye bosettingsmønstre, endret mobilitet i samfunnet og nye forklaringsmåter for hvorfor noen kommuner lykkes bedre enn andre i kampen om nye innbyggere. Kan negativ utviklingen snus og hvordan kan dette eventuelt gjøres? For å vinne kampen om tilflytting og nye innbyggere er det viktig å vite mer om folks flyttemotiver. Hva har vært de viktigste motivene for de som har valgt å flytte til Stor-Elvdal

eller Løten? Betyr arbeidsmarkedet eller trivsel og sosiale faktorer mest? Tidligere har regional utvikling handlet mye om en satsning på næringsutvikling og tilrettelegging for lokalt næringsliv, etter en tanke om at der det finnes arbeidsplasser, dit kommer menneskene. De senere årene har dette synet endret seg noe, anført av Florida, som snur argumentasjonen på hodet og sier at der det er mennesker, dit kommer jobbene. Florida har undersøkt hvorfor noen steder gjør det bedre enn andre og funnet ut at felles for disse stedene er en overrepresentasjon av kreative, talentfulle og åpne mennesker, det han kaller den kreative klasse. I følge Florida er ”people climate” viktigere enn ”business climate” når det gjelder hvor folk bosetter seg ettersom jobbene følger folk og ikke motsatt. En satsing på den kreative klasse blir derfor i følge Florida nøkkelen til positiv regional utvikling (Hauge 2010). Med andre ord:

Human kapital er vår viktigste ressurs og det å få folk til og trives er det viktigste grepet i stedsutvikling (Hauge 2010).

Floridas teorier er ingen mal for å forstå regional utvikling, men brukes som analytisk verktøy i denne oppgaven. Hovedfokuset mitt ligger på kommunenivå, jeg ønsker å se på hvordan kommunene jobber med tilrettelegning for bolyst/trivsel (people climate) og næringsutvikling (business climate).

1.1 Problemstilling

Med bakgrunn i dette har jeg valgt følgende problemstilling:

Kan Richard Floridas teorier om kreativ klasse og people climate versus business climate hjelpe oss å forstå utviklingen i Stor-Elvdal og Løten bedre?

Problemstillingen ønsker jeg å konkretisere gjennom følgende delproblemstillinger:

1. Hvordan er de to kommunenes nærings- og befolkningsstruktur?
2. Hvordan scorer de to kommunene på Floridas 4 t-er, talent, teknologi, toleranse og territorielle kvaliteter?
3. Hvor stor andel av den kreative klasse har de to kommunene?
4. Hvilke flyttemotiver har innflyttere til de to kommunene?

5. Hvordan jobber de to kommunene med ”people climate” og ”business climate”?

1.2 Operasjonalisering

Hovedproblemstillingen er stor, men jeg forsøker å konkretisere den med fem delproblemstillinger som jeg mener er målbare. Her vil jeg forklare hvordan jeg skal gå fram for å finne svar på delproblemstillingene.

Delproblemstilling nr 1: Hvordan er de to kommunenes nærings- og befolkningsstruktur?

Her vil jeg bruke eksisterende statistikk for å se på befolkningsutvikling, befolknings sammensetning og næringslivets struktur og endinger over tid. Hva finnes av tilgjengelig arbeidskraft i kommunen og hvilken kompetanse/utdanningsnivå har disse? Dette er interessant med tanke på teoriene om at folk kommer først og arbeidsplasser ”følger etter”.

Delproblemstilling nr 2: Hvordan scorer de to kommunene på Floridas 4 t-er, talent, teknologi, toleranse og territorielle kvaliteter?

Dette er delproblemstillingen som blir viet mest plass, ettersom Florida mener de 4 t-er er essensielle for et steds vekst. Florida mener at for at det skal være et godt people climate, det vil si for at mennesker skal trives, er det viktig med en god blanding av teknologi, talent, toleranse og territorielle kvaliteter. For å måle hvordan de to kommunene scorer på de fire t-er velger jeg å undersøke følgende:

Teknologi: jeg vil se på næringslivsstrukturen og hvor høy andel kunnskapsintensive næringer som finnes. For å måle forekomsten av kunnskapsintensive næringer kan man bruke en techpoleindeks. Følgende næringer inngår i techpoleindeksen: produksjon av farmasøytiske råvarer og preparater, produksjon av kontor- og datamaskiner, produksjon av radio-, fjernsyns- og annet kommunikasjonsutstyr, produksjon av medisinske, presisjons-optiske instrumenter, klokker og ur, produksjon og rep. av fly og romskip, telekommunikasjoner, databehandlingsvirksomhet, forsknings- og utviklingsarbeid, arkitektvirksomhet og teknisk konsulentbistand, teknisk testing og analyse, film og video (Isaksen 2005) Jeg ser på andelen av disse yrkene i Stor-Elvdal og Løten og sammenligner med andre kommuner i Hedmark.

Talent handler om humankapitalen. Her har jeg valgt å se på befolkningens utdanning, selv om dette ikke gir hele bildet når det gjelder talent. Det finnes kreative og talentfulle folk uten formell utdanning. Også her sammenlignes utdanningsnivået i Stor-Elvdal og Løten med andre kommuner i samme fylke.

Toleranse er ikke like enkelt å måle eller tallfeste som teknologi og talent. Florida måler toleranse blant annet etter andelen homofile og innvandrere på stedet. Antall homofile finnes det ikke statistikk over, men jeg vil se på andelen innvandrere bosatt i kommunen og andelen innvandrere i jobb. Jeg vil også bruke kvalitativ metode for å kartlegge hvor velkommen man føler seg som innflytter.

Territorielle kvaliteter: dette er stedsspesifikke kvaliteter. Her bruker jeg blant annet "Public Provision Index" (PPI), som er et uttrykk for det offentlige tilbudet i en region, i vårt tilfelle en kommune, og beregnes ved andel sysselsatte innen offentlige tjenester per 100 innbyggere i kommunen (Hauge 2010). Et annet mål er «Culture Opportunity Index» (COI). COI er et uttrykk for det kulturelle tilbudet i en region og viser andelen sysselsatte i regionen per 100 innbygger. I tillegg vil jeg se på hvordan kommunen markedsfører seg, og hva informantene i de kvalitative intervjuene anser som spesielle kvaliteter for Stor-Elvdal og Løten kommune. Jeg vil også gjennomgå medieomtale av de to kommunene for å se vektingen mellom positiv og negativ omtale i lokalmedia. Det siste er relevant for å se om kommunenes omdømme eksternt stemmer overens med det kommunen ønsker å synliggjøre.

Delproblemstilling nr 3: Hvor stor andel av den kreative klasse har de to kommunene?

Gjennom statistikk fra SSB vil jeg sammenligne andelen fra den kreative klasse i de to kommunene. Florida deler den kreative klasse i tre undergrupper: den kreative kjernen, de kreative profesjonelle og kunstnere/bohomer. Hvilke yrker som hører til i disse gruppene redegjør jeg for i teoridelen.

Delproblemstilling nr 4: Hvilke flyttemotiver har innflyttere til de to kommunene?

Jeg vil se på innflytternes flyttemotiver ved å gjennomføre dybdeintervjuer med personer som har flyttet til kommunen i løpet av de siste fem år. I tillegg vil jeg bruke sekundærdata for å belyse generelle trender innen mobilitet og mer spesifikke utviklingstrekk for de to utvalgte kommunene.

Delproblemstilling nr 5: Hvordan jobber de to kommunene med "people climate"

Jeg vil studere kommunenes arbeid med people climate gjennom å se på satsningen på kultur, innholdet i kommunalplaner, deltakelse i tilflyttingsprosjekter eller lignende og tiltak rettet mot innflyttere. Mine informanter som er innflyttere vil være en viktig kilde for kunnskap, i tillegg har jeg intervjuet ordfører og næringsansvarlig i de to kommunene for å avdekke hvordan kommunene har jobbet med people climate og hvor stor bevissthet det er rundt dette.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven har en oppbygning som er typisk for en masteroppgave med innledning som beskriver problemstilling og bakgrunn for denne. Deretter teorikapitel som regjør for hvilket teoretisk perspektiv som benyttes. Analysedelen starter med kapittel nummer fire og det er det et kapittel pr delproblemstilling. Kapittel fire søker å besvare delproblemstilling nummer en knyttet til de to utvalgte kommunenes nærings- og befolkningsstruktur. Dette må ses som et rammeverk for å forstå kommunenes mer eller mindre naturgitte forskjeller og likheter. Dette kapitlet ser på befolkningsstørrelse og befolkningsutvikling både ved å se bakover i tid og framover i tid gjennom folketilvekstprognoser. Jeg ser også på næringslivets vilkår gjennom antall bedriftsetableringer, deres overlevelse og vekst, stedets arbeidsmarked og pendlingsmuligheter. Kapittel fem fokuserer på delproblemstilling nummer to og omhandler Floridas 4 t-er: teknologi, talent, toleranse og territorielle kvaliteter. Teknologi måles ved å se på andelen høyteknologiske bedrifter, talent gjennom utdanningsnivå og toleranse gjennom andelen innvandrere og deres deltakelse i arbeidslivet. Her trekkes også kvalitative data inn gjennom intervjuer med innflyttere i de to kommunene og deres opplevelse av toleranse. Territorielle kvaliteter beskrives også av intervjuobjektene, av kommunene selv gjennom egen markedsføring og intervju med nøkkelinformanter. Her ser jeg også på hvordan lokal og nasjonal media omtaler kommunen. Kapittel seks tar for seg andelen av den kreative klasse som de to kommunene har. Kapittel sju ser på flyttemotiver gjennom både sekundærdata om mobilitet generelt og gjennom inn- og utflyttingsdata om de to kommunene, supplert med kvalitative data fra intervjuer med innflyttere. Kapittel åtte handler om kommunenes arbeid med people climate og business climate. Her bruker jeg sekundærdata fra kommune NM som NHO og Dagens Næringsliv gjennomfører og kvalitative data fra dybdeintervjuer med nøkkelinformanter i de to kommunene. Med dette har alle delproblemstillingene fått hvert sitt analysekapittel og siste kapittel konkluderer og oppsummerer, samt gir råd om videre forskning innen samme tematikk for de to utvalgte kommunene.

2 Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet vil jeg gjennomgå et utvalg av teorier som omhandler regional utvikling og vekst. Det finnes flere teorier om hva som kan skape regional vekst, men jeg har gjennom problemstillingen valgt å ha et hovedfokus på Richard Floridas teorier, så disse er derfor viet mest plass. Jeg har valgt ut Floridas teorier som omhandler den kreative klasse, people climate versus business climate og de fire t-ene: talent, teknologi, toleranse og territorielle kvaliteter. Dette betyr ikke at det ikke finnes andre teorier for regional vekst. Motsatsen, teorier som fokuserer på næringsutvikling/business climate som klyngeteori og regionale innovasjonssystemer nevnes kort for å synliggjøre forskjellen mellom de to retningene.

Majoriteten av norske kommuner kjemper for å øke innbyggertallet eller i det minste å ta vare på de innbyggerne kommunen allerede har. Grunnen til dette er at antall innbyggere har mye å si for kommunens skatteinntekter og for overføringer fra staten. Store sentrale kommuner opplever vekst tilsynelatende uten mye innsats, mens for mindre distriktskommuner er kampen om innbyggerne essensiell for å kunne tilby innbyggerne sine forventede tjenester. Virkemidlene som brukes i denne kampen for innbyggere kan grovt sorteres i to typer. Den ene metoden går ut på å tilrettelegge for næringsliv, i tro om at hvis arbeidsplassene er på plass så kommer folkene etter. Dette er tradisjonelt det vanligste regional politiske virkemidlet for vekst i distriktene. Metode nummer to snur den forrige tankegangen på hodet og handler om å kapre menneskene først, så kommer arbeidsplassene etter. I følge Florida (2003) står vi nå ovenfor en overgang som har større potensial enn den industrielle revolusjon. Den overgangen som vi nå er inne i er basert på menneskers intelligens, kunnskap og kreativitet.

Human creativity is the ultimate economic resource (Florida 2003, s xiii)

Samfunnsutviklingen har som kjent gjort at flertallet i befolkningen tidligere var sysselsatt i primærnæringen, så sekundærnæringen og nå i tertiærnæringen. Denne siste fasen preges av personrettede tjenester, altså tjenester som utføres der vi bor. I dag er det tjenestesektoren som sysselsetter flest arbeidstakere. Dette er hovedsakelig personrettede tjenester som vi yter hverandre der vi bor. Disse arbeidsplassene flytter etter folk eller oppstår det folk bor. Dette gjelder blant annet arbeidsplasser innen helse, omsorg, undervisning, varehandel, bygg og anlegg, kultur og fritid, restauranter og lignende. (Hauge 2010)

De personrettede tjenestene oppstår der folk bor, enten ved at jobbene flytter etter folk eller ved at arbeidsplasser etableres av innovative krefter der folk bor. For å ha et miljø hvor innovasjon har gode vekstvilkår er det i følge Florida viktig med en høy andel mennesker fra den kreative klasse.

2.1 Den kreative klasse

Florida lanserte med sin bok ” *The Rise of the Creative Class: And How it’s transforming work, leisure, community and everyday life* ” (2002) teorier om at den kreative klasse er driven i den amerikanske økonomien i den post-industrielle tid.

Om den kreative klasse: ...people who add economic value through their creativity. It thus includes a great many knowledge workers, symbolic analysts and professional and technical workers, but emphasizes their true role in economy (Florida 2004: 68).

Essensen i teoriene om den kreative klasse er at noen steder lykkes bedre enn andre på grunn av kunnskapen og kreativiteten til en bestemt gruppe mennesker, nemlig det Florida kaller den kreative klasse. Kreative mennesker er i denne sammenhengen mer enn kunstnere og kan kort oppsummeres til alle som har et arbeid hvor de bruker kognitive eller kreative evner, med andre ord: de er betalt for å tenke (Hauge 2013). En tydeligere spesifisering av gruppen kommer nedenfor. Parallelt med framveksten av tertiærnæringen har antall som jobber innen kreative yrker vokst veldig. I USA har denne andelen vokst fra 10 % rundt 1900 til nå å være om lag 30 %. Denne gruppen tjener i snitt mer enn andre yrker og står for omlag halvparten av all inntekt i USA (Florida 2003). Florida mener også at noen yrker er kreative uten å få kreditt for det og at de kreative yrkene genererer arbeid til andre yrker, som servicenæringen.

The service economy is the support infrastructure of the creative age (Florida 2003, s xv).

Florida (2003) mener at kreative yrker ikke får den oppmerksomheten de fortjener. Han sier at når industriarbeidsplasser forsvinner så blir det veldig oppstyr, mens ingen bryr seg om arbeidsplasser i frisørsalonger, spaanlegg og lignende. Han tror forklaringen ligger i at dette hovedsakelig er kvinnearbeidsplasser. Florida ønsker at kreative yrker skal få høyere anseelse og at vi skal få kreativiteten ut av flere gjennom å skape muligheter og markeder.

Yet our society continues to encourage the creative talents of a minority, while it neglects the creative capacities of many more (Florida 2003, s xiv).

Hvem er så den kreative klasse? I følge Florida er det mer enn bare artister og kunstnere. Han bruker forkortelsen TAPE for å beskrive yrkene han mener er kreative, dette står for:

T: Technology and R&D innovation

A: Arts and culture

P: Professional and managerial

E: Educating and Training

(Hauge 2010)

Han deler også de kreative i tre grupperinger, nemlig: Den kreative klasse: de som jobber med å skape nye ideer, produkter og prosesser. De kreative profesjonelle: de som benytter seg av den nyeste kunnskapen. Bohemene: kunstnere (Hauge 2010). Hvilke yrker som inngår i disse kategoriene vil jeg komme tilbake til.

Den kreative klasse er altså de vi, i følge Florida, bør kjempe for å få til vår kommune for å skape vekst. Florida mener denne gruppen mennesker tiltrekkes av steder med spesielle kvaliteter. Det er ikke nødvendigvis gode kår for næringslivet som er det viktigste for den kreative klasse, men bolyst, trivsel, gode kulturtilbud og åpne og tolerante samfunn. Florida oppsummerer alle positive kvaliteter som skaper bolyst og trivsel for innbyggerne i begrepet ”people climate”.

2.2 People climate

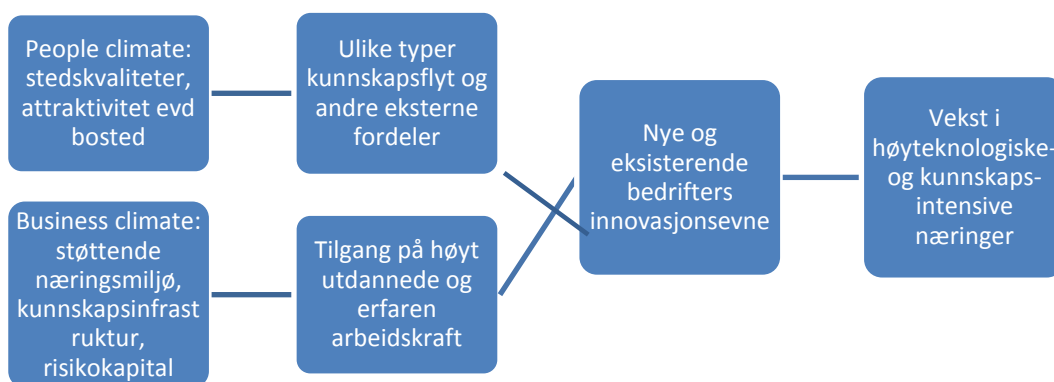
Hva er det som gjør at noen plasser opplever befolkningsvekst, mens andre sliter med en raskt synkende befolkningskurve? Hvor oppleves noen plasser som innovative, nyskapende og kreative, mens andre sliter med å skape seg en tydelig profil eller et godt omdømme? Et vanlig virkemiddel i regionalpolitikken for å skape vekst har vært å satse på næringsutvikling. Gjennom å tilrettelegge for bedrifter og å skape arbeidsplasser har man forventet å få økt tilflytting. Florida er uenig i denne tankegangen og snur det hele på hodet. Han mener menneskene kommer først og arbeidsplassene følger etter. I våre tider hvor tertiærnæringen er størst og humankapitalen er vårt viktigste konkurransefortrinn har menneskene stor frihet i hvor de bosetter seg. Det hele blir som en høna-egget diskusjon. Hva kommer først

arbeidsplassene eller menneskene? Florida er klar på at det er menneskene vi må kjempe om og diskusjonen handler da om hvordan kan man tilrettelegge for å tiltrekke seg mennesker. Her skiller Florida mellom “business climate”, som er i tråd med satsningen på næringsutvikling. Altså, man legger til rette for et godt miljø for næringslivet. I motsetning til et godt “people climate”, som handler om å legge til rette for at folk trives, slik at de kommer flyttende og blir! Og ikke bare hvem som helst, men helst de som tilhører den kreative klasse, som beskrevet ovenfor.

The bottom line is that cities need a people climate even more than they need a business climate (Florida 2004, s 283).

Floridas teorier er basert på studier fra Nord-Amerika og spesielt fra store byer. Dette kan by på utfordringer når det gjelder å overføre teoriene til mindre norske forhold. Dette vil jeg komme tilbake i slutten av kapitlet hvor jeg problematiserer Floridas teorier. Uavhengig av dette er det klima også i Norge for å dreie fokus fra ensidig satsning på næringsutvikling til mer fokus på faktorer som fremmer bolyst og trivsel. Dette er synlig i både nasjonale, regionale og kommunale planer og Floridas teorier har fått innpass i mange kommunale næringsplaner. Selv om teoriene her settes opp som motsatser er det ikke slik at det ene utelukker det andre, det er naturlig om en kombinasjon av begge retninger er det vanligste i kommunale planstrategier.

Skillet mellom ”people climate” og ”business climate” kan skisseres slik:

Figur 1 Forholdet mellom «people climate» og «business climate» (Isaksen 2005, s 13)

I følge Florida har steder som er åpne og tolerante et konkurransefortrinn når det gjelder å tiltrekke seg kreative personer. Disse kreative personene er nøkkelen til stedets vekst og

suksess (Florida 2003). Disse åpne og tolerante stedene har det Florida kaller «Low entry barriers for people». Her er det lett å komme inn som innflytter. For å måle et steds toleranse operer han med fire ulike indekser: gay index, bohemian index, melting pot index, integration index (Florida 2003).

I'm not suggesting that gays and bohemians literally cause regions to grow. Rather, their presence in large numbers is an indicator of an underlying culture that's open-minded and divers – and thus conducive to creativity (Florida 2003, s xvii).

Det er altså ikke slik at mange homofile eller bohemer automatisk gjør et sted til et suksessfullt vekststed, men de mest suksessfulle plassene ønsker alle typer folk velkommen og på slike plasser vil innbyggere som skiller seg ut trives godt. Distriktene kan ikke konkurrere med byene når det gjelder kafeer og kulturtilbud, men det kan likevel fines lokale stedskvaliteter som tiltrekker seg den kreative klasse.

De regionale sentra som kan tilby mer robuste jobbmarked sammen med utdanningstilbud og et bredere kulturtilbud sees på som interessante for en viss gruppe av den kreative klassen. En fordel de regionale sentra kan ha er at de tilbyr storby og små landsbyfordeler – stedsspesifikke kvaliteter som kan gjøre at de skiller seg fra hovedstadsregionene (Hauge og Skålholt 2009, s 16).

En måte å måle stedskvaliteter på er ved bruk av ppi, public provision index. Dette sier noe om størrelsen på det offentlige tilbudet. En annen indikator er coi, culture opportunity index, som sier noe om størrelsen på det kulturelle tilbudet. Begge måles i antall stillinger pr 100 innbyggere (Hauge 2010). Regional næringsutvikling har som nevnt tidligere hatt fokus på å tilrettelegge for næringslivet. Det har vært stort fokus på for eksempel innovasjonssystemer og næringsklynger, altså på ”business climate”.

Instead of subsidizing companies, stadiums and retail centers, communities need to be open to diversity and invest in the kind of lifestyle options and amenities people really want (Florida 2004, s 283).

2.3 Business climate

Motvekten til people climate er business climate, en tankegang som handler om tilrettelegging for næringsliv. Teorier rundt business climate vil ikke vektlegges i denne oppgaven, men jeg tar med litt om teorier og tankegang her for å synliggjøre forskjellene mellom disse to tilnæringsmåtene. I tiden etter andre verdenskrig skulle landet bygges og dette skjedde blant annet gjennom satsning på industriarbeidsplasser. Industrisamfunn vokste fram og folk flyttet gjerne dit det var muligheter for arbeidsplasser. Det er viktig å huske at tjenesteindustrien var liten i denne perioden. Far jobbet i industri og mor var hjemmeværende. Fokus for regional utvikling var derfor naturlig nok en tilrettelegging næringslivet/industrien. Endringen ser vi fra 70-tallet og framover. Avindustrialiseringen starter. Far jobber like gjerne i tjenestesektoren som i industrien og mor inntar arbeidslivet og da gjerne i tjenestesektoren (Selstad og Alnes 2008). En nyere teori innen næringsutvikling handler om clusters, eller klynger av like bedrifter.

2.3.1 Klyngeteori

De senere årene har et vanlig næringspolitisk virkemiddel vært å tilrettelegge for næringsklynger. Begrepet næringsklynge ble popularisert av Michael Porter som definerer en klynge slik:

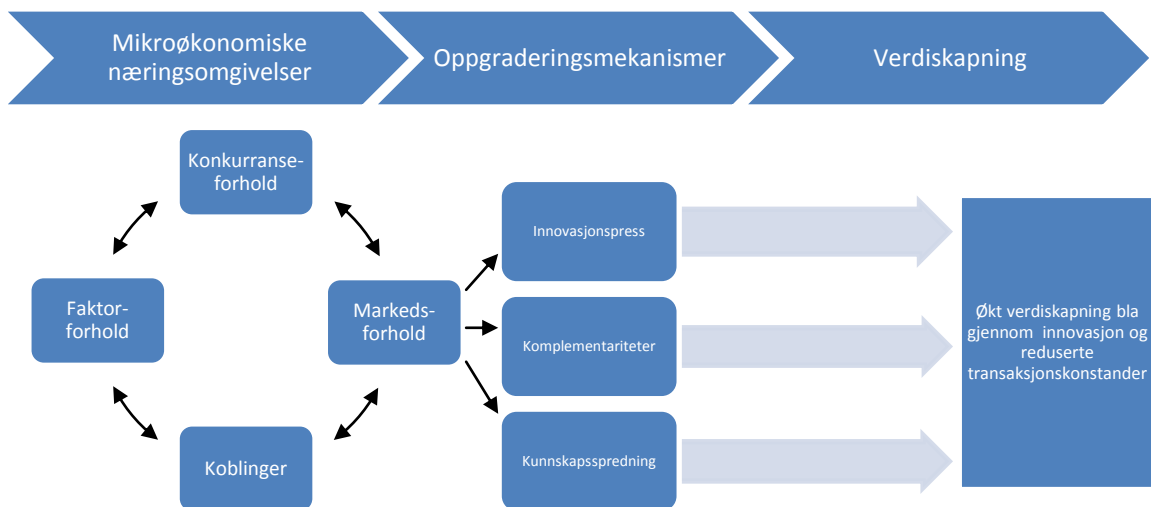
A cluster is a geographically proximate group of interconnected companies and associated institutions in a particular field, linked by commonalities and complementarities (Porter 2000, s 2)

Forenklet kan man si at en næringsklynge er en samling av bedrifter innen samme næringsområde på et geografisk avgrenset område. Det er en gjensidig avhengighet mellom bedriftene på grunn av likhet i behov (commonalities) og gjensidig forsterkning (complementarities) (Jakobsen 2008). Mekanismen som oppstår gjennom lokalisering i næringsklynge kan oppsummeres slik:

Jo større likhet i behovet for kompetanse, infrastruktur og varer og tjenester mellom aktørene i et næringsmiljø, og jo større potensielle komplementaritet mellom aktørene, desto større gjensidig avhengighet er det mellom dem. Og jo mindre geografisk avstand det er mellom aktørene, desto større sannsynlighet er det for at disse eksterne

stordriftsfordelene blir realisert gjennom formelle og uformelle koblinger mellom aktørene, og dermed; desto større sannsynlighet er det for at næringsmiljøet oppnår selyforsterkende oppgradering og vekst (Jakobsen 2008, s 6).

Den velkjente Porters diamant synliggjør mekanismene som oppstår i klyngene og skaper oppgraderingsmekanismer som innovasjonspress, komplementariteter og kunnskapsspredning. Til slutt munner dette ut i økt verdiskaping gjennom blant annet innovasjon og reduserte transaksjonskostnader.

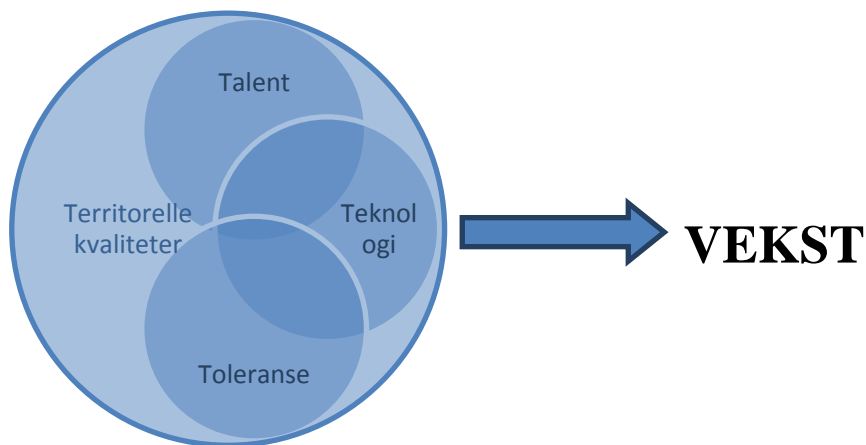
Figur 2 Porters diamant (Jakobsen og Reve 2001, s 39)

En annen og beslektet modell for regional næringsutvikling er regionale innovasjonssystemer (RIS). Denne modellen handler om at innovasjoner ikke er et resultat av isolerte hendelser fra individ eller enkeltbedrifter, men at innovasjoner skjer i et samspill mellom bedrifter i regionale nettverk eller lokale klynger, finansinstitusjoner, styringsmakter og kunnskapsinstitusjoner (FoU). Samspillet mellom disse aktørene er geografisk avgrenset (land, region, kommune) og nærheten mellom aktørene er avgjørende.

Dette har vært en kort gjennomgang av to teorier med fokus på business climate. Selv om Florida har fokus på people climate så ser han viktigheten av en god næringsstruktur. Dette kommer blant annet fram i hans fire t-er som beskriver fire forhold som han mener må være tilstede for å skape regional vekst. En av disse er teknologi og dette går rett inn i næringsstrukturen og da spesielt det som gjelder høyteknologiske og kunnskapsintensive næringer.

2.4 Floridas 4 t-er

Florida bruker 4 t-er for å beskrive fire sider som er viktig for å skape et godt people climate. Disse fire virker sammen og har gjensidig positiv innflytelse på hverandre (Hauge 2010) I de første publikasjonene til Florida handlet det om 3 t-er, men så har det senere kommet til en fjerde som er ”territorielle kvaliteter” og som omslutter de tre andre (Hauge et al 2010)

Figur 3 De fire t-er (Hauge et al 2010)

De fire t-ene virker sammen og er gjensidig avhengig av hverandre.

Each is a necessary but by itself insufficient condition. To attract creative people, generate innovation and stimulate economic growth, a place must have all three (Florida 2004, s 249).

Florida ser medlemmer fra den kreative klasse som potensielle entreprenører og at de står for innovasjoner. Slik blir det en kobling mellom talentet til personene og teknologi de skaper. Florida mener også at den kreative klasse har annen motivasjon for valg av bosted og arbeid enn andre:

We do it because we long to work on exciting projects with exciting people. We do it because as creative people, it is a central part of who we are or want to be (Florida 2004, s 134).

Utfordringer, ansvar og respekt er i følge Florida viktigere for denne gruppen mennesker enn andre. Her vil jeg kort oppsummere de 4 t-ene, en for en.

Talent: Hva slags talent har stedets innbyggere? Siden dette er mer eller mindre umulig å måle, brukes som regel menneskenes utdanning og yrke som parameter på talent. Dette er et parameter med åpenbare svakheter ettersom mange kan være talentfulle, kreative og innovative uten formell utdanning. Humankapital er et annet begrep som ofte brukes om noe det samme. Dette begrepet brukes som en generell betegnelse på produktive og skapende evner i en arbeidssituasjon. Humankapital omfatter mer enn for eksempel kompetanse, blant annet vil en persons helsetilstand være av betydning for produktiviteten. Innen humankapitalteorien betraktes økt utdanning eller annen kompetanseheving som en økning i humankapital (NOU nr 25 – 1997).

Toleranse: Toleranse handler om hvor åpent og tolerant stedet er og hvor velkommen man føler seg som innflytter. Florida mener at den kreative og høyt utdannede arbeidskraften har bestemte verdier og tiltrekkes av steder med bestemte kvaliteter, som for eksempel åpenhet, mangfoldighet og toleranse (Isaksen 2005) Han har utviklet tre indikatorer på stedskvaliteter. Dette er indikatorer som måler andelen homofile, kunstnere/bohomer og innvandrere i befolkningen. En høy andel av disse tre gruppene er en indikator på et tolerant samfunn med ”low entry barriers”.

I think it's important for a place to have low entry barriers for people – that is, to be a place where newcomers are accepted quickly into all sorts of social and economic arrangements. Such places gain a creativity advantage (Florida 2002, s 250)

Teknologi: Teknologi handler om næringslivsstrukturen og hvor stort innslag av høyteknologiske og kunnskapsintensivitet næringer det er på stedet.

Territorielle kvaliteter/stedskvaliteter: Territorielle eller stedsspesifikke kvaliteter er en fjerde T som Florida har lagt til i sitt senere arbeid. Denne t-en omslutter de tre andre. I følge Florida tiltrekkes den kreative klasse av autentiske steder med folkeliv og energi i gatene (Isaksen 2005) I forskningen på territorielle kvaliteter brukes ofte begrepet ”amenities” som en fellesbetegnelse på ulike tilbud og stedlige egenskaper som kan påvirke stedets attraktivitet som bosted. Eksempler på slike tilbud er: kulturtilbud, muligheter for friluftsliv, idrettsfasiliteter, barnehager, kafeer med mer (Vareide et al 2013)

2.5 Attraktivitetspyramide

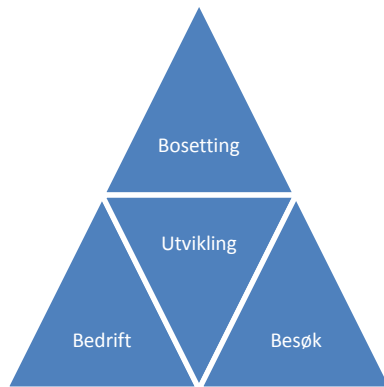
Det finnes flere teorier innen stedsutvikling, stedskvaliteter og trivsel enn de som er presentert ovenfor. Et eksempel på en annen teoriinngang enn Florida og som gir litt andre svar, men likevel har elementer til felles med Florida er attraktivitetspyramiden som Telemarksforskning (Vereide 2012) har utviklet. Pyramiden brukes til å forklare steders utvikling og forklarer steders attraktivitet på tre ulike nivåer, nemlig bosetting, besøk og bedrifter. Noen steder er attraktive som bosted. Moderne kommunikasjon gjør det mulig å pendle og vi kan bo andre steder enn der vi jobber. Disse stedene vil ha høyere innflytting enn det arbeidsplassveksten tilsier. Noen steder oppleves som så attraktive at de har befolkningsvekst uavhengig av arbeidsplassvekst, mens andre steder oppleves som så lite attraktive at de ikke vil ha befolkningsvekst selv om de får arbeidsplassvekst. Undersøkelsene til Telemarksforskning viser at de kommunene som er attraktive som bosted har gode pendlingsmuligheter til andre kommuner med et større arbeidsmarked og at boligbygging er en viktig faktor. Vekst i nabokommunene er også en positiv faktor. Telemarksforskning finner heller ingen sammenheng mellom mye kultur og attraktivitet som bosted. Jeg vil komme tilbake til dette litt senere.

Andre steder er attraktive for bedrifter fordi det er gunstig å produsere noe der som kan eksporteres til andre steder. Denne bedriftsattraktiviteten skaper vekst i sysselsettingen. Trendene når det gjelder bedriftsattraktivitet viser at antall ansatte i primær- og sekundærnæringene synker og at teknologiske tjenester vokser raskt. Råstoffet til disse tjenestene er kompetanse. Store og attraktive steder får et fortrinn ettersom det er der kompetansen er og disse næringene har derfor i all hovedsak blitt urbane næringer. Atter andre steder er attraktive fordi de tiltrekker seg besøkende som skaper arbeidsplasser i besøksnæringer. Besøksnæringer defineres i denne sammenhengen som næringer som krever at kunden er til stede. Aktiviteter, kultur og underholdning øker mest, mens overnatting synker. Aktiviteter, handel og servering lever også av egne innbyggere. Besøksnæringene beskrives også som urbane næringer.

Telemarksforskning peker på følgende viktige trender:

- ✓ Basisnæringene krymper og står for en stadig mindre andel av sysselsettingen
- ✓ Besøksnæringene øker og blir relativt viktige
- ✓ Bostedsbaserte næringer øker mest
- ✓ Det blir stadig viktigere å være attraktiv som bosted og besøkssted

Figur 4 Telemarksforskningens attraktivitetspyramide (2012)

I publikasjoner som presenterer attraktivitetspyramiden oppfatter jeg Telemarksforskning (2012) som kritiske til Floridas teorier. Likevel oppfatter jeg ikke at attraktivitetspyramiden står i motsetning til Florida. Den delen av pyramiden som omhandler bosetting har flere likhetstrekk med Floridas people climate, mens bedriftselementet i pyramiden har fellestrekk med business climate. Telemarksforskning har imidlertid et tredje element som omhandler besøkende. Trendene jeg nevnte ovenfor om økning i bostedsbaserte næringer går rett inn i Floridas teorier om at arbeidsplasser oppstår der det bor mennesker og økningen i besøksnæringer er en viktig faktor også med tanke på bolyst og trivsel for de fastboende og ikke bare de besøkende.

2.6 Flyttemotiver

Å måle et steds kvaliteter når det gjelder toleranse, åpenhet og ”entry barriers” er ikke enkelt. Jeg vil se på dette med både kvalitative og kvantitative data, og de kvalitative dataene kommer fra dybdeintervjuer med innflyttere i de to kommunene. Disse innflytternes flyttemotiver er derfor av interesse og med dette blir det relevant å vite mer om trender og teorier innen mobilitet generelt.

Det er kjent at flyttingen går i retning av byer og tettsteder og at distriktene sliter med å holde innbyggertallet oppe. I Norge har en aktiv distriktpolitikk forsøkt å demme opp for sentraliseringsprosessen. Jeg vil ikke gå inn på dette i denne oppgaven, men jeg vil redegjøre litt for forskning rundt flyttemotiver. En av de mest kjente teoriene om flyttemotiver heter ”push and pull” og handler om hva som er ulempene ved et sted (skyv) og fordelene ved et annet (trekk). Er fordelene større enn ulempene vil du flytte. Geografen Ernst Ravenstein brukte denne teorien i sitt arbeid med ”Laws of migration” på 1800-tallet (Skålholt og Bjerke

Batt-Rawden 2008). Arbeid har vært et sentralt flyttemotiv i Norge. Geografen Gro Marit Grimsrud viser i sine undersøkelser at arbeid blir et mindre viktig motiv utover 1980 og 90 tallet (ibid). Kjetil Sørli's bolystundersøkelser (2009) viser at jo høyere utdanning folk har, jo større sjans er det for at de flytter igjen. De med utdanning flytter gjerne mot sentrale strøk og utdanning får derfor en sentraliserende effekt. Periferere strøk har lav innflytting. Blant de som flytter til distriktene mens de er i alderen 15-40 år, flytter 70 % videre. For 20 år siden ble 15 % av norske barn født i distriktene, mens nå er tallet nede i 10 %. Sørli's funn støtter delvis Floridas teorier. Sørli sier blant annet at:

Likevel er det ikke sikkert at det er arbeidsmarkedet som skaper attraksjonene på et sted, eller at det lystbetonte ved å bo et spesielt sted knyttes til arbeidsplassene (Sørli 2009, s 10).

Men han finner også at muligheten for jobb vektlegges sterkere der valgmulighetene er færre. Arbeid står derfor sterkere som motiv i distriktene. Steds- og miljøfaktorer er viktigere på steder hvor arbeids- og boligmarkedet er godt. Sørli skiller mellom flyttemotiver og bomotiver og forteller at steds- og miljøfaktorer utgjør 21 prosent av alle flyttemotiv, men 31 prosent av bomotiver. Hauge og Skålholt (2009) har også omtalt nordmenns flyttemotiver. De finner at steder med høye stedskvaliteter, som god barnehagedekning, gode skoler, billige boliger og lignende, likevel har høy fraflytting. Dette taler imot noen stedskvaliteters høye innflytelse når det gjelder hvor folk velger å bosette seg. Men de slår likevel fast at:

(...)Bosetting kan være minst like viktig for å få til næringsutvikling i en region som næringsutvikling er for å få til bosetting (Hauge 2009, s 8).

Tjenestesektoren står for 84 prosent av arbeidsplassene og dette er hovedsakelig tjenester der folk bor (Hauge 2009). Sannsynligheten for at folk flytter avhenger både av alder og utdanning. Høyt utdannende flytter mest og det er tre ganger så sannsynlig at en 25-åring flytter enn en 45-åring. Problemet er at steder som mister unge folk ikke klarer ikke ta igjen dette. De unge flytter ikke tilbake etter utdanning. De unge flytter mest og første og største flyttebølge er i forbindelse med utdanning. Men det er også to flyttebølger rundt tidsrommet barna begynner på skole og etter at barna har flyttet ut (Hauge 2009). En annen interessant faktor ved Sørli's forskning er at mulighetene for pendling er svært viktig for valg av bosted.

Unge som flytter ut fra Oslo flytter gjerne til et område med pendleravstand til Oslo. Dette geografiske området utvides med god infrastruktur (Skålholt og Bjerke Batt-Rawden 2008).

2.7 Kritikken av Florida

Teoriene til Florida har møtt mye motstand. Han kritiseres for uklart begrepsbruk, bruk av for lite robuste modeller og for bruken av begrepet kreativ klasse, som i følge kritikerne egentlig bare er det samme som humankapital (Hauge 2010). Flere forskere er uenig i teoriene om at jobbene kommer etter folkene. Andre mener Florida kommer med gammelt nytt, bare i ny innpakning. Mange ser også problemer med å overføre teoriene som er laget etter amerikanske forhold til Norge. Her vil jeg oppsummere noe av kritikken teoriene til Florida har møtt.

2.7.1 Gammelt nytt?

Kommunaldepartementet hadde på 90-tallet et program som het Privat tjenesteyting i distriktene (PTD). Mange mener at tankene i dette programmet foregrep Floridas teorier. Programmet fokuserte på å trekke kompetansebasert tjenesteyting til distriktene ved hjelp av stedsutvikling (Isaksen 2005). Stedsutvikling skulle skje gjennom å skape attraktive samfunn gjennom blant annet kulturaktiviteter. PTD-programmet fokuserte på å trekke ressurspersoner til distriktene. Programmet så for seg følgende årsaksrekke:

Figur 5 En beskrivelse av årsaksrekkefølgen som PTD-programmet så for seg (Isaksen 2005)

Det er ikke vanskelig å se at dette har mye til felles med Floridas teorier om peple climate (stedsutvikling) og viktigheten av å tiltrekke seg den kreative klasse (tiltrekking av ressurspersoner) for å skape vekst.

2.7.2 Begrepsbruk

Markusen (2006) mener Floridas begrep ”den kreative klasse” er for uklart og at det omfatter for mye til å kunne brukes analytisk. Han mener det blir feil å måle kreativitet på utdanningsnivå, slik Florida gjør og viser til at for eksempel hjemmeværende og kriminelle

også kan være kreative (Hansen 2007) Florida kritiseres også fra flere hold, blant annet Glaeser (2005), for å bruke begrepet den kreative klasse på det som egentlig er humankapital. I realiteten er det høyt utdannet arbeidskraft som gir regional vekst og ikke den kreative klasse, mener Glaeser (Hansen 2007) Begrepet people climate kritiseres også for å være for vagt, da det er subjektivt hva som regnes som gode kvaliteter ved et sted (Hauge og Skålholt 2009).

2.7.3 Ikke overførbart til Norge

Florida sine teorier er utviklet etter empiri fra Nord-Amerika. Det er mye som skiller Amerika og Norge og vi bør derfor være forsiktige med ukritisk å overføre teoriene. Amerika er et samfunn med høymobilitet, mens det i Norge er lavmobilitet. Vi har også færre store byregioner og vi har den nordiske velferdsmodellen. Næringsstrukturen er også forskjellig (Hauge et al 2010) Flere har testet ut Floridas teorier på norske eller nordiske forhold. Isaksen (2005) er kritisk til Florida, men finner at personer i kreative yrker og med høy utdanning er overrepresentert i norske byer. Tignali (2009) har samarbeidet med Florida. Hun finner overrepresentasjon av den kreative klasse i byområder og at på grunn av kommunestrukturen med mange små kommuner er det vanskelig med høy score på talent, teknologi og toleranse. Små kommuner bør likevel jobbe med talent og toleranse.

Florida (2003) er uenig i at teoriene ikke kan overføres til andre land. Han mener at Skandinavia har et fortrinn, ettersom de skandinaviske landene er mer åpne og tolerante. Her er det kreativt klima, sier han (Florida 2003)

2.7.4 Ja takk, begge deler?

Den tradisjonelle modellen med fokus på tilrettelegging for næringsutvikling – foretak først, eller den nye modellen med fokus på tilrettelegging for bolyst, trivsel og people climate – folk først? Selstad og Alnes (2008) påpeker at vi ikke må bytte en lineær modell mot en annen, men klare å balansere disse to opp mot hverandre. Best effekt får vi hvis vi både har tiltak mot næringslivets konkurransedyktighet og mot lokalsamfunnets kvaliteter.

2.7.5 Skaper kultur bolyst?

Vareide og Ueland Kobro fra Telemarksforskning (2012) mener at Floridas teorier legger for mye vekt på kultur som faktor for å fremme bolyst. De har en gjennomført en undersøkelse hvor de finner at kultur ikke har signifikant påvirkning for nettoflytting. De har i sine

undersøkelser sett på kommunenes kulturliv etter Telemarksforskningens egen "Norsk kulturindeks" og sett på om kommuner med et rikt kulturtilbud har mer innflytting enn kommuner med et mindre rikt kulturliv.

Flere er uenige med Telemarksforskning i dette og mener at kultur gir bolyst. Blant annet står det følgende i Stortingsmelding 7 (2008-2009) "Et nyskapende og bærekraftig Norge":

Kultur er også en suksessfaktor ved utvikling av attraktive byer og steder. Folk ønsker muligheter for å oppleve kultur i nærområdet, og kulturnæringene er ofte attraktive arbeidsplasser for unge mennesker (NFD 2008-2009, s. 66)

I rapporten "Kulturen og det regionale Norge" fra Agderforskning (2009) står det:

I tillegg kommer at det er blitt en bred erkjennelse av at kunst og kultur er med på å skape attraktive miljøer og er en sentral del av de regionale utviklingsstrategier både i Norge og i resten av verden. Richard Floridas teorier om utviklingen av den kreative klasses rolle i den økonomiske utviklingen har bidratt til dette. (Agderforskning 2009, s. 3)

Kulturen og de kreative næringer er en betydelig næringsøkonomisk og sysselsettingsmessig faktor i seg selv. Den vokser sterkere enn sysselsettingen generelt sett og fordelingen av disse arbeidsplassene har stor betydning for befolkningsutviklingen. En av grunnene til Oslo-områdets sterke vekst de seinere årene er den tyngde området har innenfor de kreative næringer. De deler av landet som har den svakeste befolkningsutviklingen har i mange tilsvarende svak posisjon innenfor kultur og kreative næringer. Kulturarbeiderne er det Florida kaller "den superkreative kjerne" det han betegner som den kreative klasse. Han mener at et sterkt innslag av disse gruppene i en region har en betydning ut over gruppens størrelse. Det er med på å skape et kreativt miljø, som tiltrekker seg den mest nyskapende arbeidskraften også innenfor næringsliv, industri og forskning. Dette er bakgrunnen for at de fleste byer og regioner i Norge nå å ha satsing på kultur som en prioritert satsing. (Agderforskning 2009, s. 32)

Ryssvik og Grindheim skriver i rapporten ”Lidenskap og levevei – en studie av utvalgte kulturnæringer i Hordaland” (2007, s. 11):

Godt utbygde kulturnæringer, og et variert og spennende kulturtilbud, er også kvaliteter som kan bidra til å øke et sted eller en bys status som utdannings-, bo- og arbeidssted. Dette er en effekt som er blitt særlig sterk vektlagt av den amerikanske professoren i offentlig politikk, Richard Florida, som mener at den viktigste drivkraften i utviklingen av suksessrike byregioner er evnen til å tiltrekke seg kreative og høyt utdannede kunnskapsarbeidere - det som kalles den kreative klasse i Floridas terminologi.

Telemarksforskning finner imidlertid en svak positiv sammenheng mellom kaféetthet og nettoinnflytting. Dette er en spennende sammenheng og i tråd med Floridas teorier. Kanskje er kaféetthet en måleindikator som er mer i tråd med Floridas teorier enn ”Norsk kulturindeks”. Kulturindeksen måler følgende ti faktorer: musikk, kunstnere, scenekunst, museum, kulturarbeidere, sentrale tildelinger, frivillighet, den kulturelle skolesekken/kulturskole, kino og bibliotek. Mens noen av disse faktorene passer godt inn i for eksempel Floridas bohemian indeks, kan andre som for eksempel frivillighet være mer utenfor Floridas teorier. Små kommuner har gjerne et godt miljø for frivillighet og vil kunne score høyt her. Forfatterne peker også selv på en annen mulig svakhet, nemlig at det er en sjanse for at kommuner med utflyttingsproblemer satser ekstra på kultur for å kompensere for lav bostedsattraktivitet.

3 Metode

I dette kapitlet vil jeg beskrive hvordan jeg har gått fram for å framskaffe dataene som jeg bruker for å belyse problemstillingen i oppgaven. Jeg vil beskrive hvilket forskningsdesign jeg har valgt, hvilken datainnsamlingsmetode jeg har brukt og hvordan utvelgelse av informanter har foregått.

3.1 Forskningsdesign

Forskningsmetode deles ofte i kvalitative eller kvantitative metoder. Men det finnes også andre inndelinger innen forskningsmetode. For eksempel kan man ha en deduktiv eller induktiv tilnærming til datainnsamlingen. Ved en deduktiv tilnærming går man fra teori til empiri. Man starter da men noen forventninger eller hypoteser og bruker datainnsamlingen for å undersøke om disse stemmer. Ved en induktiv tilnærming har man en mer åpen tilnærming uten hypoteser og man går fra empiri til teori. Jeg vil si at min oppgave har mer et induktivt preg enn deduktivt. Jeg samler så mye kunnskap som mulig om temaene og de to kommunene, både ved kvantitative og kvalitative undersøkelser og ved bruk av sekundær og primærdata. Induktiv metode passer for å gå i dybden, være beskrivende, ha et holistisk og hermeneutisk perspektiv, undersøke få enheter og ha en viss nærhet til fenomenet som skal undersøkes. En videreutvikling av induktiv metode kalles ”grounded theory”. Denne teorien er utviklet av sosiologene Barney Glaser og Anselm Strauss (Gripsrud et al 2004).

En forskningsundersøkelses formål deles ofte inn i tre: den eksplorerende, den beskrivende og den forklarende. Et eksplorativt forskningsdesign har til hensikt å utforske et nytt område. Den beskrivende/deskriptive metoden tar utgangspunkt i klare forestillinger eller hypoteser. Den forklarende/kausale metoden handler om hypoteser og undersøkelser av årsakssammenhenger (Gripsrud et al 2004) Min forskningsdesign har flest trekk fra det eksplorative, hvor det blant er naturlig å starte med å undersøke hva andre har skrevet om temaet.

Tilbake til de to hovedmetodene kvalitativ versus kvantitativ. De kvalitative undersøkelsene går i dybden, det er få enheter som undersøkes, mens variablene kan være mange. Intervju eller observasjon er vanlige kvalitative metoder. Kvantitative metoder handler om å kvantifisere, altså å trekke slutninger om målbare størrelser. Her går man i bredden heller enn i dybden, utvalget er stort og variablene få. Intervju ved bruk av spørreskjema er en vanlig kvantitativ metode. Det er ikke slik at man må velge mellom enten

kvalitative eller kvantitative metoder. Det kan ofte lønne seg å kombinere de to metodene og la den ene metodens svakheter oppveies av den andres styrker og visa versa. For å få mest mulig nyanserte og helhetlige data har jeg valgt metodetriangulering. Jeg har valgt å bruke begge metodene parallelt for å supplere og støtte opp om hverandre. Jeg bruker mye sekundærdata, og da fortrinnsvis fra Statistisk sentralbyrå, som er en stor og sikker kilde. Her tar jeg ut tverrsnittsdata for å sammenligne Stor-Elvdal og Løten med hverandre, med andre kommuner i Hedmark og med landsgjennomsnittet. Jeg bruker også sekundærdata fra andre troverdige kilder som Østlandsforskning og Telemarksforskning.

Dette suppleres med kvalitativ metode i form av dybdeintervjuer med sju informanter i hver av utvalgskommunene for å kartlegge toleranse og flyttemotiver. Jeg har gjort dokumentanalyser ved å analysere kommunenes egen markedsføring i brosjyrer og på nett og medieanalyser for å finne hvordan kommunene omtales i lokale og nasjonale medier i et utvalgt år. I tillegg er nøkkelinformanter i de to kommuneadministrasjonene intervjuet. Dette foregikk ved at ordfører og næringssjef i kommunen ble framlagt en rekke spørsmål, de fleste felles for begge kommunen og noen spesielle for den enkelte kommune. Spørsmålene ligger som vedlegg. Nøkkelinformantene fikk så velge hvem som svarte på hva og om intervjuet skjedde pr e-post eller ansikt til ansikt.

3.2 Utvalg

Det er to ulike grupper som har blitt intervjuet. Den første gruppen er innflyttere til kommunen de siste fem år. Her har utvelgelsen vært en kombinasjon av utvelgelse ved selvseleksjon og slumpmessig utvelgelse. Begge deler er en ikke-sannsynlighetsutvelgelse. Populasjon i denne sammenheng er alle innflyttere de siste fem år. Stor-Elvdal har de siste fem år (fram til og med 2012) hatt en innflytting på 732 personer. Jeg har valgt å intervju 7 av disse personene om deres flyttemotiver og om hvordan de opplever Stor-Elvdal med tanke på toleranse og territoriale kvaliteter. Informantene fant jeg gjennom å etterlyse innflyttere på sosiale medier. De som svarte på henvendelsen var en sammensatt gruppe både når det gjelder alder, kjønn og hvorvidt de var tilbakeflyttere eller innflyttere. Tilfeldigheter gjorde at en av de som svarte var innvandrere. Jeg startet med å gi en kort innføring i masteroppgavens tema, men brukte ikke lang tid på å gå inn i teoretisk rammeverk, da jeg ikke anså dette som relevant for å kunne svare på spørsmålene. Jeg ba alle svare så ærlig som mulig og understreket min nøytrale rolle og at respondentene kun skulle identifiseres med alder og kjønn i oppgaven. Intervjuene i Stor-Elvdal skjedde først og utvalgsprosessen ble ganske lik i

Løten. Også her brukte jeg sosiale medier for å komme i kontakt med innflyttere og de meldte seg selv (selvselektering). Her valgte jeg ikke å intervju alle som meldte seg, men samme antall som i Stor-Elvdal, sju personer, og jeg valgte respondenter slik at både tilbakeflyttere og innflyttere var representert og jeg valgte bevisst å inkludere en innvandrer i utvalget for å få likhet til utvalget i Stor-Elvdal. Selve intervjuet foregikk på samme måte. Jeg brukte et semistrukturert intervju hvor jeg hadde faste spørsmål klare, men lot samtalen flyte fritt med disse kun som støtte. Spørsmålene ligger som vedlegg. Løten har de siste fem år (til og med 2012) hatt en innflytting på 1895 personer. Ettersom utvalget mitt er like stort i begge kommuner, er det en mye mindre andel av populasjonen i Løten som er intervjuet. Hensikten med intervjuene er å gå i dybden på et lite utvalg og få en bedre forståelse av fenomenet som undersøkes, i dette tilfelles flyttemotiver.

Den andre gruppen som ble intervjuet er nøkkelinformanter ved kommuneadministrasjonen i de to kommunene. Her er ordfører og næringssjef (eller tilsvarende) kontaktet og de har selv bestemt hvem som svarer på hva og hvilken form intervjuet har. Det ble derfor en kombinasjon av personlig intervju og intervju pr e-post.

3.3 Dataenes holdbarhet

Forskningsdatas holdbarhet måles ofte i reliabilitet og validitet. Reliabilitet sier noe om dataenes pålitelighet og i hvilken grad resultatene kan etterprøves. Stemmer dataene våre med de faktiske forhold? Reliabilitetsproblemer oppstår hvis dataene vi får er feilaktige eller hvis vi ikke er nøyaktige i innsamling og behandling av data. Jeg har brukt data fra blant annet Statistisk Sentralbyrå, som er en svært pålitelig kilde. Feiltasting fra min side kan selvfølgelig forekomme, men er forsøkt unngått. Jeg har også gjennomført noen kvalitative intervjuer. Her er muligheten for feilkilder større. Respondenten kan misforstå spørsmålet, lyve eller svare i tråd med hva han eller hun tror intervjueren forventer. I tillegg kommer tolkningsmulighetene i etterkant. Jeg har forsøkt å unngå feilkilder ved å stille åpne og ikke ledende spørsmål, ved å poengtere min nøytralitet, ved å velge ulike kilder som og vet å ha så klare og tydelige spørsmål som mulig. Jeg gjennomførte et semistrukturert intervju, med noen støttespørsmål og stor mulighet for å snakke fritt innenfor temaet. Underveis har jeg forsøkt å lytte og ikke lede. I tolkningen av svarene har jeg prøvd å ha nøytrale briller på, ettersom faren for unøyaktigheter er tilstede når jeg kjenner de to kommunene så godt som jeg gjør.

Validitet handler om hvorvidt resultatene er gyldige. Er det overensstemmelse mellom variabelen vi ønsker å måle og variabelen vi faktisk måler. Operasjonalisering er nødvendig

for å klargjøre hva som ligger i begrepene, og nøyaktige definisjoner er nødvendig for å gjøre fenomenet målbart. Avvik i innholdet i begrepene i teoretisk definisjon og operasjonell definisjon gir validitetsproblemer. Det skilles mellom intern og ekstern validitet. Intern validitet sier noe om gyldighet for det utvalget som er undersøkt, mens ekstern validitet handler om i hvilken grad resultatet kan overføres til andre utvalg og situasjoner. For å ha validitet kreves det også reliabilitet. Jeg mener mine undersøkelser har god validitet. Jeg har vært nøye med å spesifisere og definere variabler og tatt utgangspunkt i Floridas egne operasjonaliseringer. Undersøkelsene har god intern validitet, men undersøkelsene er spesifikke for Stor-Elvdal og Løten og kan ikke automatisk generaliseres. Mine funn sier derfor noe om tilstanden i disse kommunene og kan ikke uten videre overføres til andre situasjoner/steder. Ekstern validitet har derfor ikke vært et mål.

3.4 Andre metodiske betraktninger

En svakhet ved min problemstilling kan være at jeg har valgt to kommuner jeg kjenner godt og at nærhetsprinsippet overskygger evnen til å være nøytral. Dette er imidlertid en svakhet jeg har vært oppmerksom på og forsøkt å minimere. Nærhet har vært viktig for å kunne gå i dybden og for å ha ekstra forståelse for tematikken. Etter at jeg begynte å skrive oppgaven har jeg fått en jobb som virksomhetsleder i Løten kommune og dette kan påvirke min nøytralitet og gjøre at jeg ønsker at Løten skal framstå så positivt som mulig, spesielt innen kulturfeltet hvor jeg jobber. Jeg har prøvd å unngå dette og har heller ingen mulighet til å påvirke de kvantitative data som alle er sekundærdata.

Utvalgsgruppen på sju personer er liten, men typisk for kvalitative undersøkelser og dybdeintervju. Hensikten er økt forståelse og ikke statistisk sannsynlighetsberegning. Det er ikke gjort sannsynlighetsberegning av utvalget. Utvalget er tilfeldig gjennom en kombinasjon av selvseleksjon og slumpmessig utvelgelse. Det at jeg har etterlyst informanter gjennom sosiale medier kan føre til at enkelte grupper ikke nås, men med dagens tall for bruk av sosiale medier er de fleste aldersgrupper godt representert. Selvseleksjon kan føre til at de med mye på hjertet enten det er positivt eller negativ er de som henvender seg.

Jeg føler at mengden data jeg har klart å framskaffe og sammenstillingen av disse og analysene jeg gjør av disse frambringer ny kunnskap som vil kunne være nyttig for de to kommunene i videre arbeid.

4 Analyse

I denne hoveddelen av oppgaven vil jeg gå igjennom de empiriske funnene. Analysedelen er inndelt i tråd med delproblemstillingene, med et kapittel for hver delproblemstilling. Jeg starter med å beskrive de to kommunenes nærings- og befolkningsstruktur. Forskjellene som kommer fram her må være med som et bakteppe når kommunene sammenlignes. De to utvalgte kommunene har mange strukturelle forskjeller og en sammenligning vil ikke være retteferdig uten at disse er gjennomgått.

4.1 Nærings- og befolkningsstruktur

Dette kapitlet er basert på sekundærdata og om ikke annet er oppgitt så er dataene hentet fra SSB. Hensikten med denne gjennomgangen er å kartlegge kommunenes likheter og ulikheter når det gjelder strukturelle forhold knyttet til befolkning, demografi og vilkår for næringslivet.

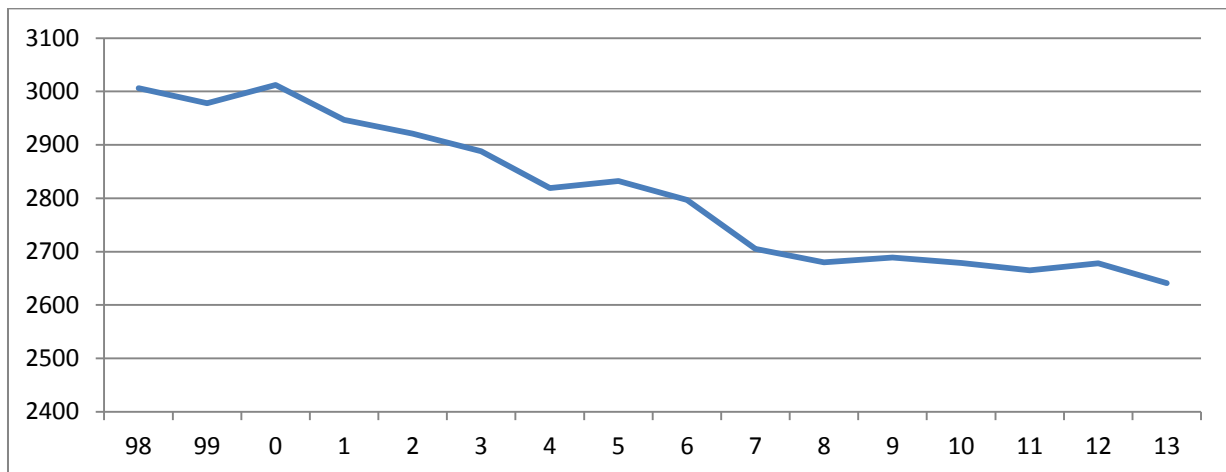
Stor-Elvdal kommune ligger i Østerdalen i Hedmark. Kommunen er på hele 2 165,93 km², og innbyggerne har god plass ettersom innbyggertallet pr desember 2013 er på 2698 personer (SSB). Kommunesenteret er Koppang. Riksvei 3 og Rørosbanen går igjennom kommunen som er plassert nesten midt i mellom Oslo og Trondheim. Kommunen var tradisjonelt en jord- og skogbrukskommune.

Løten kommune ligger mellom Hamar og Elverum. Kommunen har et areal på 369 km². I desember 2013 er befolkningstallet 7554. I likhet med Stor-Elvdal har kommunen to viktige ferdselsårer, nemlig riksvei 3 og Rørosbanen gjennom kommunen. Løten hører til et område kalt Hedmarken, som består av kommunene Hamar, Ringsaker, Stange og Løten. Løten er det østligste av de opprinnelige tettstedene på Hedmarken. Kommunen grenser mot bykommunene Hamar og Elverum.

4.1.1 Befolkningsutvikling

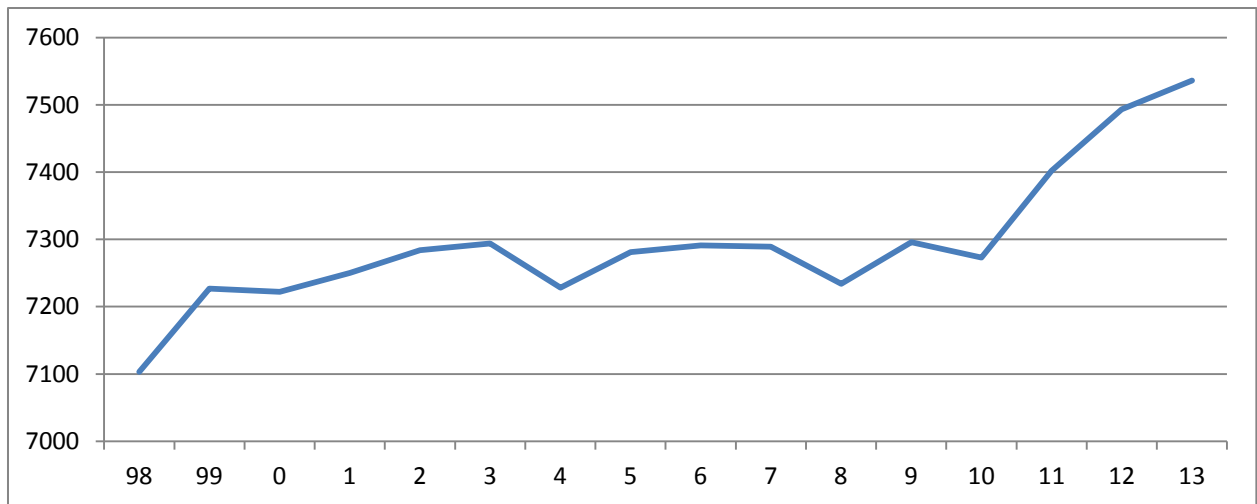
Stor-Elvdal er en typisk distriktskommune, som i likhet med mange andre sliter ned befolkningsnedgang. Figuren nedenfor viser utviklingen fra 1998 til 2013. I denne perioden har befolkningen blitt redusert fra 3006 til 2641. De første årene av 2000-tallet er nedgangen jevn og markant. Mellom 2004 og 2005 er det en svak oppgang. En av årsakene til dette kan være det forholdsvis høye fødselstallet i 2004. 10 fødte er det dobbelt så mange som i 2013 og det høyeste tallet siden 1998. I tillegg var antall døde lavere i 2004. Med 8 døde i 2004 og 7

døde i 2002 har disse to årene de laveste tallene i 15 årsperioden. 2004 er derfor det eneste året siden blant de 15 siste hvor det er fødselsoverskudd. Verken innvandring eller innflytting for øvrig er høyere enn vanlig dette året. Det er imidlertid viktig å bemerke at forskjellene i tallmaterialet er minimale og at den lille økningen vi ser kun dreier seg om en vekst på 13 personer. Nedgangen fortsetter etter 2005, men vi ser at kurven flater ut fra 2007. Det er ingenting i antall fødte eller døde som forklarer denne utflatingen. Det er negative tall når det gjelder fødselsoverskudd i hele perioden, verst i 2009 med minus 13 personer. Med unntak av 2008 ligger innvandringstallene høyt i perioden siden 2007 og dette er hovedgrunnen til at kurven flater ut. Stor-Elvdal har hatt asylmottak i periodene 1999 til 2005 og 2008-2014 (med et lite opphold i 2012).

Figur 6 Befolkningsutvikling i Stor-Elvdal fra 1998 til 2013 (SSB).

For Løten er situasjonen annerledes. Befolkningen har i samme periode vokst fra 7103 til 7534. Tendensen er en økende befolkning, med unntak av noen små nedganger. Fra 1999 til 2000 sank befolkningen med 5 personer. Den eneste nedgangen er fra 2003 til 2004 med en nedgang på 66 personer. Fra 2006 til 2007 reduseres befolkningen med 2 personer og fra 2009 til 2010 er det en reduksjon på 23 personer. Fra 2010 er imidlertid tendensen tydelig, befolkningen øker betydelig. På tre år er veksten på 263 personer. I løpet av tre år øker befolkningen med mer enn det har gjort de 12 foregående årene. Næringsansvarlig i Løten kommune mener utviklingen av boligtomter er en av grunnene til veksten i denne perioden.

Figur 7 Befolkningsutviklingen i Løten fra 1998 til 2013 (SSB)

Figuren nedenfor viser folketilveksten i Stor-Elvdal hvert femte år fra 1952 og fram til 2012. Som vi ser har antallet fødte gått betraktelig ned, i 2012 er nyfødkullet nesten bare 1/3 av hva det var i 1952. Med unntak av en oppgang på 80-tallet er tendensen at antall fødte synker jevnt gjennom perioden. Antall døde har ikke en så jevn kurve, men har variasjoner på mellom 37 (1952) og 66 (1987) personer. Med en startende eldrebølge skulle man tro at antall døde hadde en økende kurve, men forskjellen fra 1952 til 2012 er kun tre personer. Fødselsoverskuddet er negativt alle årene, med unntak av 1952 og 1962. Det er stor forskjell mellom et pluss på 28 i 1952 og et minus på 16 i 2012. Innflyttingen varierer mer uforutsigbart innenfor denne perioden og når toppen med 194 i 2012 og bunnen med 129 i 1997. Noe av årsaken til det høye tallet er at kommunen har asylmottak og at asylsøkere som bor der er registrert som bosatte i kommunen. Utflyttingen viser ingen klar tendens, men varierer i perioden. Start og slutt av utvalgsperioden viser lite forskjeller: utflyttingen er på 221 i 1952 og 215 i 2012. Variasjonen spenner fra 129 (2007) til 221 (1952) personer. Nettoinnflyttingen er positiv i 1972, 1982, 1987, 1992 og 2007. Bunnen nås i 1997 med -64 og 1952 med -62 personer. I 2007 er det et positivt tall og i 2012 er nedgangen på 21 personer. Folketilveksten varierer fra pluss 14 i 1972 (eneste året med vekst av de utvalgte årene) til minus 93 i 1997. Det er en utfordring at det fødes færre barn i kommunen, men hovedutfordringen ser ut til å være at det flytter flere ut enn det flytter inn i kommunen.

	Folke- mengde	Levende- fødte	Døde	Fødsels- oversk.	Inn- flyttinger	Ut- flyttinger	Netto- innflytt.	Folke- tilvekst
1952	4155	65	37	28	159	221	-62	-34
1957	4091	50	55	-5	146	161	-15	-20
1962	3991	48	36	12	148	200	-52	-40
1967	4036	33	59	-26	172	198	-26	-52
1972	3809	41	46	-5	171	151	20	14
1977	3732	29	58	-29	177	195	-18	-47
1982	3658	34	64	-30	174	156	18	-13
1987	3442	42	66	-24	182	158	24	-2
1992	3278	35	60	-25	145	131	14	-9
1997	3099	31	60	-29	129	193	-64	-93
2002	2921	33	42	-9	130	153	-23	-33
2007	2705	18	47	-29	134	129	5	-25
2012	2678	24	40	-16	194	215	-21	-37

Tabell 1 Folketilvekst i Stor-Elvdal 1952 til 2012 (SSB).

I Løten går folkemengden svakt nedover fra 1952 til 1972, før utviklingen snur.

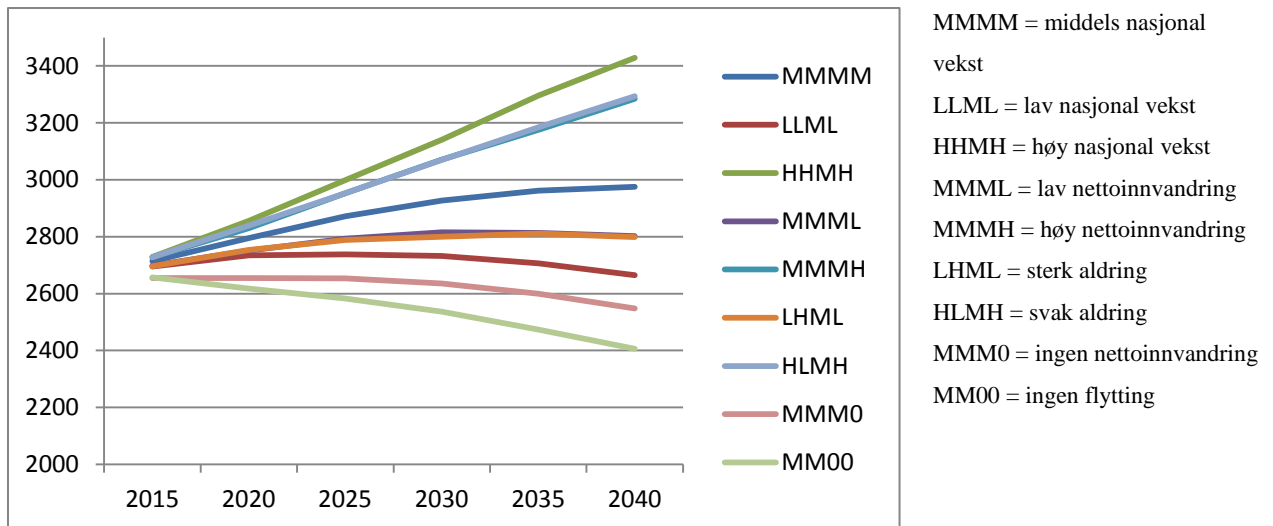
Fødselstallene er synkende, med en topp på 107 i 1962 til en bunn på 60 i 2007. Siste del av perioden er imidlertid tallet økende. Antall døde varierer innenfor perioden, med færrest i 1952 med 49 personer og flest i 1987 med 90 personer. Tendensen er at det er flere døde i siste halvdel av utvalgsperioden, enn i første, men kurven har flatet ut. Det er fødselsoverskudd i årene fram til og med 1972 og i 1992. Innflytting har en betydelig økning fra 297 personer i 1952 til 442 personer i 2012. Det er små variasjoner innad i perioden, men tendensen er at det er en økende innflytting. Utflyttingen har mindre variasjon. I 1952 flyttet 443 personer fra Løten, mens tilsvarende tall i 2012 var åtte personer lavere.

Nettoinnflyttingen var lavest i 1952 med et underskudd på 146 personer, og høyest i 1982 med pluss 83 personer. Med unntak av i 2007 har det vært en positiv nettoinnflytting siden 1972. Folketilveksten er størst i 1972 med en økning på 106 personer og lavest i 1952 med en nedgang på 93 personer. Løten har i motsetning til Stor-Elvdal positive tall når det gjelder folkemengde, nettoinnflytting og til dels også folketilvekst. Fødselsoverskuddet er imidlertid negativt. Når det gjelder folketilvekst er marginene små og svingningene store. I 2007 var det en nedgang på 41 personer, mens det i 2012 var en økning på 2 personer. Det flytter mange til kommunen, men det er en utfordring at også mange flytter ut av kommunen. Utflyttingen er i jevn økning og det kan være nyttig å ha et fokus på denne gruppen for å opprettholde en befolkningsvekst.

	Folke- mengde	Levende- fødte	Døde	Fødsels- oversk.	Inn- flytting	Utflytting	Netto- innflytt.	Folke- tilvekst
1952	6446	102	49	53	297	443	-146	-93
1957	6422	101	54	47	317	355	-38	9
1962	6322	107	71	36	262	254	8	44
1967	6278	92	74	18	196	252	-56	-38
1972	6240	88	61	27	334	256	78	106
1977	6543	62	80	-18	288	209	79	61
1982	6866	75	78	-3	302	219	83	79
1987	6977	83	90	-7	298	256	42	32
1992	7046	84	74	10	300	296	4	13
1998	7088	69	80	-11	385	344	41	30
2002	7292	73	85	-12	387	345	42	25
2007	7292	60	80	-20	381	402	-21	-41
2012	7477	79	84	-5	442	435	7	2

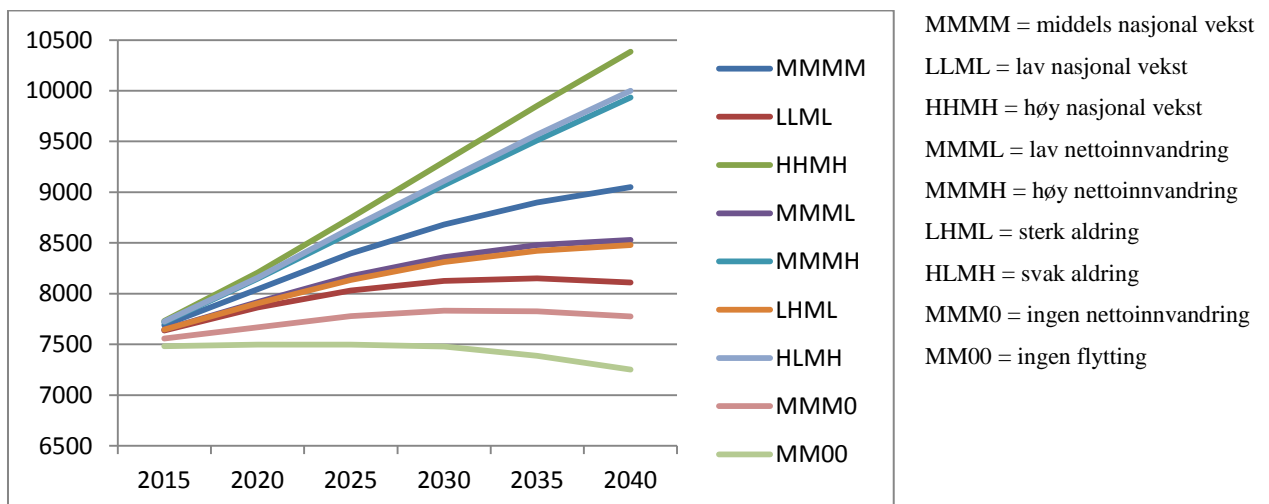
Tabell 2 Løten kommune. Folkemengde. 1952-2012 (SSB).

Statistisk sentralbyrå lager befolkningsframskriving etter ulike prognoser. I figuren nedenfor ser du ni ulike varianter av befolkningsframskriving for Stor-Elvdal. Vi ser at Stor-Elvdal ved ingen flytting, ingen nettoinnvandring og ved lav nasjonal vekst vil oppleve befolkningsnedgang. Høy eller middels nasjonal vekst, høy nettoinnvandring og svak aldring gir prognoser om befolkningsvekst. Midt på treet, eller mot en svak økning havner sterk aldring og lav nettoinnvandring. Ingen flytting eller nettoinnvandring er forholdsvis urealistisk. Det samme er svak aldring med de prognosene som foreligger. Mest sannsynlig er de to prognosene i midten, sterk aldring og lav nettoinnvandring. Det positive for Stor-Elvdal er at disse prognosene gir en svak økning før kurven flater ut. Hvis nasjonal vekst og nettoinnvandring strekker seg mot middels vil prognosene se lysere ut.

Figur 8 Befolkningsframskriving for Stor-Elvdal kommune. År 2015 til 2040 (SSB).

Med de samme befolkningsframskrivningene for Løten er det kun et alternativ som gir befolkningsnedgang for Løten og det er "ingen flytting". Dette er et lite sannsynlig senario. En svak vekst før en utflating av kurvene vil kunne oppstå ved ingen nettoinnvandring og lav nasjonal vekst. En moderat befolkningsvekst vil kunne forekomme ved sterk aldring og lav nettoinnvandring. Men Løten vil kunne oppnå en høy befolkningsvekst ved høy eller middels nasjonal vekst, høy nettoinnvandring og svak aldring.

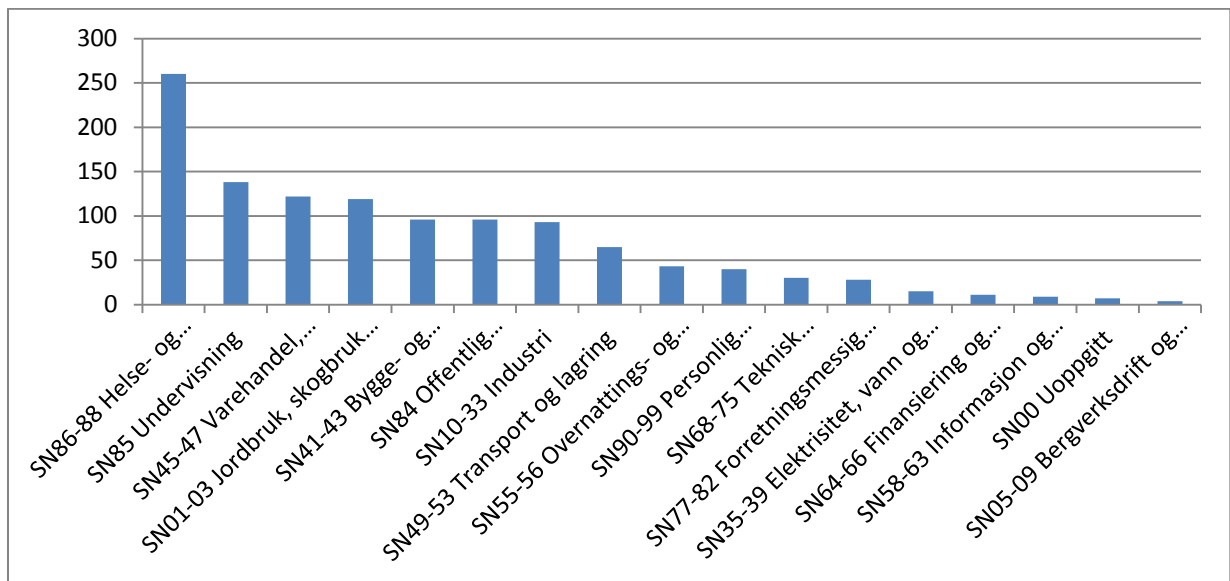

Figur 9 Befolkningsframskriving for Løten perioden 2015 til 2040 (SSB).

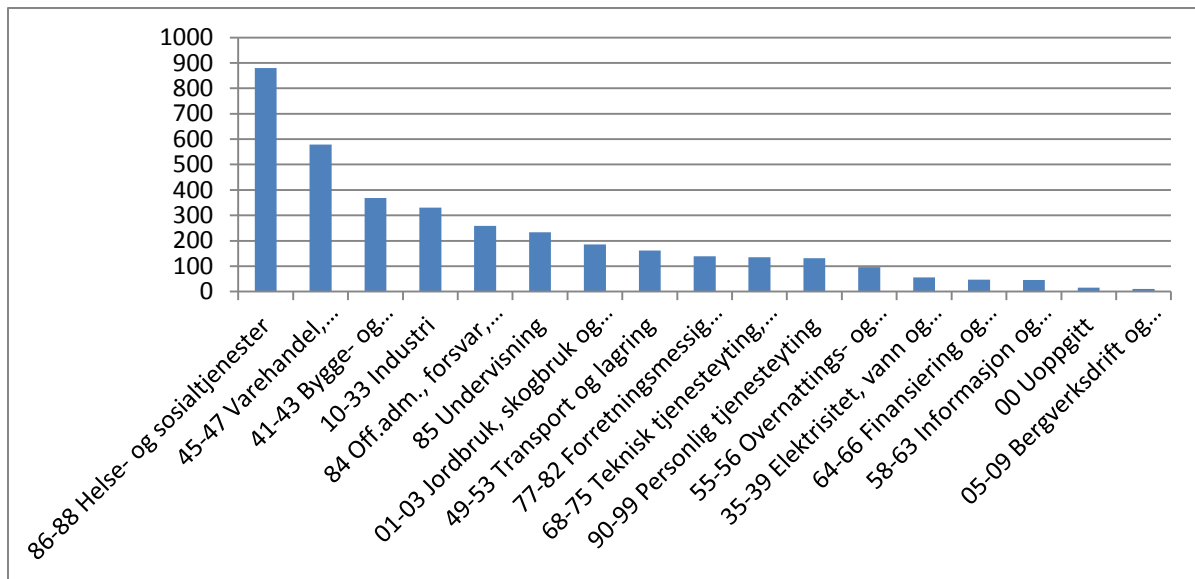
4.1.2 Næringsstruktur

Stor-Elvdal var tradisjonelt en jord- og skogbrukskommune. Det har vært lite industri i kommunen. Sagbruket Moelven Østerdalsbruket og Høgskolen i Hedmark, avdeling Evenstad er, sammen med kommuneadministrasjonen, de største arbeidsplassene. Figuren nedenfor viser næringsstrukturen i kommunen. Jord- og skogbruk som tidligere sto for de fleste arbeidsplassene må nå se seg slått av helse- og sosialtjenester, undervisning og varehandel med henholdsvis 270, 138 og 122 ansatte.

Figur 10 Ansatte etter næring i 2012 (SSB).

Figuren nedenfor viser fordelingen for Løten pr utgangen av 2012. Helse- og sosialtjenester dominerer med 880 sysselsatte, etterfulgt av varehandel (579 personer) og bygge- og anleggsvirksomhet (368 personer).

Figur 11 Løten kommune. Sysselsatte etter næring. Siste kvartal 2012 (SSB).

Dagens Næringsliv gjennomfører årlig kommune-NM og rangerer alle landets kommuner etter ulike kriterier. Oversikten nedenfor viser sysselsetting etter næringsgrupper for Stor-Elvdal og Løten sammenlignet med resten av landet. Stor-Elvdal har hatt en nedgang i arbeidsplasser på 4,9 prosent siste tre år, mens landet under ett har en oppgang på 3,7 prosent. Stor-Elvdal er overrepresentert (i forhold til landsgjennomsnittet) i følgende næringsgrupper jordbruk/skogbruk/fiske, offentlig administrasjon, undervisning og helse og sosial. Ingenting av dette er spesielt eller overraskende. At jord- og skogbrukskommunen Stor-Elvdal er overrepresentert i denne kategorien skulle bare mangle. I tillegg er små kommuner ofte overrepresentert når det gjelder offentlig administrasjon, undervisning og helse og sosial. Tjenestene kommunen tilbyr skal være de samme og sysselsettingsandelen innen disse tjenestene blir derfor ofte høyere i små kommuner. Løten har hatt en svært positiv utvikling siste tre år, med en økning på 8,6 prosent. Dette er betydelig høyere enn landgjennomsnittet på 3,7 prosent. Løten er overrepresentert i forhold til resten av landet innen jord/skogbruk/fiske, byggevirksomhet, offentlig administrasjon, undervisning og helse og sosial.

ARBEIDSPLASSE	Stor-Elvdal	Løten	Norge
Jord/skogbruk/fiske	9,9 %	8,9 %	2,5 %
Industri og olje	8,4 %	7,1 %	11,2 %
Byggevirksomhet	6,2 %	12 %	7,8 %
Varehandel	11,0 %	11,3 %	14,1 %
Overnatting og servering	2,7 %	2,5 %	3,2 %
Offentlig adm.	8,3 %	8,8 %	6,1 %
Undervisning	16,7 %	10,5 %	7,9 %
Helse og sosial	22,3 %	28,5 %	19,7 %
Private tjenester	13,9 %	10,5	27,1 %
Antall arbeidsplasser	1 027	1826	2 589 000
% endring siste 3 år	-4,9	8,6	3,7

Tabell 3 Arbeidsplasser fordelt på bransjer, Stor-Elvdal og Løten sammenlignet med gjennomsnittet i Norge. Siste kvartal 20012 (Dagens Næringsliv/SSB).

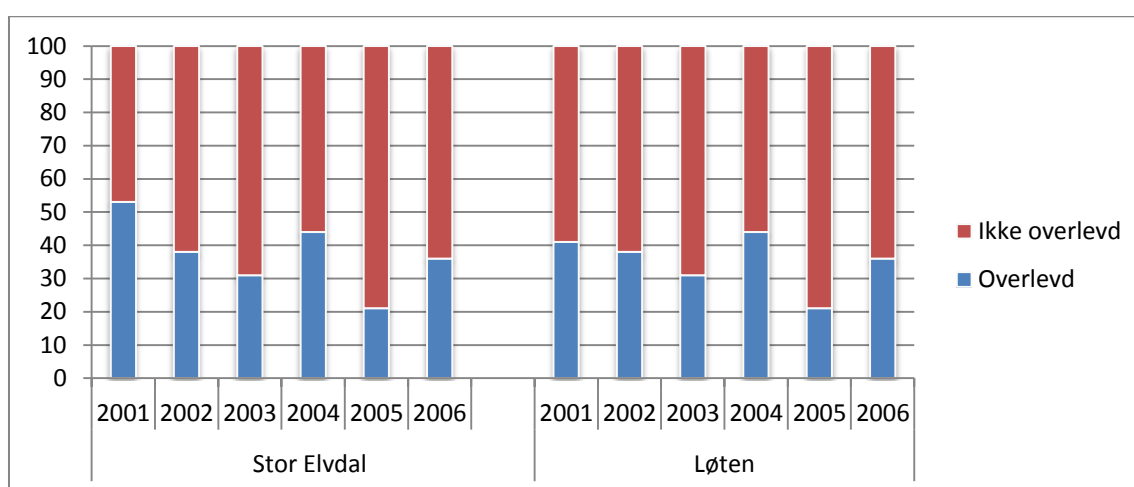
I Stor-Elvdal er det 344 bedrifter registrert ved inngangen til 2014. Flest bedrifter (199) har ingen ansatte, og vil sannsynligvis være enkeltpersonsforetak. Kommunens største bedrifter har mellom 50 og 99 ansatte. Dette er tre bedrifter innen trelast, undervisning og pleie og omsorgstjenester i institusjon. Det er 589 bedrifter registrert i Løten. Av disse har 391 ingen ansatte. Den største bedriften har mellom 100 og 249 ansatte og er innen pleie og omsorgstjenester i institusjon. Fire bedrifter har mellom 50 og 99 ansatte, disse er innen spesialisert bygge- og anleggsvirksomhet (1), offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning (1), pleie og omsorgstjenester i institusjon (1) og sosiale omsorgstjenester uten botilbud (1).

	Stor-Elvdal	Løten
Ingen ansatte	199	391
1-4 ansatte	90	109
5-9 ansatte	31	47
10-19 ansatte	15	25
20-49 ansatte	6	12
50-99 ansatte	3	4
100 - 249 ansatte	0	1
250 ansatte og over	0	0
Alle størrelsesgrupper	344	589

Tabell 4 Bedrifter i Stor-Elvdal etter antall ansatte, pr 1. kvartal 2014 (SSB).

4.1.3 Etableringer og lønnsomhet

I 2012 hadde Stor-Elvdal sju nye bedriftsetableringer, mens Løten hadde 34. Alle disse er firmaer uten ansatte. For Stor-Elvdal er snittet for en femårsperiode fram til 2012 noe høyere, nemlig ni, mens snittet i Løten er på 35,4. Antall etableringer kan si noe om næringslivets kår i kommunen, men minst like viktig som etableringer er det at disse bedriftene overlever over tid. Jeg har derfor sett på antall bedrifter som fortsatt eksisterer etter fem år. Utvalgsperioden er da fra 2001 til 2006. For begge kommuner er andelen bedrifter som ikke overlever i fem år mer enn dobbelt så høy som andelen som overlever. Av 20 etableringer i Stor-Elvdal i 2006 er det bare fem som fortsatt eksisterte etter fem år. Løten har samme utfordring. Av de 53 som ble etablert i 2005 var det kun 11 som eksisterte etter fem år.

Figur 12 Antall etablerte bedrifter i Stor-Elvdal og Løten i perioden 2001-2006 med andelen overlevd, ikke overlevd etter fem år (SSB).

Jeg har også sett på hvor mange av disse bedriftene (altså de som har overlevd fem år) som har vekst i sysselsettingen. I Stor-Elvdal har et mindretall av bedriftene har opplevd vekst i sysselsettingen. I de seks årene i utvalgsperioden er det vekst i sysselsettingen i en av bedriftene hvert år, med unntak av i 2003 hvor det er vekst i to av bedriftene. For Løten er tallene noe bedre. De tre siste årene i utvalgsperioden er det et flertall av bedriftene som har vekst i sysselsettingen. 9, 7 og 7 bedrifter av henholdsvis 14, 11 og 13 bedrifter har hatt vekst i sysselsettingen.

Med tanke på steds kvaliteter og attraktivitet for innflytting er også lønnsnivået og boligprisene faktorer som spiller inn. I Stor-Elvdal er gjennomsnittsprisen på privateiendom 6044 kroner pr kvadratmeter pr 2013, mens tilsvarende i Løten er 14.136 kroner. Gjennomsnitts bruttolønn i Stor-Elvdal pr 2012 er 302.400 kr og i Løten 333.100 kr.

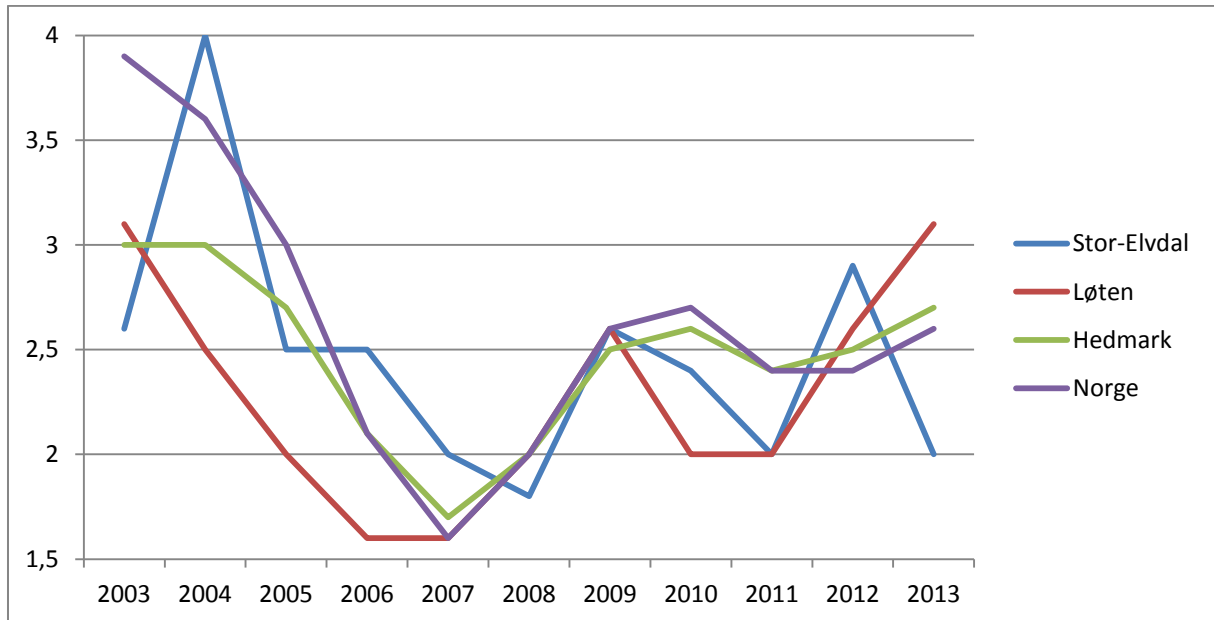
Lønnsnivået er med andre ord noen høyere i Løten, mens du i Stor-Elvdal får mer enn dobbel så mange kvadratmeter for samme beløp.

4.1.4 Arbeidsmarked

Som nevnt ovenfor er det flere faktorer som spiller inn når bedrifter avgjør hvor de skal lokalisere seg. Det er ofte en kost/nytte vurdering hvor fordeler og ulemper vurderes opp mot hverandre. Priser på næringseiendom og lønnsnivået har betydning for driftskostnadene til bedriften. I tillegg er tilgangen til arbeidskraft av betydning. Områder med god tilgang til kompetent arbeidskraft har naturlig et fortrinn for å lokke til seg bedriftsetableringer. Alderssammensetning og kompetansenivå er derfor viktige faktorer. Pr 2012 bor det 2002 personer i Stor-Elvdal i alderen 15 til 74 år. Av disse er 1176 personer sysselsatt, dette gir en andel på 59 % av befolkningen.

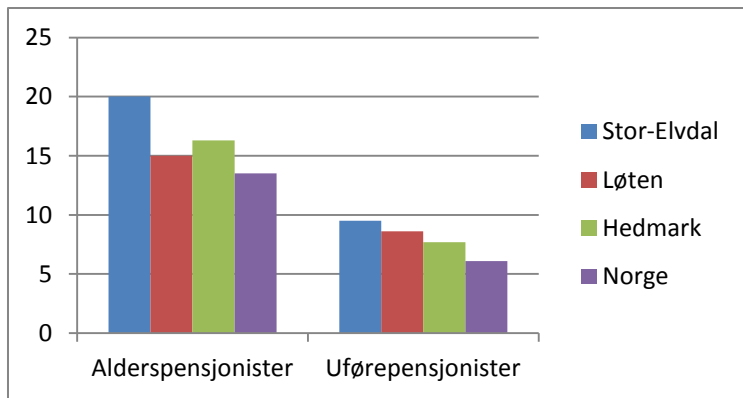
Tilsvarende tall for Løten er 65 %. Løten har med andre ord en høyere sysselsettingsgrad blant sine innbyggere. At ikke alle er sysselsatt betyr ikke nødvendigvis at de er arbeidsledige. Blant resten inngår også studenter, hjemmeværende, pensjonister og mottakere av uføretrygd eller lignende trygdeytelser. Arbeidsledigheten er derfor betraktelig mindre. Ved utgangen av 2013 har Stor-Elvdal en arbeidsledighet på 2,2 prosent i aldersgruppen 15 til 74 år, mens ledigheten i Løten er på 3,1 prosent. Arbeidsledigheten i Stor-Elvdal har de siste ti år variert mellom 1,8 prosent (2008) til 4 prosent (2004). For å vise arbeidsledigheten over tid og ikke bare ta utgangspunkt i et år som kan avvike fra gjennomsnittet, viser figuren nedenfor variasjoner over siste ti år, sammenlignet med lands- og fylkesnivå. Vi ser at for landet under ett så er det høyest arbeidsledighet i starten av utvalgsperioden. Fra 2003 til 2007 synker ledigheten, før den igjen øker og blir liggende rundt 2,5 prosent fra 2009 og utover. Hedmark har en lavere ledighet enn landsgjennomsnittet i starten av utvalgsperioden, men følger ellers samme svingninger som landet for øvrig. Kurven for Stor-Elvdal skiller seg fra de tre andre, ved at den starter med en lavere ledighet i 2003, har en større oppgang til 2004, før en nedgang til 2005 som er mer i tråd med de to andre kurvene. I 2010, 2011 og 2013 er ledigheten lavere i Stor-Elvdal enn den er i resten av landet og fylket. Ledigheten i Løten følger stort sett samme mønster som i Hedmark og landet for øvrig. Største del av perioden ligger Løten under snittet for landet og fylket, men endringen skjer i 2012. Da vokser ledigheten i Løten mer enn gjennomsnittet for Hedmark og Norge. Tallene for 2012 og 2013 er utfordrende sett i et samfunnsperspektiv, men betyr at det finnes tilgjengelig arbeidskraft. Det blir imidlertid for enkelt å si at høy arbeidsledighet er et

attraktivt tegn for bedriftsetablerere, da det avhenger av kompetansenivået til de som er arbeidsledig og erfaring tilsier at det ofte er de uten høyere utdanning som sliter mest med å finne seg jobb i et knapt arbeidsmarked.

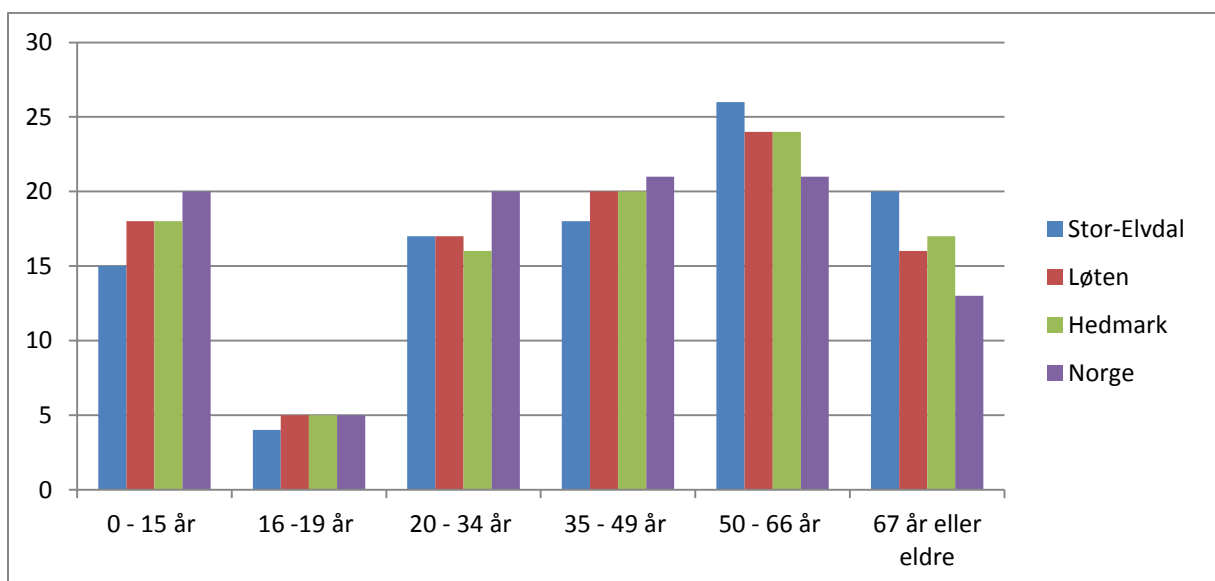
Figur 13 Prosentvis arbeidsledighet i Stor-Elvdal og Løten blant personer mellom 15 og 74 år fra 2003 til 2013, sammenlignet med fylkes- og landsgjennomsnitt (SSB).

Figuren nedenfor viser prosentvis fordeling av pensjonister og uføretrygdede i Stor-Elvdal og Løten sammenlignet med gjennomsnittet for Hedmark og landet for øvrig. Som vi ser ligger Stor-Elvdal over både fylkes- og landsnivå på både pensjonister og uføretrygdede. Andelen pensjonister er 20 prosent, mot landsgjennomsnittet på 13,5. Det er 9,5 prosent som mottar uføretrygd, mot 6,1 prosent på landsbasis. Løten har en lavere andel alderspensjonister enn Hedmark, men noe høyere enn landsgjennomsnittet. Imidlertid er andelen som mottar uføretrygd høyere i Løten enn den er både i fylket og i resten av Norge.

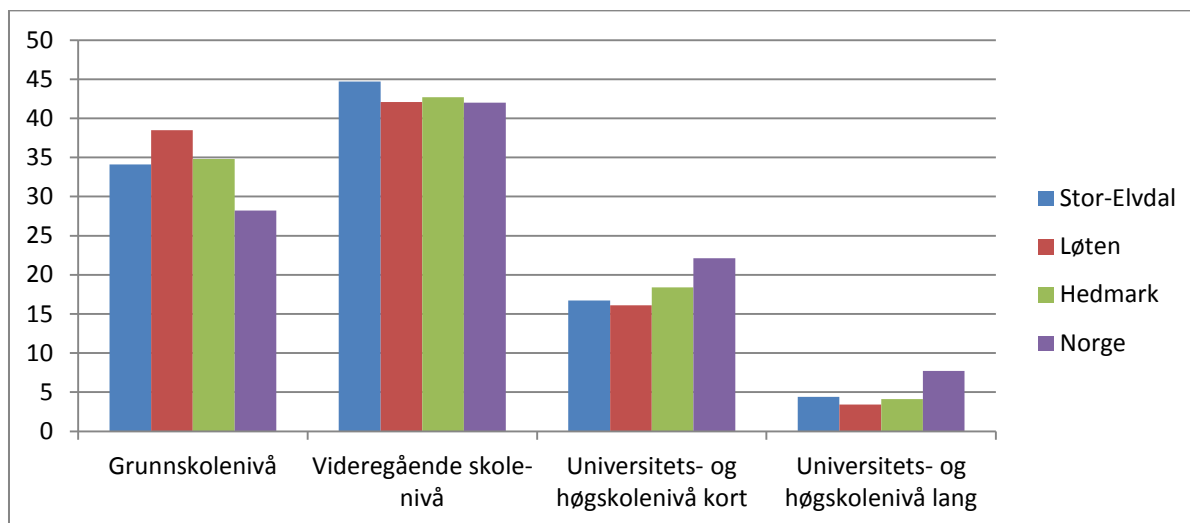
Figur 14 Andelen alderspensjonister og uførepensjonister i Stor-Elvdal og Løten, Hedmark og Norge pr 2010 (SSB).

Befolkningens alderssammensetning sier oss noe om tilgangen på arbeidskraft. Stor-Elvdal er overrepresentert i forhold til landgjennomsnittet i de to eldste aldersgruppene, og tilsvarende underrepresentert i aldersgruppene opp til 50 år. I aldersgruppen 20-34 år ligger Stor-Elvdal over snittet for Hedmark. Høgskoleavdelingen på Evenstad kan være en grunn til at denne aldersgruppen er såpass godt representert. Løten har god andel av befolkningen i ”riktig” aldersgruppe med tanke på å være aktuell og attraktiv som arbeidskraft. 24 prosent er mellom 50 og 66 år, 20 prosent er mellom 35 og 49 år og 17 prosent er mellom 20 og 34 år. Løten har en alderssammensetning som stemmer godt overens med gjennomsnittet i Hedmark fylke. Løten har noe flere i aldersgruppen 20-34 år og noen færre i den eldste kategorien. Dette er positive tall for Løten. Løten og Hedmark ligger under landgjennomsnittet i de yngste aldersgruppene og over snittet fra og med 50-år.

Figur 15 Prosentvis aldersfordeling i Stor-Elvdal, Løten, Hedmark og Norge pr januar 2013 (SSB).

En befolkning med et høyt utdanningsnivå gir en lettere tilgang til kvalifisert arbeidskraft og gjør næringsetableringer mer attraktive. I Stor-Elvdal har flertallet av befolkningen over 16 år utdanning på videregående (44 %) eller grunnskole (32 %) nivå. I forhold til landsgjennomsnittet er det en høyere andel som kun har grunnskole eller videregående, mens kommunen er underrepresentert blant de med høyere utdanning. 21 prosent har høyere utdanning av kort eller lang varighet. I Løten har flertallet av befolkningen utdanning på videregående nivå (41 %) eller grunnskolenivå (38 %). Løten ligger likt med landsgjennomsnittet når det gjelder andelen med videregående som høyeste utdanning, men er overrepresentert blant andelen med kun grunnskole og underrepresentert blant høyere utdanning. 19 prosent av befolkningen har høyere utdanning av kort eller lang varighet.

Figur 16 Utdanningsnivå for personer over 16 år i Stor-Elvdal, Løten, Hedmark og landet for øvrig. Prosentvis fordeling. Pr 2012 (SSB).

4.1.5 Pendling

For næringsetableringer er tilgjengelig arbeidskraft en viktig faktor. Denne trenger ikke komme kun fra egen kommune, men fra omkringliggende områder gjennom pendling. Kommuner som har god infrastruktur og grenser opp til befolkningsrike områder har derfor en fordel. Stor-Elvdal har god infrastruktur med Rørosbanen og riksvei 3 gjennom kommunen, men avstandene blir for store og nabokommunene for små til at pendling inn til Stor-Elvdal er veldig utbredt. Oversikten nedenfor viser også at det er en høyere andel som pendler ut av kommunen enn inn til kommunen. 19 prosent av arbeidsstyrken pendler ut av Stor-Elvdal, mens 11 prosent pendler til Stor-Elvdal. 70 prosent både bor og jobber i kommunen. Av de

som er sysselsatt i Løten kommune er 53 prosent bosatt i kommunen. 8 prosent pendler til Løten, mens hele 39 prosent bor i Løten men pendler til jobb i andre kommuner. Løten er sentralt plassert og har gode vilkår for pendling. Byene Hamar og Elverum ligger mindre enn 30 minutter unna og er lett tilgjengelige med både bil, tog og lokalbuss.

	Stor-Elvdal		Løten	
	Antall	Andel	Antall	Andel
Bor i arbeidsstedskommunen	858	70 %	1161	53 %
Pendler fra samme fylke	95	8 %	122	6 %
Pendler fra annet fylke	36	3 %	42	2 %
Pendler til samme fylke	117	9 %	493	22 %
Pendler til annet fylke	120	10 %	377	17 %

Tabell 5 Inn- og utpendling til Stor-Elvdal og Løten pr 2011 (SSB).

4.1.6 Sammendrag

Kommunene Stor-Elvdal og Løten har noen like utfordringer på noen områder, men det er også store ulikheter. Likhetene er at begge kommunene er i Hedmark fylke. Begge har viktige ferdselsårer gjennom kommunen, både riksveg 3 og Rørosbanen. Jord- og skogbruk har vært viktig i begge kommunen, aller mest i Stor-Elvdal. Begge kommunene har også et utdanningsnivå som er lavere enn landsgjennomsnittet.

Befolkningsstruktur

Stor-Elvdal er mer enn fem ganger større enn Løten i areal, men har under halvparten av befolkningsmengden. I Stor-Elvdal bor det 1,2 personer pr km², det vil si at hver person har 0,8 km² til rådighet. I Løten deler 20,5 personer en km² og dette gir 0,05 km² pr person. I Stor-Elvdal er antall innbyggere synkende, mens det i Løten er økende. Stor-Elvdal opplevde en større befolkningsnedgang på begynnelsen av 2000-tallet, mens det siden 2007 ser ut som nedgangen flater noe ut. Hovedutfordringen er at fødselstallene er for lave. Innflyttingen er høy og dette gjør at befolkningsnedgangen ikke er høyere enn den er. Kommunen er avhengig av et visst nivå på innflytting/innvandring for å opprettholde befolkningsmengden.

Framskrivninger viser at Stor-Elvdal ved høy eller middels nasjonal vekst, høy nettoinnvandring og svak aldring vil kunne oppleve befolkningsvekst. I Løten går også antall fødte ned, og fødselsoverskuddet er negativt, men innflyttingen øker og kommunen har de siste tre årene opplevd en god befolkningsvekst. Vi skal imidlertid ikke lenger tilbake enn

2007 før vi finner en nedgang. Med et negativt fødselsoverskudd er kommunen avhengig av å tiltrekke seg innbyggere og ikke minst holde på disse, for å opprettholde befolkningstallet eller oppleve vekst. Antallet som flytter ut fra Løten er høyt og økende. Likevel er prognosene positive, og befolkningsframskrivningene viser at det kun er ved ingen flytting at Løten vil oppleve befolkningsnedgang.

Næringsstruktur

Stor-Elvdal var tradisjonelt en jord- og skogbrukskommune, men i dag er det tjenesteytende næringer som dominerer. De tre næringene som sysselsetter flest er helse og sosialtjenester, undervisning og varehandel. Situasjonen i Løten er ikke veldig ulike, de tre største næringene er helse og sosial, varehandel og bygg og anlegg. Mens Stor-Elvdal de siste tre årene har opplevd en nedgang i antall arbeidsplasser på 4,9 prosent, har Løten hatt en økning på 8,6 prosent og ligger derfor over landsgjennomsnittet.

Etableringer og lønnsomhet

Stor-Elvdal har 344 bedrifter, hvor av den største sysselsetter mellom 50 og 99 personer. Løten har 589 bedrifter og en av disse sysselsetter over 100 personer. Stor-Elvdal har i snitt ni bedriftsetableringer i året de siste fem årene, mens tilsvarende tall for Løten er 35,5. I stor-Elvdal er det et fåtall av disse bedriftene som overlever i fem år eller mer. I snitt er det 1 av bedriftene som både overlever og opplever vekst etter fem år. Også i Løten er det under halvparten av bedriftene som overlever i fem år, men et flertall av de som overlever opplever også vekst.

Arbeidsmarked

En større andel av befolkningen i Løten enn i Stor-Elvdal er i arbeid. I Løten er 65 prosent av befolkningen i alderen 15 til 74 sysselsatt, men tilsvarende tall for Stor-Elvdal er 59 prosent. Likevel har Løten en høyere arbeidsledighet. Med 3,1 prosent ledighet plasserer Løten seg over landgjennomsnittet, mens Stor-Elvdal med 2,2 prosent ligger under landssnittet. En grunn til disse tallene kan være at andelen trygdede i Stor-Elvdal er høyere enn i Løten. Andelen som mottar alderspensjon er henholdsvis 20 og 15 prosent. Mens det er 9,5 prosent på uføretrygd i Stor-Elvdal og 8,5 prosent i Løten. Begge kommunene ligger over fylkes. Og landsgjennomsnittet når det gjelder andelen uføre. Stor-Elvdal og Løten har en forholdsvis lik

alderssammensetning. Begge er overrepresentert i forhold til landsgjennomsnittet i aldersgruppen 50 år og eldre. I Løten er 16 prosent 67 år eller eldre. For Stor-Elvdal er 20 prosent i pensjonistalderen. Begge kommunene har en forholdsvis lik andel ungdommer (16 til 19 år), 5 prosent i Løten og 4 prosent i Stor-Elvdal. Stor-Elvdal har egen videregående skole. Det har ikke Løten, men Hamar og Elverum er såpass nært at det vil være mulig for ungdommene å bo hjemme mens de går på videregående. Interessant er det også at begge kommunene er overrepresentert i aldersgruppen 20 til 34 år. Det bør være gode nyheter og en viktig aldersgruppe å holde på. Selv om begge kommunene har lavt utdanningsnivå er det overraskende å se at den minste kommunen har flere med høyere utdanning (21 mot 19 prosent). Dette kan skyldes at Stor-Elvdal har Høgskolen i Hedmark, avdeling Evenstad, en kompetansearbeidsplass som nok er med å heve snittet.

Pendling

70 prosent av de som jobber i Stor-Elvdal bor også i kommunen. 19 prosent bor i Stor-Elvdal og pendler til jobb i andre kommuner, mens 11 prosent pendler inn til Stor-Elvdal. Det er ikke rart at pendlertallene er lave i Stor-Elvdal. Avstandene er lange og nabokommunene er små. Løten er derimot sentralt plassert mellom bykommunene og vekstkommunene Elverum og Hamar. Dette forenkler pendlingen til og fra Løten og medvirker til at hele 39 prosent bor i Løten, men jobber andre steder. 8 prosent pendler til Løten, mens 53 prosent har valgt Løten som både bosted og arbeidssted. Som nevnt i teorikapitlet viser undersøkelser som Telemarksforskning (2012) har gjennomført at de kommunene som er attraktive som bosted har gode pendlingsmuligheter til andre kommuner med et større arbeidsmarked. Vekst i nabokommunene er også en positiv faktor. Begge disse elementene er i høyeste grad til stede for Løten, men ikke for Stor-Elvdal.

Denne delen av analysen er viet såpass stor plass fordi jeg sammenligner to kommuner med ulikt utgangspunkt. De er ulike innen befolkningsutvikling, størrelse, beliggenhet, næringsliv med mer. Det er derfor nødvendig med kunnskap om disse strukturelle ulikehetene for å kunne sammenligne de to. Noen ulikheter er naturgitt og kan ikke endres, andre kan påvirkes gjennom bevisst arbeid fra de to kommunene. Det er de faktorene som kan påvirkes som er av interesse i denne sammenhengen og neste del vil omhandle Floridas 4 t-er: toleranse, talent, teknologi og territorielle kvaliteter. Disse kvalitetene er det mulig å påvirke i større eller mindre grad gjennom et bevisst arbeid med people climate eller business climate (teknologi).

4.2 Floridas 4 t-er

Dette kapitlet vil fokusere på Floridas 4 t-er for å besvare delproblemstilling nr to: ”Hvordan scorer de to kommunene på Floridas 4 t-er, talent, teknologi, toleranse og territorielle kvaliteter?”. Disse fire faktorene mener Florida er viktige for et steds vekstmuligheter og de blir også viktige indikatorer på Floridas ”people climate”. Florida mener at for at mennesker, og da helt mennesker fra den kreative klasse, skal trives, er det viktig med en god blanding av teknologi, talent, toleranse og territorielle kvaliteter.

4.2.1 Teknologi

Næringsstrukturen i de to kommunene ble presentert i forrige del. I tillegg er det i denne sammenhengen interessant å vite kommunenes andel av kunnskapsintensive næringer. For å måle forekomsten av kunnskapsintensive næringer bruker jeg en techpoleindeks. Følgende næringer inngår i techpoleindeksen:

- ✓ produksjon av farmasøytiske råvarer og preparater
- ✓ produksjon av datamaskiner, elektroniske og optiske produkter
- ✓ produksjon av luftfartøyer, romfartøyer og lignende utstyr
- ✓ produksjon av medisinske og tanntekniske instrumenter og utstyr
- ✓ utgivelse av programvare
- ✓ film, video og fjernsynsprogramproduksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak
- ✓ telekommunikasjon
- ✓ tjenester tilknyttet informasjonsteknologi
- ✓ databehandling, datalagring og tilknyttede tjenester, drift av webportaler
- ✓ forsknings- og utviklingsarbeid
- ✓ arkitektvirksomhet og teknisk konsulentvirksomhet, og teknisk prøving og analyse
- ✓ reparasjon av datamaskiner og kommunikasjonsutstyr

(Hauge et al 2012)

Jeg ser på andelen høyteknologiarbeidsplasser i Stor-Elvdal og Løten og sammenligne med andre kommuner i Hedmark. Figuren nedenfor viser alle kommunene i Hedmark og deres prosentandel høyteknologiarbeidsplasser, samt hvordan kommunen plasserer seg i en nasjonal rangering. Løten har 0,6 prosent høyteknologiarbeidsplasser og kommer på 269 plass nasjonalt. Stor-Elvdal har ingen høyteknologiarbeidsplasser og kommer på 405 plass. Løten har kun kommuner som er mindre enn seg under seg på lista, men også en del mindre

kommuner foran seg, som Os (2016 innbyggere), Folldal (1641), Tynset (5538), Tolga (1673), Trysil (6628) og Grue (4952). Stor-Elvdal inntar jumboplass, som den eneste Hedmarkskommunen uten høyteknologiarbeidsplasser og har flere kommuner som er mindre enn seg foran seg på lista, som Os (2016 innbyggere), Folldal (1641), Tolga (1673), Alvdal (2438), Engerdal (1341) og Rendalen (1884) (Innbyggerantall pr 1. kvartal 2014) (SSB).

Kommune	Andel teknologiarbeidsplasser i kommunen	Plassering nasjonalt
Elverum	4,1 %	48
Hamar	3,9 %	52
Kongsvinger	3,8 %	54
Os	2,7 %	78
Folldal	2,3 %	104
Ringsaker	1,8 %	128
Stange	1,6 %	144
Tynset	1,5 %	164
Sør-Odal	1,2 %	191
Åsnes	1,2 %	198
Tolga	1,0 %	220
Trysil	0,9 %	229
Grue	0,6 %	268
Løten	0,6 %	269
Alvdal	0,6 %	281
Eidskog	0,6 %	284
Åmot	0,5 %	307
Våler	0,4 %	311
Engerdal	0,3 %	350
Rendalen	0,2 %	372
Nord-Odal	0,2 %	386
Stor-Elvdal	0,0 %	405

Tabell 6 Andelen høyteknologiarbeidsplasser i alle kommunene i Hedmark og deres plassering i nasjonal kåring i 2012 (Hauge et al 2012).

4.2.2 Talent

Floridas andre T; talent handler om humankapitalen og her brukes ofte regionens utdanningsnivå som parameter. Dette er en måleindikator med åpenbare svakheter ettersom det finnes kreative og talentfulle folk uten formell utdanning. Også her sammenlignes utdanningsnivået i Stor-Elvdal og Løten med andre kommuner i samme fylke. I figurene nedenfor er alle kommunene i Hedmark satt opp med utdanningsnivået til innbyggere mellom

25 og 64 år, delt opp i kortere og lengre høyere utdanning. Oversikten byr på noen overraskelser. Byområder bruker å ha en høyere andel innbyggere med høy utdanning. Slik er det også her med Hamar og Elverum som nummer en og tre på lista, mens Kongsvinger havner nedenfor midten. Mer overraskende er det at småkommuner som Tolga og Os scorer veldig høyt på utdanningsnivå. Og at småkommunen Stor-Elvdal her gjør det bedre enn den mellomstore kommunen Løten. Også her må Løten se seg slått av noen av fylkets minste kommuner som Tolga, Os, Alvdal, Folldal og Rendalen. En av grunnene til at Stor-Elvdal har en så høy andel med høyere utdanning kan skyldes Høgskolen i Hedmark, avdeling Evenstad, som nevnt tidligere.

Kommuner	Andel av befolkningen mellom 25 og 64 år med universitets- og høgskoleutdanning (kort)	Andel av befolkningen mellom 25 og 64 år med universitets- og høgskoleutdanning (lang)	Total andel med høyere utdanning
Hamar	36,3 %	10,2 %	46,5 %
Tolga	30,9 %	7,2 %	38,1 %
Elverum	31,3 %	6,6 %	37,9 %
Tynset	30,3 %	6,8 %	37,1 %
Os	28,9 %	4,6 %	33,5 %
Stange	27,5 %	5,5 %	32,0 %
Alvdal	26,0 %	4,7 %	30,7 %
Stor-Elvdal	23,6 %	6,4 %	30,0 %
Folldal	25,4 %	4,4 %	29,8 %
Åmot	23,6 %	4,6 %	28,2 %
Ringsaker	23,5 %	4,4 %	27,9 %
Kongsvinger	22,5 %	5,0 %	27,5 %
Rendalen	24,3 %	3,9 %	27,2 %
Løten	22,6 %	4,1 %	26,7 %
Engerdal	22,4 %	2,4 %	24,8 %
Trysil	20,8 %	3,2 %	24,0 %
Grue	21,0 %	2,5 %	23,5 %
Åsnes	20,7 %	2,6 %	23,3 %
Våler	19,2 %	2,6 %	21,8 %
Sør-Odal	18,2 %	3,5 %	21,7 %
Nord-Odal	16,8 %	2,6 %	19,4 %
Eidskog	16,7 %	2,4 %	19,1 %

Tabell 7 Andelen av befolkningen med høyere utdanning i alle kommuner i Hedmark pr 2012 (Hauge et al 2012).

Talent og utdanning er lite verdt hvis det ikke brukes. Hauge et al (2012) bruker derfor en talentindeks hvor utdanningsnivå og næringsstruktur er koblet sammen. Figuren nedenfor

viser kommunenes talentindeks og deres nasjonale plassering. Også her plasserer Stor-Elvdal seg bedre enn Løten.

Kommune	Talentindeks	Nasjonal plassering
Hamar	0,65	16
Elverum	0,47	58
Tolga	0,45	64
Tynset	0,44	71
Stange	0,40	94
Os	0,35	141
Kongsvinger	0,34	150
Stor-Elvdal	0,34	154
Ringsaker	0,30	200
Folldal	0,30	208
Alvdal	0,30	211
Løten	0,30	213
Åmot	0,27	257
Rendalen	0,26	283
Engerdal	0,23	332
Sør-Odal	0,22	336
Åsnes	0,22	352
Trysil	0,21	355
Grue	0,21	362
Våler	0,18	395
Nord-Odal	0,18	399
Eidskog	0,16	406

Tabell 8 Talentindeks og nasjonal plassering etter talentindeks for alle kommuner i Hedmark pr 2012 (Hauge et al 2012).

4.2.3 Toleranse

Florida mener at graden av toleranse er avgjørende for “people climate”. Toleranse kan like gjerne kalles inkludering og handler om hvor åpne og inkluderende plasser er. Hvor godt blir innflyttere mottatt? Hvordan er det å skille seg ut? Er det rom for kreativitet og nytenkning? I likhet med talent er det dette en egenskap som ikke enkelt lar seg måle. Florida opererer blant annet med “gay index” og sier at åpne og tolerante plasser kjennetegnes ved en høy andel homofile. Han mener også at en høy andel innvandrere er et tegn på høy toleranse og godt “people climate”. Dette er ikke fordi homofile og innvandrere skaper tolerante samfunn, men fordi personer som er annerledes enn normen tiltrekkes av plasser som er åpne, inkluderende og tolerante. Det finnes ingen oversikt over homofile, men vi kan bruke innvandrere som et parameter på toleranse. Selv om dette har visse svakheter i Norge hvor det ikke nødvendigvis

er innvandrerne selv som bestemmer bosted, men de blir først plassert på et vilkårlig asylmottak som asylsøker og når de får opphold så er det IMDI som fordeler innvandrere ut til kommunene. Hver kommune bestemmer selv om de vil ta i mot innvandrere og eventuelt hvor mange. Først etter endt introduksjonsprogram er det opp til den enkelte innvandrere å velge bosted. Jeg forholder meg til Hauge et al (2012) sin operasjonalisering av toleranse på, nemlig ved å se på andelen innvandrere og om disse er i jobb. Jeg vil også bruke kvalitativ metode for å kartlegge hvor velkommen man føler seg som innflytter.

Ved utgangen av 2013 bor det 458 innvandrere i Løten og 230 i Stor-Elvdal. Dette utgjør henholdsvis seks og ni prosent av den totale befolkningen i kommunen. Stor-Elvdal har med andre ord en større andel innvandrere, og bortimot ti prosent av kommunens innbyggere er innvandrere. Kommunen har asylmottak, det har ikke Løten. I Løten er 126 av innvandrerne meldt arbeidsledige eller er på arbeidsmarkedstiltak. Det betyr at 28 prosent av innvandrerne er arbeidsledige. I Stor-Elvdal er 30 av innvandrerne arbeidsledige eller på arbeidsmarkedstiltak, dette utgjør 13 prosent av innvandrerne. Hvis sysselsetting brukes som indikator på integrering viser disse tallene at integreringen er noe bedre i Stor-Elvdal enn i Løten. Imidlertid er det viktig å bemerke at det er lave tall, med tilsvarende mulighet for feilmargin. Jeg har gjennomført dybdeintervjuer med en liten gruppe innflyttere i begge kommunene og stilt spørsmål blant annet om hvor velkommen de har følt seg som innflyttere og hvordan de opplever at toleransenivået i kommunen er. Mer opplysninger om utvalget er gitt i metodekapitlet. Informantene fra Stor-Elvdal føler seg godt mottatt, selv om enkelte beskriver folk som innesluttet og noe vanskelig å komme innpå. De fleste føler seg godt mottatt av bygdefolket, men oppgir at de har fått lite eller ingen oppmerksomhet fra kommuneadministrasjonen som nyinnflyttet. Dette nevnes, men gjøres ikke noe stort poeng ut av, så det oppleves ikke som et viktig moment for trivselen. En av informantene forteller at hun fikk velkomstbrev fra kommunen med tilbud om å kjøpe hyttetomt. Som bymenneske lo hun godt av dette og skjønnte ikke poenget med å ha hytte i Stor-Elvdal når du bor i Stor-Elvdal. Hun kunne ikke skjønne tankegangen og at hun som innbygger skulle være i målgruppen for hyttesalg. Etter noen år i kommunen ser hun at det er mange som har hytte i egen kommune, men hun føler at informasjonen ikke var tilpasset det informasjonsbehovet hun som tilflytter hadde. Informantene mener det er "lov" å skille seg ut i Stor-Elvdal. Som en sier: "det er plass nok til å være deg selv". Men de mener at kreativitet og nytenkning ikke står sterkt i kommunen.

Du kunne blitt tatt bedre imot når du prøver å starte noe nytt

Mann 45 år, Stor-Elvdal.

Det skjer ikke mye kreativt og nytenkende, nei det skal ikke Stor-Elvdal ha på seg!

Kvinne 47 år, Stor-Elvdal.

Samfunnet beskrives som ”litt traust”, det er et stort trygghetsbehov og lite toleranse for ”å gå på trynet”. En sier at det kan virke som folk er redde for de sosiale kreftene som trer i kraft hvis man ikke lykkes.

Stor-Elvdal fikk Gøy på Landet hit, det er det ikke alle som får til.

Jente 18 år, Stor-Elvdal.

Andre ønsker ikke å være med på å stemple et samfunn som ”slik” eller ”sånn”, men vektlegger at ulikheter forekommer alle steder og at det meste kommer an på enkeltindividet. ”Stor-Elvdal skiller seg ikke mye ut fra andre plasser, det finnes kreative og det finnes mindre kreativ folk,” sier en av dem.

Det kommer an på hvordan personen er, ikke hvordan stedet er.

Mann 47 år, Stor-Elvdal.

I informantgruppen er også innvandrere representert. Informanten forteller at han føler seg svært godt mottatt og ivaretatt og framhever de små kommuners fortrinn når det gjelder å bli fort kjent og integrert. Det oppleves likevel som et minus at det er langt til venner og kjente, som stort sett er bosatt i Oslo-området og at det kanskje skjer litt lite.

Svarene fra informantgruppen i Løten er ganske like. De fleste uttrykker at de er fornøyd med hvordan de er mottatt i kommunen og at det er du selv som bestemmer hvor godt kjent du blir med andre. Det store fritidstilbudet trekkes fram som et positivt element når det gjelder å bli integrert i samfunnet.

Det er gjennom barna og deres fritidsaktiviteter vi har blitt kjent med folk. På sidelinja under fotballkamper er det ikke vanskelig å bli kjent.

Mann 36 år, Løten

Flere av informantene i Løten bemerker kommunens rolle i å ønske nye innbyggere velkommen. Flere har mottatt velkomstbrev fra ordfører. Kun en har vært til stede på innflyttertreff, men flertallet vet at dette finnes. To av de som intervjues har ikke fått velkomstbrev eller hørt om innflyttertreff, men de har heller ikke tenkt mye på dette.

Jeg husker jeg fikk velkomstbrev fra ordføreren!

Kvinne 28 år, Løten.

Den av informantene som har innvandrerbakgrunn har ikke helt skjønt kommunens rolle og har ikke hørt om innflyttertreff. Det er uklart for meg om dette skyldes vedkommendes mulighet til å tilegne seg informasjon på grunn av språk eller mangler ved kommunens informasjon. Velkomstbrevet er på norsk og engelsk og det er naturlig om innvandrere som er dårlig i begge disse språkene ikke forstår kommunens budskap. Innvandrerkvinnen skryter av naboer og av flyktingtjenesten som har ordnet med ski til barna. Selv er hun ikke i jobb, men det er mannen hennes.

Folk er vel ikke noe annerledes her enn andre plasser. Det blir til hva du gjør det til sjøl.

Mann 36 år, Løten

Jeg jobber på Hamar og det er der jeg har mye av nettverket mitt.

Kvinne 44 år, Løten.

Florida bruker begrepet ”bohemene” om en gruppe innen den kreative klasse. Det er yrkesstatistikk som definerer gruppen, og kulturutøver er kanskje et bedre begrep på gruppen. Florida omtaler dette som en gruppe mennesker som kanskje kan ha en litt alternativ livsstil og tiltrekkes av åpne og tolerante plasser. Andelen bohemer brukes derfor til å måle toleranse. Hauge et al (2012) bruker en toleranseindeks som er basert på en kombinasjon av mangfold

(innvandrere) og andelen bohemer. Tabellen nedenfor viser hvordan kommunene i Hedmark scorer på denne indeksen.

	Toleranse- indeks	Bohem- indeks
Hamar	25	8
Kongsvinger	56	57
Trysil	73	21
Elverum	77	20
Os	124	69
Tolga	139	265
Grue	153	44
Engerdal	172	134
Stor-Elvdal	180	202
Stange	203	167
Eidskog	244	305
Åmot	249	247
Ringsaker	259	158
Tynset	266	297
Løten	280	194
Åsnes	299	192
Alvdal	324	189
Sør-Odal	331	190
Våler	346	293
Folldal	365	275
Rendalen	366	165
Nord-Odal	410	386

Tabell 9 Kommuner i Hedmark og nasjonal plassering etter toleranse- og bohemindeks (Hauge et al.) 2012).

Stor-Elvdal plasserer seg godt når det gjelder toleranseindeksen, som nummer 180 av 430 norske kommuner. I Hedmark er det bare åtte kommuner som plasserer seg bedre, deriblant bykommunene Hamar, Kongsvinger og Elverum. Når det gjelder «bohemindeksen» ligger Stor-Elvdal som nr 202 nasjonalt og som nummer 15 i Hedmark fylke. Løten scorerer dårligere enn Stor-Elvdal på toleranseindeksen og plasserer seg som nummer 280 nasjonalt og som nummer 15 i Hedmark. Men på bohemindeksen plasserer Løten seg bedre enn Stor-Elvdal og havner på 194. plass nasjonalt og som nummer 13 i fylket. Dette stemmer overens med annen empiri jeg har presentert, angående Stor-Elvdals forholdsvis høye andel innvandrere og den høye andelen innvandrere i arbeid. Det stemmer også med tittelen ”Internasjonal kommune” som Stor-Elvdal fikk i 2009. At Løten har flere i kreative yrker og derfor scorer høyere på

bohemindeksen kan skyldes at Løten er en større kommune og har nærhet til bykommunene Hamar og Løten. På grunn av dette har Løten mer likhet med en bykommune enn det distriktskommunen Stor-Elvdal har. Næringsansvarlig Gloppen i Løten kommune mener kommunen utmerker seg med tilrettelegging ved at også arbeidsinnvandrere får være med på språkopplæring sammen med flyktingene.

4.2.4 Territorielle kvaliteter

Territorielle kvaliteter eller stedsspesifikke kvaliteter er den fjerde T-en som fører til økonomisk vekst, i følge Florida. Dette kan være de fysiske forutsetningene, naturlige eller bygde (Hauge et al 2012), atmosfæren på stedet og noe så subjektivt som om stedet er vakkert eller ikke. Det sier seg selv at dette er faktorer som er vanskelig å måle. Et måleparameter kan være PPI, som står for «Public Provision Index». Dette handler om de offentlige og private velferdstjenestene på stedet og måles i antall arbeidsplasser innen velferd pr 100 innbyggere. Svakheterne ved denne indeksen er at vi kun måler input (antall arbeidsplasser) og ikke output (hva som faktisk produseres) (Hauge et al 2012) Stordriftsfordeler eller ineffektivitet vil derfor ikke påvirke resultatet.

Et annet mål er «Culture Opportunity Index» (COI). COI er et uttrykk for det kulturelle tilbudet i en region og viser andelen sysselsatte i regionen per 100 innbygger. I tillegg vil jeg se på hvordan kommunen markedsfører seg, og hva informantene i de kvalitative intervjuene anser som spesielle kvaliteter for Stor-Elvdal og Løten kommune. Jeg vil også gjennomgå medieomtale av de to kommunene for å se vektingen mellom positiv og negativ omtale i lokalmedia. Dette har betydning for å se om det bildet kommunen ønsker å skape gjennom markedsføring/omdømmearbeid stemmer overens med det som faktisk kommer fram i media.

Figuren nedenfor viser hvordan kommunene i Hedmark scorer på PPI. Første kolonne viser antall ansatte innen offentlige velferdstjenester pr 100 innbyggere. Alle yrker innen undervisning, helse- og sosialtjenester og veterinærtjenester inngår i PPI. Neste kolonne viser andelen sysselsatte innen disse tjenestene, før de to siste kolonnene splitter opp i helse og undervisning.

	PPI	Andelen sysselsatte i PPI	Andelen sysselsatte i helse/pleie/omsorg	Andelen sysselsatte i undervisning
Tynset	20,91	33,80	8,40	25,40
Rendalen	19,96	32,30	7,10	25,20
Hamar	17,00	25,30	7,00	18,40
Elverum	16,76	33,00	8,10	24,80
Stor-Elvdal	15,73	37,60	15,60	22,10
Stange	14,81	42,40	9,70	32,60
Kongsvinger	13,73	26,60	6,50	20,00
Engerdal	13,51	30,50	9,70	20,70
Våler	13,39	32,80	11,40	21,40
Åsnes	13,32	33,10	8,60	24,50
Trysil	12,86	29,50	7,30	22,20
Åmot	12,59	31,10	9,90	21,20
Alvdal	11,21	23,00	8,70	14,30
Ringsaker	11,00	25,50	6,10	19,50
Folldal	10,95	25,80	5,80	20,10
Nord-Odal	10,67	33,60	5,60	28,00
Os	10,65	28,10	6,60	21,50
Grue	10,47	25,90	4,40	21,50
Tolga	10,07	27,60	8,60	18,90
Sør-Odal	9,38	29,70	10,20	19,50
Eidskog	8,63	28,50	5,70	22,80
Løten	8,55	35,30	9,60	25,80

Tabell 10 PPI for kommunene i Hedmark (Hauge et al.) 2012).

Stor-Elvdal har en Public Provision Index på 15,73 og havner med dette på femte plass i Hedmark, kun slått av bykommunene Hamar og Elverum og to andre små kommuner, Tynset og Rendalen. Nasjonalt plasserer Stor-Elvdal seg som nummer 72. 37,6 prosent jobber innen PPI yrker i Stor-Elvdal, av disse jobber 15,6 prosent innen helsesektoren og 22,1 prosent innen undervisning. Velferds- og undervisningstilbudet er en lovpålagt oppgave for kommunene og forskjellene mellom små og kommuner er derfor ikke så store. Ofte vil små kommuner score høyt fordi en stor andel av befolkningen sysselsettes innenfor disse yrkene (ibid) Løten har en mye lavere ppi og havner nederst av Hedmarkskommunene med en ppi på 8,55. 35,3 prosent av befolkningen jobber innen ppi-tjenester. Av disse jobber 9,6 prosent innen helse og 25, 8 innen undervisning. En grunn kan være Løtens sentrale plassering mellom to bykommuner med et godt tilbud innen helse/omsorg og undervisning.

Vi kan også vurdere et steds kvaliteter ved å se på kulturtilbudet. Culture Opportunity Index (COI) er en indeks som viser andelen arbeidsplasser innen kulturnæringen pr 100 innbyggere.

Følgende yrker inngår i COI: drift av restauranter, kafeer og barer, film-, video- og fjernsynsprogram-produksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak, radio- og fjernsynskringkasting, kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet, sportsaktiviteter, fritidsaktiviteter og drift av fornøyles-etablissemeter og drift av biblioteker, arkiver, museer og annen kulturvirksomhet.

	Cultur Oppurtunity Index	Andelen ansatte i COI
Trysil	4,05	9,30
Hamar	2,91	4,30
Elverum	1,74	3,40
Tynset	1,28	2,10
Kongsvinger	1,19	2,30
Sør-Odal	1,09	3,50
Åmot	1,05	2,60
Folldal	0,96	2,30
Rendalen	0,79	2,00
Stange	0,74	2,10
Løten	0,68	2,80
Tolga	0,60	1,60
Åsnes	0,59	1,50
Ringsaker	0,59	1,40
Grue	0,59	1,50
Alvdal	0,50	1,00
Våler	0,49	1,20
Stor-Elvdal	0,48	1,20
Os	0,44	2,30
Eidskog	0,30	1,00
Engerdal	0,28	0,60
Nord-Odal	0,20	0,60

Tabell 11 COI og andelen ansatte i COI i alle kommunene i Hedmark pr 2012 (Hauge et al 2012).

Stor-Elvdal er femte dårligst i Hedmark med en Culture Opportunity Index på 0,48 og totalt 1,20 prosent ansatt i kulturnæringen. Trysil skiller seg ut med en høy COI. Dette kan forklares med at Trysil er et turiststed og hele 6,5 prosent av de som jobber i kulturnæringen jobber innen sportsaktiviteter. Løten havner midt på treet blant kommunene i Hedmark med en COI på 0,68. Andelen ansatte innen kulturnæringen er 2,8 og dette gir Løten en femte plass på fylkesnivå.

Kommunenes egen markedsføring

Det neste jeg vil se på for å analysere stedskvaliteter er hvordan kommunene velger å markedsføre seg selv. Hvilke særtrekk er det som trekkes fram i egen markedsføring og omdømmebygging?

Jakt, fiske og friluftsliv går igjen i markedsføringen av Stor-Elvdal. I tillegg brukes tilknytningen til kjente kunstnere, som Bjørnstjerne Bjørnson som kalte Stor-Elvdal for Nordens Rhindal og maleren Harald Sohlberg som malte "Vinternatt i Rondane" fra Stor-Elvdal. På egne nettsider skriver kommunen følgende: "En kommune som har inspirert forfattere og malere. En kommune befolket med aktive og skapende mennesker. En kommune med mange muligheter. En kommune også for mennesker med annen bakgrunn enn den tradisjonelle norske. I 2006 mottok kommunen hedersbetegnelsen Internasjonal kommune av Fredskorpset for sitt arbeid med å integrere utenlandske borgere." I en artikkel beregnet på utflyttede storelvdøler står det også: "Vi har gode oppvekstvilkår, svært mange kultur- og fritidstilbud, videregående skoletilbud på Koppang og høgskole på Evenstad. Rikelige muligheter for jakt- og friluftsliv. Det er billige tomter og gunstige priser på boliger. Selv om mange kanskje oppfatter at arbeidsmarkedet er begrenset lyses det i løpet av året ut mange spennende stillinger, både i kommunen og det private næringsliv." I senere tid profilerer kommunen seg også som en skolekommune hvor du kan gå fra barnehage og til og med doktorgrad. Høgskoleavdelingen som ligger i kommunen er en viktig bidragsyter til kompetansearbeidsplasser.

Løten profilerer seg som Edvard Munchs fødekommune. Dette går igjen i mye av kommunenes profileringsmateriell. På kommunens egne nettsider er det ikke mye plass viet markedsføring av egen kommune, men i forbindelse med tomtesalg står det litt om full barnehagedekning, gode turmuligheter, godt kollektivtilbud og kort vei til det meste. Løten er en del av Hamarregionen og er del av en felles markedsføring i dette regionale samarbeidet. Regionen markedsfører seg innen områdene å jobbe, leve og bo. Stikkord som går igjen er: aktivt liv, innlandsklima, ski, storgårder, flatt landskap og næringsutvikling innen bioteknologi og spillutvikling. Noe av dette er mer aktuelt for bykommunen Hamar enn for de omkringliggende kommunene.

Informantene er også intervjuet om kommunens stedskvaliteter. Innflytterne i Stor-Elvdal trekker fram naturen og mulighetene for å drive med ulike former for friluftsliv. Jakt og fiske nevnes spesielt og frihet er et ord som går igjen.

Det beste med kommunen er naturen på alle kanter. Og Glomma. Og folka. Det verste er mangelen på arbeidsplassen.

Mann 40 år, Stor-Elvdal.

Også informantene fra Løten snakker om natur og friluftsliv. Men ikke så mye om jakt og fiske. Mer om idrett og fritidsaktiviteter, mulighetene for å gå på ski, stabilt innlandsklima, det flate landskapet og det spesielle lyset.

Det er mer enn nok å være med på her. Og idrettsanleggene er veldig bra til at kommunen er så liten.

Mann 36 år, Løten.

Stor-Elvdal har ingen spesielle tiltak for nyinnflyttere. Løten har følgende tiltak:

- ✓ Utsending av velkomstbrev fra ordfører til nyinnflyttere, samt informasjon om kommune/region og et fordelskort som gir rabatt på ulike aktiviteter i regionen
- ✓ Velkomsttreff lokalt
- ✓ Velkomsttreff regionalt (Hamar)

Næringsansvarlig i Løten kommune mener tiltakene for å ønske innflyttere har vært viktige og vellykket, og at spesielt de regionale innflyttertreffene er godt mottatt og viktige for nettverksbygging for nyinnflyttere.

Stor-Elvdal har de senere årene ikke hatt eller vært deltaker i spesielle prosjekter med tanke på innbyggerrekruttering. Løten kommune er gjennom Hamarregionen næringsutvikling med på flere prosjekter som har innbyggerrekruttering som mål. Disse prosjektene er en del av Hedmark fylkeskommunes 2020 satsning som handler om å øke innbyggertallet i fylket til 220.000 personer innen 2020 (Kilde: intervju med Terje Gloppen).

Medieomtale

En kommunes omdømme lar seg ikke styre kun av hvilken informasjon kommuneadministrasjonen ønsker å framheve. Jeg har derfor gjennomført en analyse av medieomtale av de to kommunene i nasjonale og lokale medier i en utvalgt periode. Jeg har her kun fokusert på saker som er publisert på nett og ikke i avisenes papirutgaver. Når det gjelder lokale medier, valgte jeg ut avisa Østlendingen ettersom dette er den eneste avisen som dekker begge kommunene. Hamar Arbeiderblad har flere abonnenter i Løten, men denne

avisa dekker ikke Stor-Elvdal. For å kunne behandle kommunene mest mulig likt ønsket jeg ikke å sammenligne to ulike aviser. To aviser kan ha ulik ”policy” når det gjelder vektning av positive versus negative oppslag. Jeg valgte å se på omtaler i hele 2013. Jeg har så vektet oppslagene i følgende tre kategorier: positiv, negativ og nøytral. Noen saker er åpenbare positive eller negative for omdømmet, mens andre er vanskelig å bedømme. Det kan for eksempel være subjektivt om man anser saker om rovdyrskader og rovdyrjakt som positive eller negative. Jeg har valgt å vekte slike saker negative, ettersom jeg tror fokus på dette temaet vil være mer negativt enn positivt for kommunens omdømme uavhengig av standpunkt i rovdyrdebatten.

Positive saker:	Antall	Prosent	Negative saker:	Antall	Prosent
Kultur:	9	7,2 %	Brann:	3	2,4 %
Positiv omdømme:	5	4 %	Flom/vær/strøm:	7	5,6 %
Livsstil:	1	0,8 %	Politolaggen:	16	12,8 %
Nyhets sak:	8	6,4 %	Rovdyr:	11	8,8 %
Næringsliv:	3	2,4 %	Negativ omdømme:	1	0,8 %
Oppvekst:	3	2,4 %	Nyhets sak:	8	6,4 %
Sport:	1	0,8 %	Politikk:	4	3,2 %
Politikk:	1	0,8 %	Trafikk	9	7,2 %
Trafikk	1	0,8 %	Næringsliv	1	0,8 %

Tabell 12 Antall og andelen positive og negative nyhetssaker om Stor-Elvdal i Østlendingens nettutgave i 2013, fordelt etter kategorier (Andelen er utregnet av den totale andelen nyhetssaker).

Stor-Elvdal hadde i denne perioden 125 nettoppslag i Østlendingen. 48 prosent av sakene er negative, mens 26 prosent er positive og 26 prosent er nøytrale. Ingen av de negative sakene er, etter min vurdering, kritiske for kommunens omdømme når de vurderer enkeltvis. Men samlet kan sakene om rovdyr gi et bilde av en kommune med mye konflikt rundt rovdyr og beitedyr. 8,8 prosent av alle saker handler om rovdyr. En del saker omhandler trafikkulykker, kanskje ikke unaturlig med riksvei 3 gjennom kommunen. Flom og skogbranner får også en del oppslag. Positive saker er som regel registreringer av kulturarrangement eller mindre lokale glad-saker. Høgskolen på Evenstad utmerker seg med positive oppslag om bygging av Norges største solcelleanlegg og en sak om at de leverer forskning i verdensklasse.

Løten har mer enn tre ganger så mange oppslag. Av 440 saker var 47 prosent negative. 35 prosent var positive og 18 prosent nøytrale. Som for Stor-Elvdal er det heller ingen saker som enkeltstående er katastrofale for omdømme. Men noen temaer går igjen blant de negative sakene og er med å skape et inntrykk/omdømme. Også her er det mange saker om

trafikkulykker. I tillegg er det en del andre saker om kriminalitet i form av rusmisbruk, voldtekt og bordellvirksomhet, hele 9 prosent av alle saker handler om kriminelle forhold. En sak om at politiet avlivet to løse hunder får mye oppmerksomhet og er av meg vektet til å virke negativt med tanke på omdømme. De positive sakene handler også her mye om arrangementer, blant annet noen virkelig store som NM på ski og Landsfestivalen i gammeldansmusikk. Løten som Edvard Munchs fødested vies mye plass, spesielt rundt 17. mai hvor kommunen var representert i den nasjonale sendingen på NRK og rundt kunstnerens 150-års dag 12. desember hvor Løten var vertskap for en nasjonal markering. Av andre saker som er positive for omdømme kan det nevnes en omtale av at Radio Norge kårer Løten til årets perle. Matkultur er også omtalt ved flere anledninger, det samme er Løten nærstasjon, som vant kampen mot NSB og fikk fortsette å selge billetter over disk.

Positive saker	Antall	Prosent	Negative saker	Antall	Prosent
Kultur:	32	7,2 %	Brann:	11	2,5 %
Positiv omdømme:	26	5,9 %	Flom/vær:	6	1,4 %
Livsstil:	1	0,2 %	Kriminalitet:	40	9 %
Nyhets sak:	45	10,2 %	Politiloggen:	84	19 %
Næringsliv:	7	1,5 %	Rovdyr:	5	1,1 %
Oppvekst:	9	2 %	Negativ omdømme:	9	2 %
Sport:	24	5,4 %	Nyhets sak:	3	0,7 %
Politikk:	8	1,7 %	Oppvekst:	1	0,2 %
Trafikk	4	0,9	Politikk:	7	1,6 %
			Trafikk	40	9 %

Tabell 13 Antall og andelen positive og negative nyhetsaker om Løten i Østlendingens nettutgave i 2013, etter kategori.

Når det gjelder nasjonale medier har jeg valgt å undersøke følgende medier: VG, Dagbladet, Aftenposten og NRK (distriktsendingen til Hedmark og Oppland er ikke inkludert).

Utvalgsperioden er den samme: hele 2013.

I VG var Løten omtalt i ni saker i 2013. Her er hundesaken (politi avliver løshunder) omtalt flere ganger, det samme er en trafikkulykke. To av sakene er positive oppslag om sykkelrute i Munchs barndomsrike. Det overraskende er at lille Stor-Elvdal har hatt 18 oppslag i VG i samme periode. Stor-Elvdal var utsatt for flom i 2013 og flere av sakene omhandler dette. Det er også saker om rovdyr, skogbrann og trafikkulykker. Ingen av sakene peker seg ut som spesielle når det gjelder påvirkning av omdømme i positiv retning. I Dagbladet er Løten omtalt åtte ganger. Flertallet av sakene handler om en skadet fotballspiller. Ingen av sakene peker seg ut i verken positiv eller negativ retning. Stor-Elvdal er omtalt i Dagbladet seks ganger. Skogbranner og flom dominerer her også. En av sakene er

positiv og omhandler tv-programmet ”Fritt vilt” som besøker kommunen. Aftenposten har omtalt Løten 18 ganger og Stor-Elvdal 8 ganger. For Løten handler det en del om Munch, ski NM og billettsalg på Nærstasjonen. For Stor-Elvdal er det flommen som er i fokus. Den mest negative saken handler om narkotikanettverk. NRK har henholdsvis 43 og ni omtaler av Løten og Stor-Elvdal på nett. For Stor-Elvdal handler det litt om elg, rovdyr og flom. Men også en kuriositet om en vedstabel med et artig motiv og en positiv sak om et mikrobryggeri. For Løten handler det mye om Munch, NM på ski og Landsfestivalen i gammeldansmusikk. Av negative saker kan nevnes kriminalitet av ulike slag og trafikkulykker.

	Stor-Elvdal	Løten
VG	18	9
Dagbladet	6	8
Aftenposten	8	18
NRK	9	43

Tabell 14 Antall saker som omhandler Stor-Elvdal og Løten i utvalgte nasjonale medier i 2013.

Næringssjef i Løten kommune, Terje Gloppen, mener mediedekningen av Løten er preget av noen store saker som kommunen får gjort lite med. Han utdyper at dette handler om kriminelle forhold. Resten av omtalen opplever han som positiv. Han synes også kommunen er flink til å synliggjøre aktivitet gjennom egne kanaler som nettside og sosiale medier og at Løtens ordfører er en synlig profilerer av kommunen. Han trekker også fram den positive verdien av å ha egne lokalavis-journalister (Hamar Arbeiderblad og Østlendingen) som dekker kommunen.

4.2.5 Sammendrag

Gjennomgangen av Floridas 4 t-er gir ikke et entydig bilde av at den ene kommunen har bedre ”people climate” enn den andre. Det er variasjoner mellom de to kommunene. Forhåpentligvis kan dette kapitlet gi en tilstandsrapport som danner grunnlag for videre arbeid. Her kan kommunene se hvordan de scorer på ulike faktorer og på bakgrunn av dette sette inn innsatsen der de ønsker/der det trengs mest. Den minste kommunen er ikke nødvendigvis den dårligste, og scorer godt på både talent og toleranse.

Teknologi

Ingen av kommunene er typisk høyteknologi-kommuner. I Løten er 0,6 prosent av arbeidsplassene høyteknologiarbeidsplasser (etter techpoleindeks), mens Stor-Elvdal ikke har noen høyteknologiarbeidsplasser og havner på jumboplass i fylket. Techpoleindeksen utgjør et smalt nåløye og kommunene kan ha mange teknologiske arbeidsplasser uten at de kommer med i denne sorteringen. I Stor-Elvdal er det naturlig å tenke at arbeidsplasser både ved Ringnes sitt Imsdal anlegg og Moelven Østerdalsbruket er teknologiarbeidsplasser. Kilder i kommuneadministrasjon uttrykker overraskelse over resultatene og mener kommunen har arbeidsplasser innen både informasjonsteknologi og arkitektur. En forklaring kan være at disse er registrert som enkeltpersonsforetak uten ansatte og derfor ikke teller med som arbeidsplasser.

Talent

Talent eller humankapital måles ofte i utdanning, selv om denne måleindikatoren har opplagte svakheter. Her er det overraskende funn. Den minste av de to kommunene har en høyere andel med utdanning på høgskole- og universitetsnivå. 30 prosent i Stor-Elvdal har høyere utdanning, mot 26,7 prosent i Løten. Det er naturlig å tenke at Høgskolen i Hedmark, avdeling Evenstad har innvirkning på resultatet i Stor-Elvdal. Dette er en arbeidsplass med mange ansatte og en arbeidsplass hvor størstedelen av de ansatte vil måtte ha høyere utdanning. Studenter ved høgskoleavdelingen er også med å trekke opp snittet. På bakgrunn av dette scorer Stor-Elvdal høyere enn Løten på talentindeksen som Hauge et al (2012) har utviklet.

Toleranse

Toleranse måles her på flere måter, blant annet ved å se på integrering av innvandrere. Stor-Elvdal har en høyere andel innvandrere, nesten 10 prosent av befolkningen. Likevel er gruppen godt integrert i arbeidslivet. Kun 13 prosent av innvandrene er arbeidsledige. Tilsvarende tall for Løten er 28 prosent. Det ser ut til at Stor-Elvdal lykkes godt med integrering, basert på deltakelse i arbeidslivet og de gjør seg fortjent til tittelen internasjonal kommune som de fikk i 2009.

Jeg har også gjennomført dybdeintervjuer med innflyttere i begge kommunene, hvor toleranse er et av temaene. De fleste som intervjues er fornøyd, men noen av innflytterne i Stor-Elvdal synes samfunnet er traust og at det er lite rom for å mislykkes. I Løten oppleves

mulighetene for å velge nettverk som større, ettersom flere jobber i Hamar eller Elverum og kanskje har like mye nettverk der som i Løten. Men informanter fra begge steder legger vekt på at det meste avhenger av deg selv når det gjelder hvor godt integrert du blir. Løten kommune jobber aktivt med å ta godt imot nye innflyttere gjennom både velkomstbrev og to typer innflyttertreff. Stor-Elvdal har ingen slike tiltak.

Hauge et al (2012) bruker også en ”bohemindeks” og en ”toleranseindeks”. Løten scorer høyest på bohemindeksen, som sier noe om andelen innbyggere i kunstneriske/kreative yrker, mens Stor-Elvdal scorer høyest på toleranseindeksen. Bohemindeksen sier noe om yrkesstatistikk og ansatte i kreative yrker søker ofte mot byområder, ettersom de bedre muligheter for nettverk der. Løten er bynær, med to bykommuner som nærmeste nabo og vil ha fordel av dette. Stor-Elvdal markedsfører seg med store kunstnere som Bjørnstjerne Bjørnson og Harald Sohlberg og bør av naturmessige årsaker være attraktiv for kreative personer.

Territorielle kvaliteter

Den fjerde t-en omhandler territorielle kvaliteter. Her har jeg blant annet sett på Public Provision Index (PPI) som måles antall arbeidsplasser innen helse, velferd og undervisning pr 100 innbyggere. Her ligger Stor-Elvdal høyt med 37,6 prosent ansatt innen helse, velferd og undervisning. Dette gir en PPI på 17,3. 15,6 prosent er ansatt innen helse, mens 22,1 prosent er ansatt inne undervisning. Kommunen har flere skoler og har både videregående skole og en høgskoleavdeling. Det er derfor ikke rart at mange er sysselsatt innen undervisning. Løten har den laveste PPI i fylket, 8,55. 35,3 prosent er ansatt innen helse, velferd og undervisning. De fordeler seg slik: 9,6 prosent innen helse og 22,8 prosent innen undervisning. Løten ligger mellom to kommuner med et godt tilbud innen både helse og undervisning og dette kan være en grunn til at det ikke er flere ansatte innen PPI yrkene. Andel innen undervisning er overraskende høy med tanke på at kommunen ikke har utdanning etter ungdomsskolenivå.

En annen indikator er COI som måler antall ansatte innen kulturnæringen pr 100 innbyggere. Her scorer Løten høyest med en COI på 0,68, mot Stor-Elvdals 0,48. I Løten er 2,8 prosent ansatt i kulturnæringen, mens tilsvarende tall for Stor-Elvdal er 1,2 prosent.

Stor-Elvdal fremhever friluftsliv og natur i egen markedsføring og det er også dette informantene trekker fram som kommunenes beste kvaliteter. I Løten har mye av markedsføringen de siste par årene handlet om Edvard Munch, som ble født i kommunen for 150 år siden. Men også muligheter for aktivt liv og full barnehagedekning trekkes fram.

Informantene vektlegger natur, klima og fritidstilbud. Løten er den aktive kommunen når det gjelder å ta imot innbyggere på en god måte og å drive innbyggerrekruttering gjennom regionale samarbeid. Stor-Elvdal har ingen faste ordninger for å ønske innbyggere velkommen og er heller ikke med i prosjekter som fokuserer på innbyggerrekruttering.

Når det gjelder medieoppslag både nasjonalt og lokalt har begge kommuner en utfordring med å framheve flere positive saker. I Stor-Elvdal er mange av de negative sakene knyttet til referat fra politiloggen og trafikkulykker. Omdømmemessig er den største utfordringen et stadig fokus på konflikt rundt rovdyr. Bortsett fra trafikkulykker og det som refereres i politiloggen har ikke Stor-Elvdal oppslag som omhandler kriminalitet. Dette er ulikt fra Løten hvor hele ni prosent av alle sakene omhandler kriminelle forhold. I tillegg kommer saker om trafikkulykker, brann og referat fra politiloggen. Omtalen av de kriminelle forholdene har også nådd nasjonale medier og utgjør en omdømmeutfordring for kommunen. Løten har imidlertid flere saker som virker positive for omdømmet, 5,2 prosent mot Stor-Elvdals 4 prosent. Begge kommuner har 7,2 prosent saker innen kultur og alle disse sakene kan også medregnes som positive omdømmesaker, da de i hovedsak omhandler positiv aktivitet og arrangementer innen kulturfeltet. Basert på nasjonale medieoppslag i 2013 fester det seg et inntrykk av at det i Stor-Elvdal handler om rovdyr, flom og elgjakt, mens det i Løten handler om Munch, kultur for øvrig og kriminalitet.

4.3 Kreativ klasse

Richard Florida mener at noen plasser gjør det bedre enn andre fordi de har overrepresentasjon av den kreative klasse. Begrepet er gjort rede for i teorikapitlet. Det som kjennetegner denne gruppen er et høyt kompetansenivå i yrker med stort ansvar, men også med muligheter for individuelle og fleksible løsninger på arbeidsoppgavene. Kort sagt er dette mennesker som får betalt for å tenke (Hauge et al 2012) I dette kapitlet vil jeg se på andelen mennesker som kan betegnes som kreativ klasse i Stor-Elvdal og Løten. Den kreative klasse søker til plasser med spesielle kvaliteter og det er her Florida mener people climate og de 4 t-er kommer inn. Dette er gjort rede for i forrige kapitel.

Florida deler den kreative klasse opp i tre underkategorier, basert på hva man jobber med. Den kreative kjernen jobber i hovedsak med å skape nye ideer, produkter og prosesser. Dette er for eksempel arkitekter, ingeniører, leger og forskere. Den neste gruppen er de kreative profesjonelle. Disse skaper ikke selv nye ideer, men de benytter seg av den nyeste kunnskapen. Den tredje gruppen er den kunstneriske delen av den kreative klasse, de såkalte

bohemene (ibid). Oversikten nedenfor viser hvilke yrker som er medregnet i de tre kategoriene.

Den kreative kjernen	Kreative profesjonelle	Bohemene
Realister, sivilingeniører mfl.	Politikere og toppledere i offentlig administrasjon og interesseorganisasjoner	Forfattere, skribenter, skapende og utøvende kunstnere
Fysikere, kjemikere og tilsvarende yrker	Ledere i store og mellomstore bedrifter og i offentlig administrasjon	Filmfotografer og innspillingsteknikere
Matematikere, statistikere og tilsvarende yrker	Spesialsykepleiere og jordmødre	Yrker innen design, underholdning og idrett
Systemutviklere og programmerere	Regnskaps-, personal- og rådgivningsyrker	
Sivilarkitekter, sivilingeniører og tilsvarende yrker	Juridiske yrker	
Biologer, botanikere, zoologer og tilsvarende yrker	Ingeniører, teknikere mfl.	
Sivilagronomer og tilsvarende yrker	Yrker innen biologi og helsevesen som krever 1-3 års høyskoleutd.	
Leger	Undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning	
Tannleger	Funksjonærer innen finansvesen og salg	
Veterinærer	Forretningsmeglere, formidlere mfl.	
Farmasøyter	Funksjonærer innen økonomi og administrasjon	
Ernæringsfysiologer	Politi-tjenestemenn	
Undervisningsyrker som krever minst 4 års universitets- eller høyskoleutdanning	Sosionomer, barnevernspedagoger o.l.	
Høyere saksbehandlere innen offentlig adm.		
Konservatorer, universitetsbibliotekar		
Samfunnsfaglige, humanistiske og økonomiske yrker		

Tabell 15 Floridas oppdeling innen den kreative klasse. (Isaksen 2005)

Oversikten nedenfor viser hvordan andelen i den kreative klasse er nasjonalt. Vi ser at 38 prosent av den norske befolkning hører til det Florida kaller den kreative klasse. Flest av disse er kreative profesjonelle (28 %), mens kun 1 prosent kommer inn under kategorien bohemer.

Andel kreativ klasse totalt	Andel kreative kjernen	Andel kreative profesjonelle	Andel bohemer
38 %	9 %	28 %	1 %

Tabell 16 Andelen i den kreative klasse nasjonalt 2011 (Hauge et al 2012).

Oversikten nedenfor viser samme inndeling for alle kommunene i Hedmark. Sortert etter andelen kreativ klasse totalt.

Kommune	Andel kreativ klasse totalt	Andel kreative kjernen	Andel kreative profesjonelle	Andel bohemer
Hamar	44,8	12,1	31,1	1,7
Elverum	35	6,9	26,9	1,2
Kongsvinger	33,6	8,2	24,4	1,0
Stange	33,2	8,0	24,6	0,6
Tolga	31,6	4,8	26,3	0,4
Tynset	31,5	6,8	24,3	0,4
Løten	29,0	6,3	22,2	0,5
Stor-Elvdal	28,8	7,7	20,6	0,5
Ringsaker	28,3	5,4	22,3	0,6
Os	26,9	4,4	21,7	0,9
Sør-Odal	26,5	5,7	20,3	0,5
Folldal	25,1	3,9	20,8	0,4
Nord-Odal	24,2	4,7	19,4	0,2
Åsnes	24,0	3,9	19,6	0,5
Alvdal	23,8	5,0	18,3	0,5
Åmot	23,6	4,7	18,4	0,4
Grue	23,6	3,0	19,6	1,0
Engerdal	23,5	3,3	19,6	0,7
Trysil	23,4	4,2	18	1,2
Eidskog	22,7	3,6	18,8	0,3
Rendalen	22,0	3,2	18,2	0,6
Våler	21,7	4,0	17,4	0,4

Tabell 17 Andelen i den kreative klasse i alle kommuner i Hedmark (Hauge et al 2012).

Av kommunene i Hedmark er det kun Hamar som ligger over landsgjennomsnittet når det gjelder andelen kreativ klasse. Våre to utvalgskommuner, Stor-Elvdal og Løten scorer ganske likt og plasserer seg over midten i fylket. Løten har 29 prosent og Stor-Elvdal har 28,8 prosent fra den kreative klasse. Sammen med Tolga, er Stor-Elvdal den eneste småkommunen som plasserer seg så høyt. Løten har en lavere andel enn nabokommunene Stange og Hamar, men en høyere andel enn storkommunen Ringsaker. Løten kan ha fordeler av naboskap med Hamar og Elverum som har en høy andel kreativ klasse. Stor-Elvdal sine nabokommuner, Rendalen, Åmot og Folldal scorer imidlertid lavt.

4.3.1 Sammendrag

Stor-Elvdal og Løten har omtrent like stor andel kreativ klasse, etter Richard Floridas definisjon av begrepet. Begge kommunene ligger under landsgjennomsnittet på 38 prosent med 29 prosent for Løten og 28,8 prosent for Stor-Elvdal. Når det gjelder hvordan dette fordeler seg mellom den kreative kjernen, kreative profesjonelle og bohemen så er forskjellene små både mellom de to kommunene og mellom disse og landet for øvrig. Den høyeste andelen finner vi blant kreative profesjonelle som kan være ulike typer ledere, polititjenestemenn, spesialsykepleiere, jordmødre, sosionomer, barnevernspedagoger og andre innen juridiske yrker, rådgivning, meglere og andre med høyere utdanning på 1-3 år. Selv om kommunene ligger under landsgjennomsnittet ligger de over midten for kommunene i Hedmark. Stor-Elvdal har en god andel kreativ klasse med tanke på kommunestørrelse. De fleste kommunene i toppen er store kommuner, Tolga er den eneste kommunen som er mindre enn Stor-Elvdal og som har en høyere andel kreativ klasse. Løten må se seg slått av Tolga og Tynset som er mindre kommuner, men plasserer seg bedre enn for eksempel storkommunen Ringsaker. Løten kan nyte godt av naboskap med Hamar og Elverum som har en høy andel kreativ klasse. Mens Stor-Elvdal ”slår” sine nabokommuner når det gjelder andel kreativ klasse.

4.4 Flyttemotiver

Innledningsvis i oppgaven så vi at både nettoinnflytting og folketilvekst var negativ i Stor-Elvdal og positiv i Løten. I dette delkapitlet er hensikten å se hva som er flyttemotivene til innbyggerne i Stor-Elvdal og Løten. Dette vil jeg gjøre gjennom å presentere eksisterende statistikk angående flyttemotiver og flyttestrømmer og gjennom kvalitative undersøkelser, intervjuer med innflyttere/tilbakeflyttere i de to kommunene. Kjetil Sørli i NIBR har gjennomført undersøkelser av nordmenns flyttemotiver (og delvis også bomotiver) i 2008 og 2012. Om ikke annet er oppgitt er empirien nedenfor hentet fra hans undersøkelser. Det viser seg blant annet at utdanning påvirker flyttemønstrene og at den har en sentraliserende effekt, gjennom at høyere utdannede søker mot byene. Både økning i utdanning og inntekt øker sannsynligheten for at vi flytter på oss. Av de som flytter er det kun en av ti som flytter mot strømmen, det vil si fra sentralt til periferi. 1 av 3 flytter mot sentrale strøk. Det fødes flere barn i sentrale strøk. Dette betyr at for hver person som flytter fra periferi til sentrale strøk så forsterkes sentraliseringseffekten. Hoveddelen av flyttestrømmen går faktisk til kommuner med en sentralitet som ligner kommunen vi vokste opp i.

Det ser ut til at vi har et sterkt forhold til oppvekstkommunen vår. Ved 40-års alderen bor halvparten av oss i kommunen vi er født i. 2/3 har vært bofaste hele tiden, mens 1/3 er tilbakeflyttere. Etter fylte 40 er hver 5-6 person tilbakeflyttere i oppvekstkommunen sin. Hvem vi gifter oss med har naturlig nok betydning for hvor vi bosetter oss. 70 prosent av de gifte bor i egen eller ektefelles oppvekstkommune. Ved skillsmisser blir flertallet tilbakeflyttere til egen kommune. Flyttemotiver fokuserer ofte på lysbetonte grunner, men statistikken viser at mens 80 prosent flytter for å realisere/oppnå noe, er det 20 prosent som flytter fordi de må. Dette kan handle om endringer i arbeidsmarked, bosituasjon/boligpriser, helsemessige grunner, skillsmisser eller andre endringer i familiesituasjonen. Andelen som bor i tettbygde strøk har økt fra 66 prosent i 1970 til 80 prosent i 2008. Eldrebølgen er et fenomen som påvirker bosettingsmønstrene. Eldre er mindre mobile og med økt levealder blir gruppen eldre større og større. I Sørli's undersøkelser deles flyttemotivene opp i følgende kategorier: utdanning, bolig, arbeid, sted/miljø, helse og familie. Det er sjelden ett motiv alene som er grunnen til flyttingen, men heller motivkombinasjoner innenfor nevnte kategorier.

I tråd med Floridas teorier om people climate har jeg fokusert mest på flyttemotivet sted/miljø. Sørli's undersøkelser viser at denne begrunnelsen er viktig både for de som bor alene og for familier. Det er i aldersgruppen 35-42 at flest oppgir dette som flyttemotiv. Når det gjelder sted/miljø som bomotiv, er det sterkest blant aldersgruppen 63-70 år. Det er også

tilbakeflyttere som legger mest vekt på stedskvaliteter og de oppgir da at det handler mer om sosiale kvaliteter enn fysiske kvaliteter ved nærmiljøet.

Arbeid vil alltid være et sentralt flytte- og bomotiv. Sørli finner at muligheten for jobb vektlegges sterkere der valgmulighetene er færre. Arbeid står derfor sterkere som motiv i distriktene. Steds- og miljøfaktorer er viktigere på steder hvor arbeids- og boligmarkedet er godt. Arbeidsmotivet er høyere for innflyttere enn for tilbakeflyttere. Sørli skiller mellom flyttemotiver og bomotiver og forteller at steds- og miljøfaktorer utgjør 21 prosent av alle flyttemotiv, men 31 prosent av bomotiver. Jeg viste i kapitel fire hvordan andelen inn- og utpendling fra de to kommunene er. Stedskvalitetene vektlegges høyt blant de som pendler langt, og da spesielt den følelsesmessige tilknytningen til stedet. Dette ser ut til å veie sterkt som grunn for ikke å flytte til arbeidsstedet.

Det som skjer i Stor-Elvdal når det gjelder negativ befolkningsutvikling er ikke unikt. Tall fra SSB viser at i de neste åtte årene vil to av fem norske kommuner oppleve synkende folketall. I perioden fra 2001 til 2011 hadde hele 205 av 429 kommuner befolkningsnedgang. Hvis man ser på relativ nedgang er Stor-Elvdal på 25. plass med en nedgang på 282 mennesker i denne tiårs-perioden (egen utregning etter statistikk fra SSB). Tabellen nedenfor viser forskjellen på fødselstall og flyttetall for distrikt versus ikke distrikt. Distrikt er her definert som alt om ligger innenfor regjeringens distriktpolitiske virkeområde.

	Fødselstall	Flyttetall	Befolkning
Distrikt	0,6	-1,4	-0,8
Ikke distrikt	3,5	5,2	8,7
Norge	2,6	3,1	5,5

Tabell 18 Forskjeller i flytting og fødselstall mellom distrikt og ikke-distrikt, 2000-07. Alle tall er relativ endring i prosent fra 2000 til og med 2007 (Østlandsforskning/SSB).

Mens sentrale strøk har en positiv tilflytting på 5,2, opplever distriktene en nedgang på 1,4. Mest overraskende er den store forskjellen i fødselstall. I sentrale strøk er fødselstallet 3,5, mens det i distriktene er 0,6. Dette underbygger påstanden ovenfor om at en flytting til sentrale strøk bidrar til en økt sentraliseringseffekt, utover denne ene. Denne faktoren gjør at distriktene må ha større tilflytting enn sentrale strøk for å opprettholde samme befolkningsmengde. Det handler også om hvem som flytter og siden det er de i alderen 20-30 år som flytter mest så forsterkes effekten. Distriktene mister den aldersgruppen de trenger mest og byene får samme aldersgruppe.

Tabellen nedenfor viser hvordan flyttemotivasjonen har endret seg fra 1972 til 2008. Som vi ser har arbeid blitt mest svekket som motivasjon, fulgt av utdanning og bolig. Familie er årsakene som har økt mest, tett fulgt av sted/miljø. Helse har en svak økning på 1 prosent. Denne dreiningen støtter opp under Floridas teorier om at stedskvaliteter blir stadig viktigere.

	1972	2008	Endring
Utdanning	10	4	-6
Arbeid	37	20	-17
Bolig	29	25	-4
Sted/miljø	9	21	12
Familie	13	27	14
Helse	2	3	1

Tabell 19 Endringer i flyttemotiver i Norge 1972-2008 (Sørli 2008).

Som sagt skiller Sørli mellom flyttemotiver og bomotiver. Oversikten nedenfor viser forskjellen på disse motivene pr 2008.

	Flyttemotiver	Bomotiver
Arbeid	20 %	19 %
Bolig	25 %	17 %
Sted/miljø	21 %	31 %
Familie	27 %	19 %
Helse	3 %	2 %
Utdanning	4 %	1 %
Uoppgitt	0 %	11 %

Tabell 20 Fordeling av bomotiver og flyttemotiver på landsnivå. Prosent (Sørli 2008).

Her ser vi at stedskvaliteter er det viktigste bomotivet. Det å utvikle et samfunn med tanke på bolyst og trivsel, og satse på people climate bør derfor være et viktig fokus for å holde på innbyggere, ikke bare for å rekruttere nye.

Ser vi på Sørli's funn opp mot Stor-Elvdal og Løten så er det naturlig å tro at arbeid er et sterkere både bo- og flytte motiv i Stor-Elvdal enn i Løten. Stor-Elvdal har et forholdsvis høyt tall innflyttinger i året, men dette oppveies dessverre av et tilsvarende (eller høyere) antall ut-flyttinger. Kommunen bør derfor jobbe med bo-motiver for å holde på innbyggerne. Det samme gjelder Løten, det er høye innflyttingstall, men også høye utflyttingstall.

Flyttemotiver varierer blant mine intervjuobjekter. Noen har tilknytning til kommunen og flytter tilbake (tilbakeflyttere), andre har funnet kjærligheten og flytter til kommunen på grunn av dette, en flytter for skolegang og den mest originale flyttegrunnen oppgir vedkommende som flyttet på grunn av et hus som hun falt pladask for på internett. Arbeid oppgis som noe viktig som må være på plass for at flyttingen realiseres, selv om dette ikke er hovedmotivet for flyttingen. De som ikke hadde tilknytning til kommunen ved at de hadde bodd her tidligere, oppgir at de visste lite eller ingenting om kommunen før de kom flyttende (gjelder spesielt Stor-Elvdal). Samtlige forteller at de trives godt og beskriver miljøet i kommunen som godt. De fleste planlegger å bli boende, men noen vurderer å flytte til hjemlassen sin mot alderdommen og skoleleven i utvalget planlegger å flytte etter videregående (Stor-Elvdal). Alle informantene i Stor-Elvdal føler seg godt mottatt, selv om enkelte beskriver folk som innesluttet og noe vanskelig å komme innpå. En av informantene har en spennende historie som griper rett inn i teoriene om ”people climate”. Dette er personen som flyttet til kommunen på grunn av kjærligheten til et hus hun fant på internett. Hun beskriver det som veldig tilfeldig at det ble akkurat Stor-Elvdal, hun ønsket bare en endring. På sitt første besøk i kommunen dro hun til den lokale kaffebaren og der ble hun så godt mottatt. Innehaveren fortalte bare positive ting om kommunen og hun så at hun kunne få ”ordentlig kaffe”. På samme tur ser hun også at det er kulturhus og videregående skole og konkludere derfor med at ”her er det alt jeg trenger”.

Jeg så en fin vindusutstilling på Margeritt (red anm: lokal gave og blomsterbutikk).

Det er helt utrolig at det skal bety noe, men det gjorde det altså.

Kvinne 47 år Stor-Elvdal.

Hun oppgir selv at det var en kombinasjon av den gode mottakelsen, kaffen, det visuelle inntrykket og kulturhus samt videregående skole som ble utslagsgivende for at hun valgte å kjøpe huset og bosette seg i kommunen.

Informantene i Stor-Elvdal føler seg godt mottatt av bygdefolket, men oppgir at de har fått lite eller ingen oppmerksomhet fra kommuneadministrasjonen som nyinnflytter. Dette nevnes, men gjøres ikke noe stort poeng ut av, så det oppleves ikke som et viktig moment for trivselen.

Det som er mindre bra med Stor-Elvdal er at man lett blir revet med av generell oppgitthet. At alt skal være så vanskelig i en fraflyttingskommune.

Kvinne 47 år, Stor-Elvdal.

Flyttemotivene til informantene i Løten varierer mer og det merkes at flere tenker region heller enn kommune. Nærheten til Elverum og Hamar utvider bo- og arbeidsregionen. Også her er det tilbakeflyttere i utvalget. Noen oppgir familie som årsak til flytting, andre jobb. Stedskvaliteter nevnes ikke først som flyttemotiv, men det kommer opp når noen av informantene begrunner hvorfor det ble akkurat Løten som ble bokommune og ikke for eksempel Hamar eller Elverum. Størrelsen på kommunen, nærhet til ”alt” og boligpriser er motiver som nevnes av flere.

Løten er akkurat passe stort og innen en halvtimes radius har vi alt vi trenger.

Mann 36 år, Løten.

Stedskvaliteter virker å være et større motiv for de som flyttet til Løten av mer tilfeldige grunner, altså ikke tilbakeflyttere eller de som flytter på grunn av familie/kjærlighet. Det er da stedskvalitetene blir avgjørende for valg av bosted innen samme region. Kvalitetene som trekkes fram er kommunestørrelse, natur og friluftsliv, barnehagedekning og som nevnt tidligere også boligpriser. De fleste informantene kom flyttende fra andre steder på Østlandet, noen fra mindre kommuner i Hedmark. Ingen i utvalget var typiske mot strømmen- flyttere som har flyttet fra sentrum til periferi. Mitt inntrykk er at informantene trives godt, men noen er ikke fremmed for å flytte for eksempel til Hamar. Informanter i begge kommunene nevner også typiske utfordringer for mindre plasser, som handler om at ”alle vet alt om alle”, jantelov og lignende. Dette overskygger imidlertid ikke inntrykket av at fordelene ved å bo på mindre plasser oppleves som større/flere.

4.4.1 Sammendrag

I dette kapitlet har jeg sett på kvantitativ emperi for flyttemotiver generelt og kvalitative undersøkelser om flyttemotiver for innflyttere i Løten og Stor-Elvdal. Kommunene har ulikt utgangspunkt. Men Stor-Elvdal som typisk distriktskommune opplever negative fødselstall og befolkningsnedgang opplever Løten negativt fødselsoverskudd, men takket være god innflytting er befolkningsutviklingen positiv. Sentralt plassert mellom to vekstkommuner er

det ingenting som tyder på at utviklingen vil snu for Løten. Vi flytter mer på oss i dag enn tidligere. Det er flere som, flytter fra periferi til sentrum enn motsatt, men aller flest flytter til en kommune som i størrelse ligner kommunen vi vokste opp i. Økt mobilitet er en trend i tiden og det samme er økt utdanning og økt personlig inntekt. Alle disse faktorene bidrar til sentralisering ved at sjansen for å flytte mot sentrale strøk øker med utdanning og inntekt. Utflyttede innbyggere er en viktig gruppe å motivere for tilbakeflytting. Sjansen for at disse flytter tilbake, selv om de flytter mot flyttestrømmen, er større enn at helt nye innbyggere finner veien til distriktskommuner. Hver 5-6 person flytter tilbake til oppvekstkommunen etter fylte 40 år. Det fødes for få barn i distriktene. Både Stor-Elvdal og Løten sliter med for lave fødselstall. Etersom fødselstallene er høyere i sentrale strøk betyr det at en person flytter fra periferi til sentrum mer for befolkningsutviklingen enn den ene personen skulle tilsi.

Befolkningens flyttemotiver har endret seg over tid. Arbeid har gått mest tilbake som flyttemotiv. Likevel er det ingen tvil om at arbeid er et viktig motiv for flytting og spesielt i distriktene hvor arbeidsmarkedet er begrenset. På bakgrunn av dette er det rimelig å anta at arbeid er et høyere motiv i Stor-Elvdal enn i Løten. I områder med godt arbeids- og boligmarked er det andre flyttemotiver som dominerer. Stedskvaliteter står for 21 prosent av alle flyttemotiver og hele 31 prosent av alle bomotiver. Stedskvalitetene er altså viktig for at vi fortsetter å bo på et sted. Flyttemotivene til innflytterne jeg har intervjuet i Stor-Elvdal og Løten varierer fra arbeid og utdanning til familie og i noen få tilfeller også tilfeldigheter. Stedskvaliteter oppgis ikke som hovedgrunn, men kommer fram i vurderingen av ellers like/nærliggende steder (som Løten versus Hamar og Elverum). En av innflytterne har en kuriøs historie om hvordan stedskvaliteter/people climate var avgjørende for hennes valg av Stor-Elvdal som bosted. Likevel er nok dette heller unntaket enn regelen.

4.5 Kommunenes arbeid med people climate og business climate

Mens politiske planer for vekst, enten det var på land, regional, eller kommunenivå tidligere handlet mye om næringsutvikling og tilrettelegging for næringslivet, har det de senere årene kommet et sterkere fokus på mer myke verdier, som bolyst, stedsutvikling, trivsel og kulturaktiviteter. Sørliens undersøkelser (2008 og 2012) viser at arbeid blir mindre og mindre viktig som flyttemotiv. Likevel er det ingen tvil om at arbeidsplasser er viktige for vår mobilitet og at arbeid er et sterkt motiv der mulighetene er begrenset. I distrikts-Norge vil derfor tilgangen til arbeidsplasser fortsatt være viktig. Høna eller egget diskusjonen som jeg nevnte innledningsvis, om hvorvidt folk eller arbeidsplasser kommer først kan like gjerne byttes ut med ”ja takk, begge deler”. Det bør være mulig for kommunene å prioritere både business climate og people climate. Disse to utelukker ikke hverandre. Jeg vil i denne delen se på hvordan Stor-Elvdal og Løten scorer på en del måleindikatorer innen både business og people climate. Empiri her er hentet fra en årlig undersøkelse som Dagens Næringsliv og NHO har: kommune-NM. Jeg vil også se på kommunenes planstrategier for å se hvilket fokus kommunene har og jeg vil intervju representanter fra politisk og administrativ kommuneledelse om hvilke prioriteringer de har og hvordan de jobber med utviklingen av business og people climate.

4.5.1 Kommune-NM

Dagens Næringsliv gjennomfører årlig, i samarbeid med NHO, kommune NM. Her vurderes alle landets kommuner innen en rekke parameter knyttet til demografi, arbeidsmarked, kompetansenivå osv. Resultatene her er hentet fra undersøkelsen i 2013. Måleindikatorene som er brukt her sier oss mest om business climate i de to kommunene. I en samlet vurdering plasserer Stor-Elvdal seg svært dårlig, som nr 20 av de 22 Hedmarkskommunene og som nummer 382 av 428 kommuner nasjonalt. Løten gjør det en god del bedre, som nummer 6 fylkesvis og nr 266 nasjonalt. Tabell nr 21 viser plassering etter faktorer knyttet opp mot arbeidsmarked. Løten har en svært dårlig plassering, som nest sist eller sist i Hedmark innen arbeidsmarked generelt og arbeidsplasser og privat sysselsetting. Stor-Elvdal er på plassen foran innen arbeidsmarked. Stor-Elvdal gjør det dårlig innen uføre, med en høy prosentandel uføre. Jeg vil ikke gå dypere inn i disse resultatene da dette ble viet mye plass i kapittel 3.

	Stor-Elvdal			Løten		
	Plassering fylket	Plassering nasjonalt	Andel/ Annet	Plassering fylket	Plassering nasjonalt	Andel/ Annet
Samlet vurdering	20	382		9	266	
Arbeidsmarked	20	409		21	412	
Arbeidsplasser	14	299	59,4 %	22	417	36,8 %
Privat sysselsetting	18	362	30,1 %	22	415	21,9 %
Uføre	22	410	11,1 %	13	345	8,9 %
Arbeidsledige	15	339	2,9 %	13	310	2,7 %

Tabell 21 Løten og Stor-Elvdals plassering i Kommune-NM 2013, samlet vurdering og arbeidsmarked (Dagens Næringsliv/NHO).

Neste tabell viser plassering innen området demografi. Her har Løten gode plasseringer, i forhold til Stor-Elvdal, på alle områdene. Innen demografi generelt er Løten nr 10 i fylket og nr 243 nasjonalt. Stor-Elvdal er langt nede på lista, som nr 20 fylkesvis og nr 406 nasjonalt. Stor-Elvdal gjør det spesielt dårlig innen befolkningsvekst og flytting. Løten har gode tall når det gjelder befolkningsvekst og plasserer seg som nr to i Hedmark og nummer 164 nasjonalt.

	Stor-Elvdal			Løten		
	Plassering fylket	Plassering nasjonalt	Andel/ Annet	Plassering fylket	Plassering nasjonalt	Andel/ Annet
Demografi	20	406		10	243	
Befolkningsvekst	19	376	-0,5 % (1)	2	164	0,9 % (1)
Yngre versus eldre i arbeidsstyrken	13	310	85,6 % (2)	10	290	88,3 % (2)
Flytting	21	420	-3,2 %	15	252	0,4 %

Tabell 22 Løten og Stor-Elvdals plassering i Kommune-NM 2013 innen demografi (Dagens Næringsliv/NHO)

(1) Gjennomsnitt siste tre år (2) Innbyggere 19-24 år som andelen av innbyggere 60-65 år

Tabell nr 23 viser plassering innen kompetanse. I tråd med funnene jeg presenterte i kapittel nr 3, scorer Stor-Elvdal godt innen kompetanse og plasserer seg som nummer 7 i fylket og nummer 190 i landet. Til tross for dette er det en høy andel i kommunen som kun har grunnskoleutdanning, 13,4 %, mot Løtens 9,8 prosent. Stor-Elvdal tar igjen dette med en høyere andel med høyere utdanning eller fagutdanning. Når det gjelder andelen med høyere utdanning er Stor-Elvdal faktisk så høyt oppe som nummer 62 i landet.

	Stor-Elvdal			Løten		
	Plassering fylket	Plassering nasjonalt	Andel/ Annet	Plassering fylket	Plassering nasjonalt	Andel/ Annet
Kompetanse	7	190		13	261	
Andelen kun grunnskoleutdanning	5	132	13,4 %	2	28	9,8 %
Andelen høyere utdanning	3	62	5,7 %	12	230	3,3 %
Fagutdannede	13	269	9,9 %	22	390	6,2 %
Teknisk/naturvitenskapelig utdanning	21	368	1,2 %	9	213	2 %

Tabell 23 Løten og Stor-Elvdals plassering i Kommune-NM 2013 innen kompetanse (Dagens Næringsliv/NHO).

Lokal bærekraft (tabell nr 24) sier oss noe om kommunenes økonomi, kommunegjeld og innbyggernes kjøpekraft. Løten har en god lokal bærekraft og plasserer seg som nr 4 i fylket og som nr 150 i landet. Kommunen har en sunn kommuneøkonomi med god balanse mellom inntekter og utgifter og en netto kommunegjeld på 35.183 kroner pr innbygger. Stor-Elvdal har en dårligere balanse og 54.597 kr i lånegjeld pr innbygger. Ikke overraskende er lønnsnivået i Løten høyere, gjennomsnittlig bruttoinntekt for personer over 17 år er 320.100 kroner, mot Stor-Elvdals 294.800 kroner. Eldrebølgen påvirker begge kommunene, prognoser viser at om 20 år vil det for Stor-Elvdal være 14,5 prosent av den voksne befolkningen som er over 80 år. Tilsvarende tall for Løten er 12,2 prosent.

	Stor-Elvdal			Løten		
	Plassering fylket	Plassering nasjonalt	Andel/ Annet	Plassering fylket	Plassering nasjonalt	Andel/ Annet
Lokal bærekraft	15	324		4	150	
Kommuneinntekter i forhold til utgifter	16	298	35,1 %	7	179	42,3 %
Gjeldsbelastning	15	242	54597 kr (3)	6	90	35183 kr (3)
Kjøpekraft	21	416	294800 kr (4)	10	325	320100 kr (4)
Eldrebølge	14	288	14,5 % (5)	8	188	12,2 % (5)

Tabell 24 Løten og Stor-Elvdals plassering i Kommune-NM 2013 innen lokal bærekraft (Dagens Næringsliv/NHO).

(3) Netto kommunegjeld pr innbygger (4) Gjennomsnitt bruttoinntekt personer over 17 år (5) Befolkning over 80 år i prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder 20 år fram i tid

Målt i kommunal attraktivitet plasserer Løten seg som nr 5 i fylket, mens Stor-Elvdal er nede på 16. plass. Dette til tross for at Stor-Elvdal topper lista både fylkesvis og nasjonalt når det gjelder eiendomsskatt. Kommunen har pr i dag ikke eiendomsskatt, men skal utrede og

innføre dette. Små kommuner er som regel dyrere å drive enn større, og i Stor-Elvdal er det i snitt 5569 kroner i netto driftsutgifter til administrasjon pr innbygger. Løten ligger drøyt 1400 kr lavere pr person. Løten kjøper en del private tjenester i sin drift og dette utgjør 7,3 prosent av brutto driftsutgifter.

	Stor-Elvdal			Løten		
	Plassering fylket	Plassering nasjonalt	Andel/ Annet	Plassering fylket	Plassering nasjonalt	Andel/ Annet
Kommunal attraktivitet	16	299		5	132	
Administrasjonsutgifter	15	275	5569 kr (6)	12	191	4129 kr (6)
Eiendomsskatt	1	1	0 kr (7)	9	164	650 kr (7)
Private tjenester	20	379	1,8 % (8)	5	139	7,3 % (8)

Tabell 25 Løten og Stor-Elvdals plassering i Kommune-NM 2013 innen kommunal attraktivitet (Dagens Næringsliv/NHO)
(6) Netto driftsutgifter til administrasjon pr innbygger (7) Skattesats pr næringseiendom i gjennomsnitt pr sysselsatt (8) Kommunens kjøp av tjenester fra private i prosent av brutto driftsutgifter.

Kommune NM har også en del viet næringsliv, og figuren nedenfor viser de to kommunenes plassering innen nyetablering, lønnsomhet, størrelse og vekst.

	Stor-Elvdal		Løten	
	Plassering fylket	Plassering nasjonalt	Plassering fylket	Plassering nasjonalt
Nærings NM	21	423	12	283
Nyetablering	14	353	3	96
Lønnsomhet	22	382	13	245
Størrelse	18	359	22	414
Vekst	16	346	11	227

Tabell 26 Løten og Stor-Elvdals plassering i Nærings-NM 2013 (Dagens Næringsliv/NHO).

Løten har en bedre plassering totalt i denne undersøkelsen og rangeres som nr 9 i Hedmark og nr 266 nasjonalt. Stor-Elvdal havner tredje nederst i Hedmark (nr 20) og som nr 382 nasjonalt. Løten scorer derfor best på de fleste parametere, men det er noen kategorier hvor Stor-Elvdal er bedre. Dette er: arbeidsmarked, arbeidsplasser, privat sysselsetting, kompetanse, høyere

utdanning, andelen fagutdannede, eiendomsskatt og kommunestørrelse. Dette er i tråd med funnene jeg har presentert tidligere. Stor-Elvdal har en lavere arbeidsledighet enn Løten og en høyere andel av befolkningen med høyere utdanning. Kommunen er også en av de få uten eiendomsskatt, men innføring av eiendomsskatt er under utredning. Stor-Elvdal har en veldig fin plassering når det gjelder andelen med høyere utdanning og havner som nummer tre i Hedmark og nummer 62 nasjonalt. Løten har gode plasseringer innen nyetablering, som nr 3 i Hedmark og nr 96 nasjonalt og innen andelen med grunnskoleutdanning som høyeste utdanning med plassering som henholdsvis nr 2 og 28. Løten er også nest høyets i fylket når det gjelder befolkningsvekst.

4.5.2 Kommunenes planstrategier

Jeg ønsker å se på kommunenes næringsplan eller generell kommuneplan for å se hvordan kommunen jobber med utvikling av business climate og for å se om Floridas teorier om betydningen av people climate har fått innpass i kommunens planstrategier.

Stor-Elvdal har strategisk næringsplan for perioden 2010 til 2014. Planen fokuserer på fire områder, dette er: energi, reiseliv og utmark, kultur og idrett og landbruk. Hvert område har en målsetting. Målet for kultur og idrett er: ”kommunens muligheter innen natur, kultur og friluftsliv skal være godt kjent og utnyttes for å skape økt trivsel og bidra til å gjøre Stor-Elvdal kommune mer attraktiv for innbyggere, innflyttere, hytteeiere og tilreisende.” Dette samsvarer godt med et fokus på people climate og også Telemarksforskningens attraktivitetspyramide. Målet konkretiseres i en strategi hvor hovedvekten er på arrangement:

Gjennom utvalgte, solide og gode arrangementer med kvalitet, kan kultur- og idrettsopplevelser hjelpe det lokale og regionale næringsliv og organisasjoner til å markedsføre bedriftens/organisasjonens produkter og tilbud både i kommunen og utover kommunens og regionens grenser. Samtidig vil kultur- og idrettsarrangement bidra til å sette Stor-Elvdal kommune på kartet (Stor-Elvdal kommunes strategiske næringsplan)

Selv om planen har med et fokus på stedskvaliteter gjennom kultur og idrett er det for øvrig ingen direkte henvisninger til Richard Floridas teorier. At de utvalgte områdene får fokus i næringsplanen er heller ikke begrunnet nærmere.

Løten har faktisk ikke egen næringsplan. Næringsutvikling er heller ikke viet mye plass i den generelle kommuneplanen. Den er produsert i 2006 og har heller ikke fokus på utvikling av stedskvaliteter/ people climate. Floridas teorier var ikke så kjent i Norge i 2006 som i dag. Planen har i en del sammenhenger et negativt fokus, som for eksempel trang økonomi og svak næringsutvikling.

Kommunen har i mange år forsøkt å være en aktiv tilrettelegger for næringsutvikling, uten at effekten har vært som forventet eller ønsket

Situasjonen for kommunen ved inngangen til 2005 preges av usikkerhet rundt den videre befolkningsutviklingen, trange økonomiske rammer og store omstillinger.

En stadig raskere og lettere mulighet til å ta seg fram til nabobyene i øst og vest – Elverum og Hamar – har gjort det stadig vanskeligere å beholde kunder og omsetning i bygdas forretninger (Løten kommunes kommuneplan)

Planen osrer ikke av selvtillit og optimisme på kommunens vegne og utvikling av stedskvaliteter er lite omtalt. De nevnte eksempler i planen harmonerer dårlig med inntrykket som gis i intervjuer og medieomtale av nyere dato. Det kan synes som det har vært et paradigmeskifte og at optimismen er større nå enn da planen ble skrevet. Nærhetene til Hamar og Elverum trekkes nå fram som noe positivt og det er inngått et regionalt samarbeid på flere områder, blant annet innen næringsutvikling og reiseliv.

4.5.3 Kommunenes egne vurderinger

Jeg ønsket og gjennomført dybdeintervjuer med nøkkelinformanter i de to kommunene for å kartlegge deres syn på kommunens styrker og svakheter og hvor bevisst holdningen er til arbeid henholdsvis people climate og business climate. Det er ikke gitt at alle kjenner like godt til Floridas forskning eller har like stor tro på denne, men jeg bruker begrepet people climate synonymt med stedskvaliteter og business climate synonymt med næringsklima/kommunens nærings situasjon. For Stor-Elvdals del kunne ikke nærings sjefen stille til intervju eller svare på spørsmål på grunn av stor arbeidsmengde og sykdom, men andre nøkkelpersoner i kommuneadministrasjonen har stilt opp og svart på spørsmål pr e-post.

Stor-Elvdal

Stor-Elvdal har næringssjef i full stilling, men en reduksjon av stillingsstørrelsen er planlagt. Kommunen er ikke en del av et regionalt næringselskap, men er med i et samarbeid om å få etablert Sør-Østerdal næringshage.

Hytteturister defineres som en viktig målgruppe for kommunen, som har 2300 hytter og fritidsboliger (stor-elvdal.kommune.no). Hyttebygging har derfor blitt en av kommunens viktigste drivkrefter for vekst og utvikling.

Kommunen skriver blant annet følgende på sine nettsider:

I årene fremover vil utvikling av tilbud for hyttefolk og tilreisende kunne skape sesongarbeidsplasser, forbedre servicetilbudet for innbyggere og medvirke til en positiv utvikling i kommunen. Det er viktig å peke på at utviklingen vil skje etter ”de små skrittets metode”, og at det krever langsiktig, systematisk og markedsrettet utvikling for å lykkes.

Stor-Elvdal er i virkemiddelområde for Innovasjon Norge og det er derfor lettere å få etablererstøtte. Kommunen har også næringsfond som gir støtte til etablerere og virksomheter i eksisterende næringsliv via ulike former for tilskudd.

Kommunen har jobbet godt med integrering av innvandrere. Informasjonskonsulent Tore Sandberg trekker fram lokalt næringsliv som positive til arbeidstrening for innvandrere. Kommunen ble for noen år siden kåret til internasjonal kommune og begrunnelsen for dette var blant annet generelt høyt aktivitetsnivå knyttet til internasjonalt arbeid og flerkulturelle miljøer i kommunen. Stor-Elvdal samarbeider med Kibosho i Tanzania, har en mangeårig elevutveksling mellom ungdomsskolen og en skole i Tyskland og det foregår et aktivt solidaritets- og informasjonsarbeid både i regi av kommune, lag og foreninger. Sandberg trekker også fram Frivilligsentralen som har vært en aktiv bidragsyter i mange år, blant annet ved å arrangere internasjonal uke og å invitere til internasjonal lunsjer.

Omdømmemessig er hovedutfordringen å synliggjøre aktivitet og kvaliteter som kommunen har. Det nevnes som negativt at den største lokalavisen, Østlendingen nedprioriterer dekning fra Stor-Elvdal.

Løten

Løten har nærings sjef gjennom det interkommunale samarbeidet i Hamarregionen Utvikling som er et nærings selskap for kommunene Hamar, Stange og Løten. Terje Gloppen har hovedansvaret for Løten. Han har bodd i regionen siden 2006, men har bare jobbet med nærings utvikling i Løten i ett år. Selv om Løten ikke har et veldig stort og sterkt næringsliv, ser han positivt på utviklingen og viser til en økning på 17 bedrifter med mer enn to ansatte fra inngangen 2013 til inngangen 2014. Gloppen har en ambisjon om at alle kommunens bedrifter som har mer enn to ansatte skal øke årlig med et halvt årsverk. Han mener dette er en mye mer realistisk ambisjon enn å skulle lokke store bedrifter til å etablere seg i Løten. Salg av kommunens nærings tomter går dårlig. Gloppen sier at han ikke nødvendigvis har tro på at nærings tomter og – eiendommer er løsningen.

Tiden der en etablerte store enheter som produserte ting er forbi.

Terje Gloppen, nærings ansvarlig i Løten kommune

Han framhever Løten mer som bo-kommune enn som nærings-kommune. Han mener det er godt tilrettelagt for at folk kan bo i Løten og arbeide i Hamar og Elverum. Derfor mener han bolig utvikling er nøkkelen til befolknings vekst. Det må bygges nok boliger og de må ligge plassert der folk ønsker det. Han tror den største utfordringen i framtida blir å komme inn i bolig markedet for spesielle grupper som de nyetablerte og arbeidsinnvandrere. Han kjenner godt til Floridas forskning og mener at om tesen om at mennesker kommer først og jobbene etter stemmer, så er det ikke feil å fokusere på kvaliteter som bo-kommune. Stedskvaliteter for å få folk til og trives er derfor minst like viktig som å kjempe om bedriftsetableringer. Gloppen er leder av et regionalt prosjekt som heter ”Arbeidsinnvandring redder Hedmark” og han mener arbeidsinnvandrere blir viktig for befolknings vekst og at språkopplæring og et lettere tilgjengelig bolig marked vil være nøkkelen for ikke bare å tiltrekke seg arbeidsinnvandrere, men for å få disse til å bli i kommunen.

Gloppen mener Løten som bo-kommune har mange kvaliteter og han trekker særlig fram de mange aktive lag og foreninger i kommunen, graden av frivillig innsats og den høye aktiviteten. Han mener dette har tiltrekningskraft for innflyttere og at dette er en verdi for å få innbyggerne til å bli boende. Innen steds utvikling trekker han fram fysisk/visuell utvikling av Løten sentrum og viktigheten av å skape små møteplasser i sentrum.

5 Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg brukt Richard Floridas teorier knyttet til den kreative klasse og people climate versus business climate som teoretisk rammeverk for å forstå utviklingen i de to kommunene Stor-Elvdal og Løten. Disse to kommunene er begge plassert i Hedmark, de er tradisjonelt jord- og skogbrukskommuner og de har gode ferdselsårer gjennom kommunene (riksveg 3 og Rørosbanen). Kommunene preges til tross for dette også av store ulikheter. Stor-Elvdal er en typisk distriktskommune med fraflytting og befolkningsnedgang. Kommunen er geografisk stor og avstandene er lange. Løten er en kommune i vekst og med korte avstander til bykommunene Hamar og Elverum. Disse strukturelle ulikhetene kan lett føre til at man tror at det befolkningsmessig (og næringslivsmessig) går nedover for Stor-Elvdal og oppover for Løten uansett og at ingen spesielle tiltak eller strategier er nødvendig. Imidlertid viser statistikk at også distriktskommuner kan oppleve vekst. Hva er det som gjør at noen kommuner lykkes bedre enn andre i kampen om innbyggerne? Når alle de strukturelle faktorene er gjort rede for, vil vi da stå igjen med faktorer som kommuneledelsen kan påvirke? Jeg har ønsket å se situasjonen fra kommunens ståsted, i håp om å kunne gi råd til de to kommunene om veien videre. Min problemstilling har vært: *”Kan Richard Floridas teorier om kreativ klasse og people climate versus business climate hjelpe oss å forstå utviklingen i Stor-Elvdal og Løten bedre?”*. For å svare på dette har jeg konkretisert gjennom fem delproblemstillinger som omhandler kommunenes nærings- og befolkningsstruktur, hvordan de to kommunene scorer på Floridas 4 t-er, talent, teknologi, toleranse og territorielle kvaliteter, hvor stor andel av den kreative klasse de har, hvilke flyttemotiver innflytter har og hvordan de to kommunene jobber med ”people climate” og ”business climate”.

Jeg har viet mye plass til de strukturelle likhetene og ulikhetene hva angår nærings- og befolkningsstruktur for å synliggjøre faktorer som må tas med i betraktningen når de to kommunene sammenlignes. Befolkningsutviklingen er som nevnt ulik. Begge kommuner sliter med synkende fødselstall. Innflyttingen er høy og økende i begge kommuner, men det samme er også utflyttingen. Løten ender likevel opp med en positiv befolkningsutvikling. Løten hviler ikke til tross for sin gode geografiske plassering, men er heller den av de to kommunene som jobber mest aktivt med å rekruttere nye innbyggere. Det meste av dette arbeidet er organisert i et interkommunalt samarbeid i Hamarregionen. Innflyttere blir også hilst velkommen med velkomstbrev og innflyttertreff. Stor-Elvdal har ingen lignende tiltak. Ettersom begge kommuner har en stor andel som flytter ut av kommunen, bør innsats rettes mot disse. Kjetil Sørliens undersøkelser av bo- og flyttemotiver sier noe om hvilke faktorer

som er avgjørende for om vi velger å flytte eller bli boende et sted. Stedskvaliteter er en stadig viktigere forklaringsgrunn for begge grupperinger. Stedskvaliteter er et stort og kanskje diffust begrep. Mye av det kommunene driver med kommer inn under dette, det handler om å levere så gode tjenester som mulig, om å utvikle gode sentrum og møteplasser og om kulturelt tilbud. Men det handler også om beliggenhet, avstander og klima som er naturgitte faktorer.

Befolkningsframskrivningen for Stor-Elvdal synliggjør at kommunen er avhengig av høye innvandringstall for å oppleve befolkningsvekst. Jeg har også sett at kommunens befolkningsutvikling påvirkes av de periodene det har vært asylmottak i kommunen. Stor-Elvdal markedsfører seg som internasjonal kommune og har gode tall når det gjelder innvandreres deltakelse i arbeidslivet. Medieomtaler lokalt viser også at innvandring og asylmottak trekkes fram som avgjørende faktorer for å få kommunebudsjettet til å gå i hop. Innvandrere kan være en nøkkelgruppe for utvikling i kommunen.

Framskrivingene for Løten tegner et positivt bilde. Med plasseringen mellom Hamar og Elverum er det lite som tyder på at kommunen vil oppleve befolkningsnedgang. Avstanden til Oslo og Gardermoen vil i framtiden blir ”kortet ned” på grunn av firefelts E6 som er under bygging og elektrifisering av Rørosbanen. Samarbeidet i Hamarregionen ser ut til å virke positivt på Løten. Det kommer tydelig fram at Løten er en del av Hamarregionen og det er formalisert samarbeid på flere områder, som for eksempel landbrukskontor, reiselivsselskap og næringsutvikling. Regiontankegangen kommer ikke tydelig fram i Stor-Elvdal og det virker uklart om kommunen samarbeider mest med Sør- eller Nord-Østerdalen. De store avstandene for Stor-Elvdals del gjør heller ikke regionsamarbeid enklere.

Begge kommunene står i fare for å bli slått sammen med andre ettersom de har et lavt befolkningstall og nåværende regjering har signalisert en ønske om at ingen kommuner skal ha færre enn 15.000 innbyggere. Jeg vil ikke gå inn på fordeler og ulemper med dette her, ettersom det er en større diskusjon som krever mer fordypning.

Næringsutviklingen går sakte i begge kommuner. Stor-Elvdal har tidligere vært en sterk jord- og skogbrukskommune og sliter med å erstatte arbeidsplassene i nedadgående primærnæringen med nye arbeidsplasser i tertiærnæringene. Løten har også hatt mye jord- og skogbruk og noe industri. Med korte avstander til nabobyene er det mange servicetjenester som det ikke er behov for lokalt. Næringsansvarlige i begge kommuner definerer gode og realistiske mål for sitt arbeid. Stor-Elvdal beskriver en utvikling etter ”de små skritts metode”, mens næringsansvarlig i Løten forteller at han heller enn å jobbe for nye bedriftsetableringer vil jobbe fr å styrke eksisterende næringsliv. Han har et mål om at alle bedrifter med mer enn

to ansatte skal han en årlig vekst på 0,5 årsverk. Målsettingen er god med tanke på at store bedriftsetableringer eller bedriftsflyttinger er sjeldne og vanskelig å styre til sin kommune. Løten har et lite næringsliv med få store ”motorer”. Kanskje er ikke dette et problem på grunn av arbeidsmulighetene som ligger i nabokommunene, kun 30 minutter unna. Kommunen opplever å bli mer og mer en bo-kommune. Hvorfor ikke satse på å utvikle tjenester som har betydning som bo-kommune? Mennesker flytter lettere på seg enn arbeidsplasser. Kommer menneskene så dukker det også opp behov for personrettede tjenester. Dette er i tråd med Floridas teorier om at kampen om menneskene er viktigere enn kampen om arbeidsplassene. For Løtens del kan dette fungere siden nabokommunene dekker behovet for arbeidsplasser, men for Stor-Elvdal er tankegangen mer utfordrende. Å ha en jobb er elementært for å kunne flytte et sted, eller for å bli boende for den del. At færre oppgir dette som bo- og flyttemotiv i Kjetil Sørliie undersøkelser kan også bety at det oppleves som en selvfølge. Sørliie sier også at arbeid er et større motiv der mulighetene er færre og sånn sett vil arbeid være et større bo- og flyttemotiv i Stor-Elvdal.

Stor-Elvdal har et heldig fortrinn når det gjelder høyere utdanning. Kommunen har etter sin størrelse en forholdsvis høy andel med høyere utdanning. Kommunen sier også i egen markedsføring at du i Stor-Elvdal kan gå fra barnehage til doktorgrad. Høgskoleavdelingen på Evenstad må sies å ha mye av æren for de høye tallene med en stab med høyt utdanningsnivå og mange bosatte studenter med høyt utdanningsnivå. Høgskoleavdelingen tilbyr utdanning innen skog- og utmarkfag og sørger for at en stor andel ungdom/unge voksne årlig er innom kommunen i forbindelse med studier. Dette kan være en viktig målgruppe å få til å etablere seg fast i kommunen etter studiene.

Richard Floridas teorier er utviklet under helt andre forhold. Han har hovedsakelig undersøkt amerikanske storbyer. For små distriktskommuner som Stor-Elvdal er det andre faktorer som spiller inn. Det handler om store krefter som kommunene ikke kan gjøre noe med. Det gjelder ikke med stedsutvikling uten at det samtidig er en viss mengde arbeidsplasser. Men i de områder hvor det er et arbeidsmarked vil stedsqualiteter spille en viktig rolle. Hele stedet ”brand” eller ”image” kan da være utslagsgivende for at du flytter dit og hvis opplevelsene dine stemmer med brandet/imaget så kan du velge å bli boende. Mye spiller inn i et slikt image, som klima og beliggenhet og nærhet til for eksempel hovedstaden, flyplasser, stedet du er oppvokst og lignende. Dette er faktorer som ikke kan påvirkes. Det som imidlertid kan påvirkes er inntrykket som skapes av stedet gjennom markedsføring og medieomtale. For Løtens del opplever jeg gjennom intervjuer og medieomtale en positiv giv

og optimisme som ikke kommer til uttrykk i gjeldende kommuneplan som blant annet problematiserer næringsutvikling og handelslekkasjer. Begge kommuner har imidlertid en utfordring med gjentatt negativ medieomtale av kriminelle forhold og for Stor-Elvdals del av rovdyrkonflikter.

Deler av Floridas tankesett kan brukes for å forstå disse to kommunene, men mange av disse teoriene er ikke unike for Florida. Et fokus på people climate er en god tilnærning, men dette er tanker som Kommunaldepartementet var inne på allerede på 90-tallet. Stedsutvikling og stedsattraktivitet er viktig for å kapre nye innbyggere og holde på de som allerede er der. Med tanke på at mennesker flytter lettere på seg enn bedrifter er det ikke dumt å ha et sterkere fokus på people climate enn business climate. Men det er også mulig å ha to tanker i hodet samtidig. Høna eller egget-diskusjonen, hva kommer først jobber eller mennesker er ikke besvart i denne oppgaven (heller). Tilflytting skaper et behov for tjenester der folk er. I tillegg gir tilflytting bedre økonomiske rammevilkår som igjen gjør det mulig å levere bedre tjenester. Kampen om menneskene er derfor viktig. Men vi må også ha tilstrekkelig med arbeidsplasser. Jo mindre kommunen er, jo viktigere er dette som flytte- og bomotiv. Mens Løten har en større arbeidsregion, som inkluderer store nabokommuner, å ta av, må Stor-Elvdal jobbe hardt for å holde på arbeidsplasser eller skape flere. Teoriene om den kreative klasse virker kunstig i en norsk kontekst. Hele klassebegrepet er veldig ”unorsk”. Vi ser stadig i media at suksessrike grundere har bygd seg opp fra ingenting og uten særlig utdanning. Jeg tror det er vanskelig å skulle gå etter spesielle yrkesgrupper og tro at disse vil skape vekst. Men det er lov å markedsføre seg mot visse segmenter og da bør for eksempel enkelte aldersgrupper være mer ettertraktede enn andre. Flytteforskningen viser hvilke aldersgrupper som lettest flytter på seg og det er mulig for kommunene å henvende seg spesielt til yngre familier. Forskningen viser også at mange flytter ”hjem igjen” i visse faser av livet. Utflyttede innbyggere bør derfor være en lettere målgruppe å nå enn andre.

Floridas teorier har elementer som kan brukes for å forstå regional utvikling i norske distriktskommuner, en dette er ikke nødvendigvis det beste verktøyet.

Kilder:

Florida, R. (2002), *The Rise of the Creative Class*. Basic Books, New York.

Florida, R. (2004): *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure and Everyday Life*, Basic Books (Paperback edition)

Florida, R. (2008). *Who's your city?: how the creative economy is making where to live the most important decision of your life*. New York, Basic Books

Glaeser, L. E. (2005): Review of Richard Florida`s *The Rise of the Creative Class*, s 593-596 i *Regional Science and Urban Economics*

Hansen, H.K. (2008): *The Urban Turn – and the Location of Economic Activities*. Ph.D. thesis form Department of Social and Economic Geography

Hauge A., Alnes P.K., Gløtvold-Solbu K., Ørbeck M. (2012): *Indre Skandinavia i et Florida-perspektiv*. ØF-notat nr 01/2012. Østlandsforskning.

Hauge, A og Skålholt A(2009): *Floridas teorier som grunnlag for attraksjon og bolyst – gammel vin på nye flasker eller nøkkelen til regional utvikling?* ØF-Notat 02/2009. Østlandsforskning.

Hauge, A, Alnes, P. K, & Skålholt, A (2010): *Hamar - Florida, tur/retur - fungerer Floridas teorier om den kreative klassen som verktøy for regional analyser? En pilotstudie*. ØF-Notat 01/2010. Østlandsforskning.

Isaksen, A (2005). *Den Kreative klasse og regional utvikling i Norge*. Arbeidsnotat 22/2005. Oslo, NIFU STEP.

Jakobsen, E.W. (2008): *Næringsklynger – hvordan kan de beskrives og vurderes?* MENON-publikasjon nr. 1. Oslo: MENON Business Economics

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (1997): *Nou 1997: 25. Ny kompetanse*.

Markusen, A. (2006): *Urban development and the politics of a creative class: evidence from the study of artist, s 1661-1686* I *Environment and planning A* 38

Nærings- og fiskeridepartementet: *Stortingsmelding nr 7 (2008-2009): Et nyskapende og bærekraftig Norge*.

Løten kommune: *Kommuneplan 2005-2016*. Hentet fra: loten.kommune.no

Porter, M. (2000): *Location, competition and economic development: local clusters in a*

global economy. Economic Development Quarterly, Feb2000, Vol. 14 Issue 1.

Reve, T. og Jakobsen, E.W. (2001): Et verdiskapende Norge. Oslo: Universitetsforlaget.

Ryssevik, J. og Grindheim, J.E. (2008): Lidenskap og levevei: en studie av utvalgte kulturnæringer i Hordaland. Ideas2evidence

Røed, H, Hidle, K. og Hjemdahl, K.M. (2009): Kulturen og det regionale Norge. Prosjektrapport 06/2009. Agderforskning.

Selstad, T. og Alnes, P.K. (2008): Ringsaker mot 2030: struktur og dynamikk i næringsliv og befolkning, Østlandsforskning.

Skålholt, A., Bjerke Batt-Rawden. K (2008) Regionenes kamp? – om tilflyttingsprosjekter. ØF-rapport nr. 19/2008

Stor-Elvdal kommune (2010-2014): Strategisk næringsplan. Hentet fra: www.stor-elvdal.kommune.no

Sørli, K (2009): Bolyst og stedsattraktivitet - motiver for å flytte og bo i distriktene, NIBR notat 2009:11. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning

Sørli, K., Aure, M. og Langset, B. (2012): Hvorfor flytte? Hvorfor blir boende? Bo og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet. NIBR rapport 22-2012. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning

Tinagli I. (2009): “Norway in the creative age”. Preliminary report, Citisense.

Vareide, K. og Ueland Kobro, L. (2012): Skaper kultur attraktive steder? Notat nr 1 – 2012. Telemarksforskning.

Vareide, K., Ueland Kobro, L. og Storm, H. (2013): Forslag til ny programteori for attraktivitet. Milepelsnotat 2. TF notat nr 11/2013. Telemarksforskning.

Nettsteder:

www.ssb.no

<https://www.nho.no/Politikk-og-analyse/Offentlig-sektor-og-naringslivet/Kommunekaringer/>

www.stor-elvdal.kommune.no

www.loten.kommune.no

www.hamarregionen.net

Figurliste

Figur 1 Forholdet mellom «people climate» og «business climate» (Isaksen 2005, s 13).....	9
Figur 2 Porters diamant (Jakobsen og Reve 2001, s 39).....	12
Figur 3 De fire t-er (Hauge et al 2010).....	13
Figur 4 Telemarksforskningens attraktivitetspyramide (2012).....	16
Figur 5 En beskrivelse av årsaksrekkefølgen som PTD... (Isaksen 2005).....	18
Figur 6 Befolkningsutvikling i Stor-Elvdal fra 1998 til 2013 (SSB).	27
Figur 7 Befolkningsutviklingen i Løten fra 1998 til 2013 (SSB)	28
Figur 8 Befolkningsframskriving for Stor-Elvdal kommune. År 2015 til 2014 (SSB).....	31
Figur 9 Befolkningsframskrivning for Løten perioden 2015 til 2040 (SSB).	31
Figur 10 Ansatte etter næring i 2012 (SSB).	32
Figur 11 Løten kommune. Sysselsatte etter næring. Siste kvartal 2012 (SSB).	33
Figur 12 Antall etablerte bedrifter i Stor-Elvdal og Løten i perioden 2001-2006... (SSB).....	35
Figur 15 Prosentvis arbeidsledighet i Stor-Elvdal og Løten... (SSB).	37
Figur 16 Andelen alderspensjonister og uførepensjonister... (SSB).	38
Figur 17 Prosentvis aldersfordeling i Stor-Elvdal, Løten, Hedmark og Norge (SSB).....	38
Figur 18 Utdanningsnivå for personer over 16 år i Stor-Elvdal, Løten... (SSB).....	39

Tabell-liste

Tabell 1 Folketilvekst i Stor-Elvdal 1952 til 2012 (SSB).	29
Tabell 2 Løten kommune. Folkemengde. 1952-2012 (SSB).	30
Tabell 3 Arbeidsplasser fordelt på bransjer..(Dagens Næringsliv/SSB).	34
Tabell 4 Bedrifter i Stor-Elvdal etter antall ansatte, pr 1. kvartal 2014 (SSB).	34
Tabell 5 Inn- og utpendling til Stor-Elvdal og Løten pr 2011 (SSB).....	40
Tabell 6 Andelen høyteknologiarbeidsplasser... (Hauge et al 2012).	44
Tabell 7 Andelen av befolkningen med høyere utdanning... (Hauge et al 2012).....	45
Tabell 8 Talentindeks og nasjonal plassering etter talentindeks... (Hauge et al 2012).	46
Tabell 9 Kommuner i Hedmark etter toleranse- og bohemindeks (Hauge et al. 2012).	50
Tabell 10 PPI for kommunene i Hedmark (Hauge et al.) 2012).	52
Tabell 11 COI og andelen ansatte i COI (Hauge et al 2012).	53
Tabell 12 Antall og andelen positive og negative nyhetssaker om Stor-Elvdal.....	56

Tabell 13 Antall og andelen positive og negative nyhetssaker om Løten.....	57
Tabell 14 Antall saker som omhandler Stor-Elvdal og Løten i utvalgte nasjonale medier.....	58
Tabell 15 Floridas oppdeling innen den kreative klasse. (Isaksen 2005).....	62
Tabell 16 Andelen i den kreative klasse nasjonalt 2011 (Hauge et al 2012).	62
Tabell 17 Andelen i den kreative klasse i alle kommuner i Hedmark (Hauge et al 2012).....	63
Tabell 18 Forskjeller i flytting og fødselstall...(Østlandsforskning/SSB).....	66
Tabell 19 Endringer i flyttemotiver i Norge 1972-2008 (Sørli 2008).	67
Tabell 20 Fordeling av bomotiver og flyttemotiver på landsnivå. Prosent (Sørli 2008).....	67
Tabell 21 Løten og Stor-Elvdals plassering i Kommune-NM 2013... ..	72
Tabell 22 Løten og Stor-Elvdals plassering i Kommune-NM 2013 innen demografi	72
Tabell 23 Løten og Stor-Elvdals plassering i Kommune-NM 2013 innen kompetanse.	73
Tabell 24 Løten og Stor-Elvdals plassering i Kommune-NM 2013	73
Tabell 25 Løten og Stor-Elvdals plassering i Kommune-NM 2013	74
Tabell 26 Løten og Stor-Elvdals plassering i Nærings-NM 2013.....	74

Vedlegg:

Vedlegg nr 1: Intervjuguide

Basisinfo:

Kjønn

Alder

Yrke

Hvor lenge har du bodd i Stor-Elvdal/Løten?

Flyttemotiver:

Hva var grunnen til at du flyttet til Stor-Elvdal/Løten? Oppgi gjerne flere grunner.

Hvor viktig var følgende grunner for din flytting:

Arbeid, familie, økonomi/billige boliger, spesielle stedskvaliteter (eks landlig, friluftsliv med mer)

Planlegger du å bli boende her?

Hva er viktigst for deg når det gjelder valg av bosted?

Stedskvaliteter:

Hva forbant du med Stor-Elvdal/Løten før du flyttet hit?

Hva vil du si er det beste med å bo her?

Hva er mindre bra med å bo her?

Toleranse:

Hvor åpent og tolerant vil du si at lokalsamfunnet her er?

Føler du at du ble godt mottatt som nyinnflytter? Hva kunne eventuelt vært bedre?

Hvordan tror du personer som på en eller annen måte skiller seg ut trives i Stor-Elvdal/Løten?

Hvordan synes du innbyggerne i Stor-Elvdal/Løten er med tanke på kreativitet og nytenkning?

Vedlegg nr 2: Spørsmål til begge kommunene:

1. Hvordan er situasjonen med næringseiendommer i kommunen? Er det eiendommer tilgjengelig? Finnes det opplysninger om gjennomsnittspriser på næringseiendom?
2. Har kommunen spesielle tiltak for å ta imot nyinnflyttere?
3. Er kommunen med i prosjekter for innbyggerrekruttering? Flytt hit eller lignende? Foregår evt dette arbeidet på andre måter?
4. Har dere statistikk på andelen bedrifter som har vekst i omsetningen større enn konsumprisindeksen?
5. Kan du si litt om hvordan kommunen jobber i forhold til innvandrere og integrering av disse?
6. I evt arbeid med å tiltrekke seg nye innbyggere, er det spesielle grupper dere fokuserer på?
7. Hvilke kvaliteter trekker kommunen fram i egen markedsføring/omdømmearbeid?
8. Føler du at kommunen har spesielle utfordringer når det gjelder medieomtale og omdømmebygging gjennom media? I så fall, hvilke?
9. Se omtale av people climate og business climate ovenfor, hvordan jobber kommunen med utvikling av people climate (stikkord: bolyst, trivsel, stedskvaliteter, kultur) og business climate (stikkord: næringsutvikling)?

Spørsmål til Stor-Elvdal:

1. Befolkningsnedgangen ser ut til å flate ut fra 2007. Hva kan være grunnen til dette?
2. I hvilke perioder har kommunen hatt asylmottak? Er asylmottaket grunnen til høye innvandringstall disse årene eller har kommunen hatt andre tiltak? Høyere andel bosettinger eller lignende?
3. Stor-Elvdal har en forholdsvis høy andel av befolkningen med høyere utdanning. Kommentarer til dette?
4. Stor-Elvdal ble tidligere kåret til internasjonal kommune og scorer i dag godt på andel innvandrere og deres integrering i arbeidslivet. Hva gjorde at kommunen fikk denne hedersbetegnelsen og hvordan har kommunen jobbet med dette teamet etterpå?

Spørsmål til Løten:

1. Løten har en veldig god befolkningsutvikling fra 2010. På tre år øker befolkningen mer enn den har gjort de 12 foregående årene. Hva kan være grunnen til dette?